TARİHİ ALANYA KALESİ'NDE SU:
ELDE EDİLMESİ VE KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Nilgün AKMAN

Alanya 2019

TARİHİ ALANYA KALESİ'NDE SU ELDE EDİLMESİ VE KULLANIMI

Nilgün AKMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erol R. Sayın

(İkinci Danışman: Dr. İsmail Karamut)

Alanya

Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Mayıs 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nilgün AKMAN'ın "Tarihi Alanya Kalesinde Su: Elde Edilmesi Ve Kullanımı" başlıklı tezi 20/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Mimarlık Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Erol R. SAYIN	....
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ER	....
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Nisa YILMAZ ERKOVAN	....

Dr. Öğr. Üyesi Tülay GÖRÜ DOĞAN

Enstitü Müdürü v.

ÖZET

TARİHİ ALANYA KALESİ'NDE SU:
ELDE EDİLMESİ VE KULLANIMI

Nilgün AKMAN
Mimarlık Anabilim Dalı
Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2019
Danışman: Prof.Dr. Erol R. Sayın
(İkinci Danışman: Dr. İsmail Karamut)

"Tarihi Alanya Kalesi'nde Su, Elde Edilmesi ve Kullanımı" başlığını taşıyan bu çalışma; yaşamın temelini oluşturan su ile ilgili depolama, iletme, koruma, kullanma, deşarj etme gibi konularda Alanya Kalesi'nde uygulanan yöntemler ile ilgilidir. Alanya Kalesi tarih boyunca kesintisiz yerleşim alanı olmuştur. Kültür sürekliliğinin izlerini taşıması açısından, su hasat yöntemleri ve su kullanım alanları ile ilgili izler geçmişten günümüze aktarılarak gelmiştir. Yağmur suyunun çatılardan ve açık alanlardan hasat edilmesi ve depolanması, su kullanımı, aşırı yağmurlarda heyelan ve toprak kaybı, sellerden korunma, atık suların uzaklaştırılması, liman yapıları ile ulaşım ve ticarette etken rol oynayan denizden yararlanma gibi farklı alanlarda inşa edilen su yapıları Hidrolik Tarihi açısından önemli unsurlardır. Su yapıları, inşa edildikleri döneme ait teknolojik çözümler dışında dönemlerinin sosyal hayatı, mühendislik ve mimarlık bilgilerini anlatmaları açısından gelecek kuşaklara aktarılması gereken insanlığın ortak kültürel mirası niteliğindedir. Anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örneklerinin Alanya Kalesi'nde gözle görülecek kadar açıkta olması inceleme kolaylığı sağlarken, bu unsurların kolaylıkla dikkatten kaçmasına da neden olabilmektedir.

Anahtar Sözcükler: su hasadı, atık su, sarnıç, tabakhane

ABSTRACT

COLLECTING AND USAGE OF WATER IN HISTORICAL ALANYA CASTLE

Nilgün AKMAN
Department of Architecture
Alanya Hamdullah Emin Pasa University, Institute of Science, May 2019
Supervisor: Prof.Dr. Erol R. Sayın
(Co-Supervisor: Dr. İsmail Karamut)

This study, titled Collecting and Usage of Water in Historical Alanya Castle is related with the methods applied in Alanya Castle about the storage, transmission, protection, use and discharge of water which forms the basis of life. Alanya Castle has been an uninterrupted settlement area throughout history. In order to carry the traces of cultural continuity, traces of water harvesting methods and water uses have been transferred from past to present. Water structures constructed in different areas such as harvesting and storing rainwater from rooftops and open areas, water use, landslide and soil loss in extreme rains, protection from flood, waste water removal, port structures and water structures that are constructed to benefit from sea by means of transportation and trade are important elements in terms of Hydraulic History. Water structures are the common cultural heritage of humanity which should be transferred to the next generations in terms of explaining their social life, engineering and architecture information, apart from the technological solutions of the period they were built. The fact that while the monumental buildings and civil architectural examples are so accessible; thus searchable, in Alanya Castle, those components also cause some invisibility to the researcher.

Key Words: water harvesting, waste water, cistern, tannery

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında anlayış ve desteğini her zaman gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Erol R. Sayın ve Dr. İsmail Karamut'a, beni bu çalışma için yüreklendiren can dostum Albatros'a, çalışmalarım sırasında her zaman yanımda hissettiğim sevgili annem ve babama, tezimi tamamlamam konusunda beni sürekli yüreklendiren kızım ve oğluma, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Alanya Belediyesi'ne, Tayyar Hacıkura, Nimet Hacıkura, M.Ali Koçak, Emine Cimrin Koçak, Merve Koçak ve Zahide Özlen'e, tüm kalbimle teşekkür ederim.

Alanya 2019

Nilgün Akman

20/06/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit Programı'yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Nilgün AKMAN

İÇİNDEKİLER

GÖRSELLER LİSTESİ

KISALTMALAR

AKKAİP	:	Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı
AKTVKK	:	Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu
İMO	:	İnşaat Mühendisleri Odası
KV	:	Kültür Varlığı

1. GİRİŞ

Tarih boyunca uygarlıklar su kıyılarının yanı sıra, su bakımından kısıtlı sarp ve kayalık arazilere de kurulmuştur. Kayalık bir yarımada üzerine kurulan Alanya Kalesi aynı zamanda sulak ve geniş bir ovaya sahiptir. Üç tarafı denizle çevrili yarımadanın yerleşim yeri olarak seçilmesinde; güvenlikli olması, ikliminin sağlıklı olması, tarım arazilerine ve otlaklara yakın olması ve liman için uygun bir koyunun bulunması dikkate alınmış olmalıdır. Vitruvius'a (2017, s.37) göre: "Şehirler kurulurken, yüksek bir yerde, iklimi ılıman, bataklıktan uzak, güneye ya da batıya bakmayan ve yeterli besin kaynakları bulunan bölgeler yerleşim için seçilmelidir. Güvenli yollara, nehirlere ve denizden nakil imkânına sahip limanların bulunduğu alan seçildikten sonra, etrafı kule ve surlarla çevrilmelidir". 1221 yılında Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubâd'ın şehri fethetmesi ve kışlık başkent olarak seçmesinden sonra Tarihi Yarımada'da imar çalışmalarına başlanmıştır. Helenistik dönem ile Bizans döneminden kalma sur duvarlarıyla birlikte alandaki eski çağlardan kalma yapı malzemeleri ve mimari kalıntılar da kullanılarak yeniden inşa edilen Alanya Kalesi; Kızıl Kule ve Tersane yapıları ile bugüne kadar gelen en iyi korunmuş Orta Çağ kalesi olarak anılmaktadır. "Alanya Kalesi suyunun kıt olmasına ve güney-doğuya açılan vasat limanına karşın, verimli ve iyi sulanan bir art bölgeye sahiptir. Bunun yanı sıra Ege, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz kıyıları arasındaki büyük öneme sahip doğu-batı deniz ticaretinin yanında yer almaktadır (Redford,2008, s.20)". Alanya Kalesi'nin en önemli özelliği bu bölgedeki yerleşimin, geçmişten günümüze kesintisiz sürmesidir. Ayrıca Kızıl Kule, Tersane, Tophane gibi Selçuklu dönemi eserlerinin yanı sıra, yaklaşık 6,5 km uzunluğundaki surları, 400'e yakın sarnıcı, kiliseleri, camileri, geleneksel sivil mimarlık örnekleri ile somut ve somut olmayan kültürel öğeleri kendinde barındıran bir açık hava müzesi görünümündedir. Alanya Kalesi'ne ait yapılan çalışmalarda henüz su kemerleri ve borular aracılığı ile kaleye su getirildiğine dair buluntulara rastlanmamıştır. Ayrıca, Kızıl Kule yakınında bulunan Girene Çeşmesi su kaynağı ile Kırk Merdiven su kaynağı ve Lifos su kaynağı dışında yer altı sularının varlığı da henüz saptanmamıştır. Tarihi yerleşim alanında iklim koşullarına ve topografyaya uygun yapılar inşa edildiği dikkat çekmektedir. Alanya Kalesi su yapıları ve su sistemi ile ilgili yazılı ve yazılı olmayan kaynaklardaki bilgiler araştırılmış ve edinilen bilgiler su hasat yöntemlerinin uygulanması ve günümüze uyarlanması yönünden değerlendirilmiştir.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın ilk aşamasında konu ile ilgili kaynak araştırması yapılmış ve bu kaynaklar incelenmiştir. Tarihi Yarımada'daki su yapılarının araştırılması için yüzey taraması yapılmış ve su yapılarının günümüzdeki durumu fotoğraflanarak, kayıt altına alınmıştır. Araştırma kapsamında su hasat yöntemleri ve su kullanımına ilişkin örnek su yapıları ve sistemleri belirlenmiş ve incelenmiştir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Alanya Müze Müdürlüğü ve Alanya Kalesi kazı başkanlığının (Bkz.Ek:1-2) izni doğrultusunda alanda araştırma yapılmıştır. Alanya Kalesi yaşayanları ve konu ile ilgisi olduğu tespit edilen kişiler ile yüz yüze görüşülmüş bu görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan ses ve video görüntüleri ve fotoğraflar arşivlenmiştir. Tarihi Alanya Kalesi'nde su kullanımı ile ilgili yağmur suyu hasadı, su iletimi ve kullanımı, depolanması, korunması, atık suların uzaklaştırılması, yağmur sularının drenajı, kısıtlı sayıdaki kaynak sularının ve ayazmaların araştırılması hedeflenmiştir. Alanya'nın coğrafi ve tarihsel gelişimi incelenmiş. Tarihi Yarımada ve çevresinde tarih boyunca yaşamış uygarlıklar ile ilgili bilgiler araştırılmıştır.

2.1. Araştırma Evren Ve Örneklemi

"Tarihi Alanya Kalesi'nde Su: Elde Edilmesi ve Kullanımı" konulu araştırma, Tarihi Yarımada üzerine kurulu Alanya Kalesi'nde gerçekleştirilmiştir. Kentin coğrafi konumu ve tarihi üzerine literatür taraması yapılmıştır. Tarih boyunca Helenistik, Roma Bizans, Selçuklu, Beylikler Dönemi ve Osmanlı uygarlıklarına ev sahipliği yapan Alanya'da; tarihi, arkeolojik ve doğal değerlerin anlaşılabilir olması ve bu değerlerin korunması hedeflenmiştir. Bunun sonucunda mekânın ruhunu koruyarak, rahat ve yaşanabilir bir yaşam alanı yaratabilmek için çözüm üretilmesi kapsamında, farklı kültür dönemlerinde ortaya çıkan yaşam koşullarının ve birbirinin devamı olarak inşa edilmiş su yapılarının, buna bağlı olarak da gelişen su kültürünün araştırılması hedeflenmiştir.

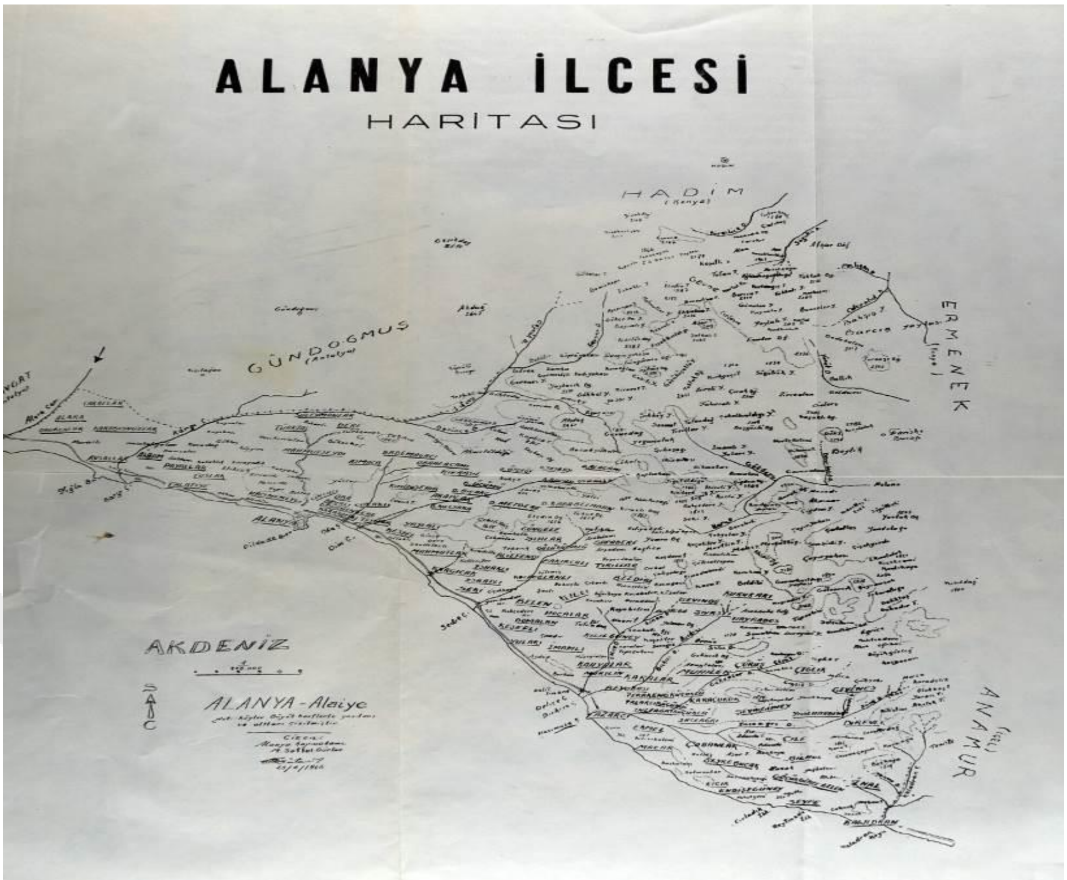
Araştırma örneklemi olarak, Alanya Kalesi su yapıları seçilmiştir. Tarihi Yarımada'da günümüzde halen kullanılmakta olan su yapıları bulunmaktadır. Alanya Kalesi'nde su sistemlerinin kullanım biçimi üzerine yoğunlaşılmış, su hasadı, kullanımı ve atık suyun uzaklaştırılması ile ilgili yöntemler araştırılmıştır. Surlarla çevrili kentin su ihtiyacının karşılanmasında yağmur suyunun biriktirilmesi, fazlasının denize ulaştırılması, sel ve su baskınlarının önlenmesi, temiz su, kirli su ve sulama suyu ile ilgili tarih boyunca kullanılan yöntemler ve teknikler kalede günümüzde de varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Geleneksel evlerde bulunan ve ev halkının su ihtiyacını

karşılayan sarnıçların yanı sıra kamu sarnıçları da genel su tedarikinin giderilmesinde yakın zamana kadar kullanılmıştır. Yağmur suyu çatılardan, temiz su havzalarından yönlendirilerek sarnıçlar su ile doldurulmuştur. Kızıl Kule'nin kuzeyinde sur dışında bulunan bir su kaynağından pişmiş toprak künklerle çeşme ve hamama su iletilmiştir. Günümüzde de bu kaynaktan gelen su, akmaya devam etmektedir. Alanya Kalesi'nin batı tarafında bulunan Cleopatra Havuzu ya da Alanyalılar tarafından Kırk Merdiven olarak adlandırılan tatlı su kaynağı halk ağzında anlatılan efsanelerle su kültürünü dünden bugüne taşımaktadır. Yarımada aynı zamanda ticari faaliyetin aktif olduğu bir limana, liman yapılarına ve tersane yapısına da sahiptir. Hızlı bir taşıma aracı olan gemilerden yararlanılması, denizaşırı ticari faaliyetin artmasına da neden olmuştur. Akarsular, orman ürünlerinin limana ulaştırılmasında taşıma aracı olarak kullanılmıştır. Suyun ayak izinin en azından yazılı kaynaklara geçirilmesi gelecek nesiller için tarihi mekânlarda kullanılan yöntemlerin kayıt altına alınmasını sağlayacaktır ve tarihi su tedarik yöntemlerinin günümüzde uygulanabilirliğinin araştırılması ile gelecekte sürdürülebilir kent çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

2.1.1. Alanya'nın Coğrafi Konumu

"Deniz kenarında bir şehir var. Oranın kışı insana mutluluk veren bahar gibidir. Kırı, laleden lâl rengine bürünmüş olup, güzelliğinden dolayı suyunda taş yoktur. Temeli toprağın altına kök salmış üst kısmı ise yıldızlara ulaşmıştır. Hiçbir yükseklik ona erişemez (İbn Bibi, 1281, s.255)".

"Alanya Türkiye'nin Akdeniz kıyısında önemli bir sahil kentidir. 30.11.2017 tarihinde onaylanan 1/25 bin Ölçekli Nazım İmar Planına göre: Antalya İli şehir merkezine 135 km. uzaklıkta ve 36°30'07" ve 36°36'31" kuzey enlemleri ile 31°38'40" ve 32°32'02" doğu boylamları arasında kalan 1929,09 km^2'lik bir alanı kapsamaktadır (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2017)". Alanya; güneyde Akdeniz, kuzeyde Toros Dağları ile sınırlı bir kıyı kentidir. Sınırlarını oluşturan il ve ilçeler ise: Güneydoğuda Gazipaşa İlçesi, kuzeyde Gündoğmuş İlçesi, batıda Manavgat İlçesi ve doğuda Karaman İl'idir (Bkz. Görsel, 2.1). "Alanya Kalesi'nin üzerine inşa edildiği Tarihi Yarımada'nın deniz seviyesinden yüksekliği 250 m, uzunluğu 1300 m, en dar yeri ise 900 m.dir (Seydioğulları,2010, s.25)".

Görsel 2.1. *Alanya haritası (Konyalı,1946)*

“Alanya’nın genel jeolojik yapısını metamorfik kayaçlar oluşturmaktadır. Karstik yer şekilleri nedeniyle yörenin doğusunda ve batısında pek çok irili-ufaklı akarsu mevcuttur. Bunlar; Obaçay, Serapsu, Kargıçay ile ilçenin 15 km. kuzeydoğusundaki Dim Çayı ve 35 km. batısındaki Alara Çayı’dır (Kültür ve Turizm Bakanlığı,1984, s.9)”.

“Alanya, Akdeniz bölgesinin verimli topraklara sahip bir yöredir. Bu nedenle yetişen bitki türleri çeşitlilik göstermektedir. Dağların bazı kısımları makilerle kaplıdır. Yüksek kesimlerde karaçam ve sedir ormanları, sahil kesimlerinde ise kızılçam ormanları mevcuttur (Manisa,2002, s.39)”.

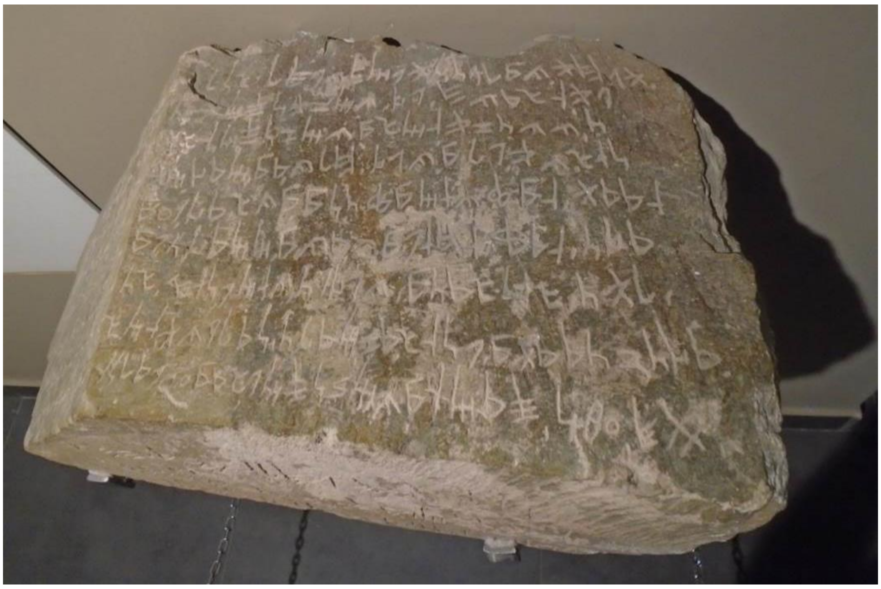
2.1.2. Alanya’nın Tarihsel Gelişimi

Günümüzde elde edilen bulgular ışığında Alanya ve çevresinde tarih öncesi devirlerde yerleşim olduğuna dair sınırlı da olsa birtakım veriler elde edilmiştir. “1957 yılında Prof Dr. Kılıç Kökten’in kent merkezine 12 km. uzaklıktaki Kadıpınarı mevkiinde, Kadıini (Gavurin) mağarasında yaptığı araştırmalar ve ortaya çıkan bulgular bölge tarihinin Üst Paleolitik(İ.Ö. 20 000-17 000) döneme kadar uzandığını göstermektedir (Kılıç, İ.1958,s.12.).” “Kadıni Mağarası Antalya Kültür ve Tabiat

Varlıkları Koruma Kurulu'nun 19.3.1991/1062 sayılı tescil kararı ile Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlığı olarak tescil edilmiştir (T.C. Antalya Valiliği,2003,180)". "Ayrıca 1996 yılında yapılan yüzey araştırmaları sonucunda mağarada fosilleşmiş kemik parçaları ve üst Paleolitik dönem'e ait mikrolitler (küçük taş aletler) bulunmuştur (Güleç vd.1996, s.250)". "2017 yılı başlarında Alanya Müze Müdürlüğü denetiminde mağara içinde haritalandırma ve biyolojik çeşitlilik konulu bir araştırma yapılmıştır. Kadıini Mağarası ile ilgili yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular Alanya'nın Anadolu'da Prehistorik yerleşme yerlerinden birisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. (Türkmen- Demir,2018)". Kentin kuruluşu ile ilgili kesin bilgiler olmamasına rağmen, Antikçağ kayıtlarında izlerine rastlanmaktadır. Antik Çağ coğrafyacıları yerleşimin Pamphylia bölgesine mi, yoksa Kilikia bölgesine mi ait olduğu konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Şehir, bazen Pamphylia, bazen de Kilikia bölgesinde sayılmıştır.

"İ.Ö IV. yüzyılda Scylacis Coracessium'u, Pamphylia'nın kentleri arasında en doğudaki yerleşim olarak gösterir ve Kilikia Bölgesi'ni Selinous'tan, bugün kullanılan adı ile Gazipaşa'dan, başlatır (Arslan, 2002, s.251)". Bölge ile ilgili ortaya çıkan buluntular Alanya'nın tarihi ile ilgili önemli izleri bize taşırken arkeolojik açıdan bilimsel soruları da beraberinde getirmektedir.

"Alanya Müzesinde sergilenmekte olan ve İ.Ö. VII. yüzyıl (625-600)'a tarihlendirilen Fenike dilindeki yazıt, Fenike kültürünün bölgedeki tek delilidir (Karamut, Alanya,1996, s.285) (Bkz.Görsel 2.2)".

Görsel 2.2. *Fenikece Yazıt-Alanya Müzesi (Akman, N.)*

Coracessium, İ.Ö IV. yüzyıl portolanında Helenistik dönemde Mısır’a şarap ve bal ihraç eden önemli bir liman kenti olarak Pamphylia yerleşimleri arasında kaydedilmiştir (Hellenkemper-Hild, Wien, 2004, s. 587). İ.S. I. yüzyılda Strabon Kilikia’ya batıdan girildiğinde, çok dik bir kayaya kurulmuş bir kale olan Coracessium’dan bahseder. Strabon İ.Ö. 139 yılında asi Diodotos Tryphon’un Seleukidlere karşı isyanda destek noktası olarak Coracesium’u kullandığını belirtir (Strabon, İst.1993, s.197). İ.Ö. 67’de korsanlar Coracessium önlerinde deniz savaşında Pompeius tarafından yenilgiye uğratılır (Hellenkemper ve Hild, 2004, s. 587). Coracessium ve ormanlık hinterlandı olan Hamaxia Romalılar döneminde Marcus Antonius, tarafından donanmanın yapımı için Cleopatra’ya hediye edilmiştir. Bu bölge gemiler için gerekli olan sedir ağacı konusunda oldukça verimlidir (Strabon,1993, s.197). Bu sebepten bir süre Mısır himayesinde kalan şehir, Antonius’un Roma’daki rakibi Augustus’un Mısır’a savaş açmasıyla tekrar Roma İmparatorluğu’na geçmiştir (Konyalı, 1946, s.36). Oba Medresesi’nin duvarında bulunan Yunanca bir kitabede bulunmaktadır. S.Lloyd-D.S.Rice kitabe ile ilgili yaptıkları değerlendirmede; kitabenin İ.S. 212 yılından sonraya tarihlendirilebileceğini ve yazı karakterinin İ.S. III. Yüzyıla tamamen uyduğunu, Yunanca kitabenin Coracesium hakkında olduğunu belirtirler (Lloyd ve Rice, 1989)(Bkz. Görsel 2.3).

Görsel 2.3. *Oba Medresesi’nin duvarında bulunan Yunanca kitabe* (Akman, N.)

Kentin yeni adı KalonOros ilk defa İ.S. 724 yılında Likya'dan (Patara, Mēloētai) gelerek ve o zaman tamamen terk edilmiş ve denizden gelenlere erzak temin edemeyen Gallianorum'a ulaşan piskopos Willibaldvon Eichstätt'in yaşam öyküsünde belgelenmiştir (Umar,1993, s.368). Sultan Alâeddin Keykubâd (1220-1237) "Dünya Fethini" 1221 yılında Kervard'ın (KirFarid) hüküm sürdüğü Kalonoros Kalesi'ni fethetmekle başlatır. Kervard kaleyi teslim eder ve Akşehir Emir'i olur (Hellenkemper-Hild,2004, s. 588). Alâeddin Keykubâd sultan olduktan sonra ilk olarak bu yere kendi adını verir. Selçuklular dönemine ait vekai-nâmelerde, bu şekilde bir şehre yeniden isim vermek gibi bir olaya rastlanmaz (S. Lloyd-D.S. Rice,1989, s.4). İbn-Bibi Alâeddin Keykubâd'ın kaleyi ele geçirdikten sonra "Ondan sonra o yerin adı, adımız ve lakabımızla şeref kazansın" diyerek kendi adını verdiğini yazar (İbn-Bibi,1996, s.267). Ebül-Fîda, "Alâiyye yeni bir şehir olup Anadolu Selçuklu sultanlarından Alâeddin tarafından kurulmuş, ona nispet edilmiştir ve Alâiyye denmiştir. Alâiyye Akdeniz'in bir girintisi üzerinde küçük bir belde ve iskeledir. Etrafında sur vardır. Çok sayıda ırmağı, bostanı bulunur demektedir (Ebül Fida,2017, s.303)". İbn-i Bibi 1231 yılında Kale Dizdarı (komutanı)'nın Kıbrıs ile anlaşarak kaleyi Kıbrıslılara bırakmak istediğini, niyetinin sultan tarafından öğrenildiğini ve yakalanarak asıldığını yazar (İbn-Bibi,1996, s.418-419). 1332 yılında İbn Battûta, Anadolu seyahatine Alanya'dan başlar. İbn Battûta, "Lazkiye'de Martelmîn adlı bir Cenevizlinin büyük "korkora"(ticaret gemisi)'sına binerek "Türk ülkesi" sine yöneldiklerini ve Alâyâ/ Alanya sultanı olarak Karamanoğlu Yusuf Bey'i ziyaret ettiklerini yazmaktadır (İbn Battûta,2018).

14.yy. sonları ve 15.yy. ilk yarısında Memlüklülerin korumasında Osmanlılara karşı bağımsız bir beylik olarak kalan Alanya, Mısır/Suriye ticaretinden ve gemi yapımından ayakta kalır. 1403'te Mareşal Boucicaut bir Ceneviz donanması ile Candelorum/Lescandelour'a saldırır ancak oradaki emir (Savcı Bey) ile barış imzalar (Hellenkemper-Hild,2004, s. 589). 1471 yılında Alanya Kalesi Gedik Ahmet Paşa tarafından teslim alınır. (Bozkuş,2017, s.184) Alanya 1571 yılında Tarsus ve İçel Livaları ile birlikte Kıbrıs eyaletine bağlanmıştır.1864'te Konya Vilayeti'nin Livası,1868'de Antalya'ya bağlanarak 1871'de bu ilin kazası olmuştur (Konyalı 1946, s.261). Cumhuriyet Döneminde 1923 yılında Teşkilât-ı esasiye kanunu ile Alâiyye Antalya vilâyetine bağlı kalır. (Konyalı 1946, s.267). Atatürk'ün 1935 yılında ilçeye yaptığı ziyaret ile Alâiyye adı Alanya olarak kullanılmaya başlanmıştır (Antalya Valiliği,2010, s.256)

2.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

2.2.1. Literatür taraması

Araştırmanın ilk aşamasını Alanya ile ilgili literatür taraması oluşturmuştur. Ayrıca Alanya Belediyesi, Alanya Müze Müdürlüğü, Halk Kütüphanesi gibi resmi ve özel kuruluşlardan Alanya Kalesi Su Yapıları ve Su Kültürü ile ilgili kaynak araştırması yapılmış veriler toplanmıştır. Alanya Kalesi'nde 1985 yılında başlayan kazı çalışmalarından başlayarak "Kazı Sonuçları Toplantı Raporları" ve "Araştırma Sonuçları Toplantı Raporları" öncelikle incelenen kaynaklar olmuştur. Vitruvius İ.Ö. yaklaşık 90 ila 20 yılları arasında yaşamış mimarlık konusunda eser kaleme alan tek Romalı yazardır (Vitruvius,2017, s.11). "Mimarlık Üzerine" adlı çalışmasının VIII. kitabı "Su" üzerinedir. Kitap, su bulma yöntemlerinden başlayarak, suyun korunması, depolanması, taşınması ile ilgili yaşadığı dönemin deneyimlerinin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Prof. Dr. Ünal Öziş "Su Mühendisliği Tarihi Açısından Anadolu'daki Eski su Yapıları" (1984) kitabında dünyada ve Anadolu'da yer alan su yapılarının tarihsel gelişimini ayrıntılı biçimde anlatmıştır. Mehmet Bildirici'nin, Devlet Su İşleri tarafından 2009 yılında yayımlanan "Tarihi Su Yapıları, Konya, Karaman, Niğde, Aksaray, Yalvaç, Side, Mut, Silifke" kitabı ve su yapılarına ilişkin bildiriler ve makaleleri tezimizde kullanılmıştır. Çevre ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında düzenlenen, "5. Dünya Su Forumu Bölgesel Hazırlık Süreci Türkiye Bölgesel Su Toplantıları- Tarihi Su Yapıları Konferansı" bildiri kitabı, Prof. Dr. Oktay Belli'nin "Doğu Anadolu'da Urartu Sulama Kanalları" kitabı, Prof. Dr. Yılmaz Önge'nin "Anadolu'da XII. ve XIII: Yüzyıl Türk Hamamları" kitaplarından yararlanılmıştır. Scott Redford'un "Anadolu Selçuklu Bahçeleri" adlı çalışması Alanya'daki su yapılarına ilişkin bilgiler vermektedir. 1946 yılında yayımlanan ve Alanya Tarihi ile ilgili temel kaynak niteliğinde olan İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Alanya" kitabı, 2002 yılında yayımlanan, Tarihi Alanya Kalesi kitabeleri konusunda ayrıntılı bir çalışma olan Ali Yardım'ın "Alanya Kitabeleri" kitabından faydalanılmıştır. Seton Lloyd ve D.Storm Rice'a ait "Alanya" ve H.Hellenkemper-F.Hild, "Tabula Imperii Byzantini 8, Lykienund Pamphylien-2" adlı kitapları Alanya'nın genel tarihinin yanı sıra su yapıları tarihi ile ilgili az da olsa bilgiler içermektedir. Bilge Umar'ın "Türkiyede'ki Tarihsel Adlar" kitabı yer adları konusunda yazarda oluşan antik kent yerleşkeleri ile ilgili soruların giderilmesini sağlamıştır. Antik Çağ coğrafyacılarından Strabon "Antik Anadolu coğrafyası" ile ilgili bilgiler verirken Alanya ile ilgili bölümü Antik Çağ Alanya'sını tanımlamaktadır.

“Herodot Tarihi”; Anadolu’da suyun geçmişi ile ilgili bilgilere ve ilk Hidrolik Mühendisi Miletli Thales’in gözlemleri, çözüm önerilerini aktarmıştır. Arif Müfid. Mansel’in “Dünya Tarihi- Ege ve Yunan Tarihi”; “Ebü’l-Fida Coğrafyası”; İbn-i Bibi “Selçuknâme”; “İbn Battûta Seyahatnâmesi”, Evliya Çelebi “Seyahatnâme”si gibi kaynaklar yaşadıkları dönemde kent yaşamları ile ilgili bilgiler aktarırken Alanya Kalesi ile ilgili bilgiler de vermektedir. İbn Haldun’un “Mukaddime” kitabında kentlerin nereye ve nasıl kurulması gerektiği ile ilgili bilgiler bulunmaktadır ve kalelerin neden kayalık alanlara kurulduğu ile ilgili açıklamalarından yararlanılmıştır. Nuray Yıldız “Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi”, Mehmet Ali Bozkuş’un yayınlanmamış doktora tezi “Orta Çağ’da Alâiyye (Alanya) ve Alâiyye Beyliği” çalışması Alanya Kalesi’ndeki ticari yapı ve Alanya’nın ortaçağdaki ticaret hayatı ile ilgili geniş bir araştırma ve bilgiler içermektedir. “Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri” kitap serisi Alanya ile ilgili akademik ve yerel araştırmacıların çalışmalarının bir arada bulunabildiği farklı konuların araştırılmasına kaynaklık etmektedir. Geleneksel Türk Evleri ile ilgili, Sedat Hakkı Eldem’in “Türk Evi Plan Tipleri” ve Doğan Kuban’ın “Türk Hayatlı Evi” kitaplarından Türk Evleri plan yapıları ile ilgili bilgiler edinilmiştir. Alanya Evleri ile ilgili Hasan Şener’e ait “Alanya’da Geleneksel Konutlar”, Oğuz Ceylan’ın “Geleneksel Alanya Evleri Üzerine Bir Değerlendirme” kitapları Alanya merkez ve Alanya Kalesi’ndeki evlerde sarnıçların konumlanması, su tedariki ve genel su kullanımı ile ilgili bilgiler içermektedir. Alanya merkez ve Alanya Kalesi ile ilgili yapılan araştırmalar bu çalışmanın araştırma konusuna önemli katkılar sağlamıştır.

2.2.2. Saha çalışması

Literatür taraması araştırmanın ilk aşamasını oluşturmuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Alanya Kalesi Kazı Başkanı Prof. Dr. Osman Eravşar’dan yüzey araştırması için izin alınmış ve Alanya Müze Müdürlüğü denetiminde çalışmalar yürütülmüştür. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 17.02.2016 tarih ve 94949537-10.04-32178 sayılı onayı ile yürürlüğe giren; Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla ilgili Yapılacak Yüzey Araştırması, Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge’nin “t” şıkkında Yüzey Araştırması: “Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları ile taşınır tabiat varlıklarının tespit, tahkik, tahlil ve teşhis edilmesi amacıyla kazı yapmaksızın toprak üstünde ve su altında yapılan çalışmaları ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır. Üçüncü aşamada, Alanya ile ilgili verilerin ışığında, içinde yaşamın sürdüğü Alanya Kalesi kent dokusuna ait; evler, sokaklar, anıtsal ve sivil mimarlık

yapıları arazi çalışması ile değerlendirilmiştir. Arazi taraması sırasında araştırmaya konu olan su yapıları hâlihazır harita ile desteklenerek ada parseli belirlenmiş ve fotoğraflanarak belgelenmiştir. Üçüncü aşamada ise Alanya Kalesi yaşayanları ile görüşmeler yapılarak ses ve video olarak kayıt altına alınmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Literatür Taraması Bulguları

3.1.1. Alanya Kalesi'nin bölümleri

Kale surları Kızıl Kule'den başlayarak batıya doğru düzensiz bir zikzakla Scott Redford'un Ehmedek mevkisinin kara yönünde yapılmış bir İçkale (Redford,2008, s.22) olarak tanımladığı yapılar grubu ile birleşerek güneye doğru döner. Ve tekrar deniz tarafındaki İçkale 'ye /Sarnıç Kalesi'ne doğru yükselir, kayalık yarımadanın güney yüzü boyunca devam eden surlar tekrar kuzeye yönelerek Kızıl Kule ile birleşir. Alanya Kalesinin anakara ile birleştiği kuzey kısmını oluşturan ve Ehmedek ile Kızıl Kule arasında kalan surlar, Alanya Kalesi'nin savunma sisteminin oldukça güçlendirildiği yapılar grubu olarak dikkat çekicidir. Bu yapılar; Asıl Sur, Gömlek Sur, Hendek ve Hendek Duvarı'ndan oluşmaktadır. Kale Kocakapı'ya hendek üzerindeki taş köprüden geçilmektedir. (Bkz. Görsel 3.1.) Bu kısımda bulunan kapılar; Ehmedek Kalesi'nden açılan Eğri Kapı, Kale Kocakapı/Eski Pazar Kapısı ve Aşağı/Orta Kapı'dır. Konyalı, Lloyyd ve Rice Alanya Kalesi'ni incelerken Surlar içerisinde kalan alanı altı bölüm halinde incelemiştir.

Görsel 3.1. *Alanya Kalesi Kuzey Surları Asıl Sur, Gömlek Sur, Hendek, Hendek Duvarı ve Kale Kocakapı köprüsü (Akman, N.)*

3.1.1.1. Birinci bölüm

Kızıl Kule'den batıya doğru devam eden surlar Aşağı Kapı/Orta Kapı 'dan güneye doğru dönen ve Selçuklu Tersanesi'nin üstünden Tophane Kulesi'ni de içine alarak Kızıl Kule- Tersane arasında uzanan Liman Surları ile birleşerek Birinci bölümü oluşturur.

Birinci bölümde hamam, çeşme, sarnıç ve kuyuların yanı sıra yukarı şehrin drenaj kanalı ve Soğuk Kapı mevcuttur. Alanya Kalesi'nin tek akarsu kaynağı bu bölümde yer alır.

3.1.1.2.İkinci bölüm

Tophane Kulesi'nden Esat Burcu'na kadar uzanan surlar, Esat Burcu'ndan Uğrun Kapı olarak da bilinen ikinci kuleye doğru tırmanır ve buradan kuzey batı yönüne doğru devam ederek Helenistik dönemden kalan surların başlangıç noktasını oluşturan kule ile birleşir ve kuzey-batıdaki Ehmedek Kalesi'ne kadar devam eder. Aşağı Kapı ve Ehmedek Kalesi arasında kalan surlar ikinci bölümün kuzey kısmını sınırlandırır. Bu bölüme asıl girişi sağlayan Aşağı Kapı, Kale Koca Kapı/Eski Pazar Kapısı'ndan başka birinci bölümden ikinci bölüme geçişi sağlayan Meyyit Kapısı ve ikinci bölümden dördüncü bölüme geçişi sağlayan Aya Dimitri Kapısı/Er Kapı bulunmaktadır.

*3.1.1.3.*Üçüncü bölüm

Alanya Kalesi'nin iki İç Kalesi'nden biri olan Ehmedek Kalesi, kara yönünde yapılmış bir İçkaledir. "Ehmedek her biri üçer kuleli, iki ayrı tahkimat gurubundan meydana gelmiştir. Selçuklu öncesi kale duvarlarının bitimindeki güney gurubu Helenistik döneme ait kalıntıların üzerine inşa edilmiştir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 26)". Ehmedek Kalesi, sarnıçlar, Dizdar Köşkü ve dizdar Köşkü içerisinde Hamam yapısı bulunmaktadır.

3.1.1.4.Dördüncü bölüm

Bu bölümün güney sınırını İç Kale ile Helenistik sura bağlanan orta surlar teşkil etmektedir. Orta sur dördüncü bölümü beşinci bölümden ayıran sınırı da oluşturur. Bu bölümde, Süleymaniye Camii, Mecdüddin Sarnıcı, Akşebe Türbesi, Bedesten yer alır.

*3.1.1.5.*Beşinci bölüm

Beşinci bölüm, Helenistik surların batısında kalan surlarla çevrili alan beşinci bölümü oluşturur. Cilvarda Burnu da bu bölümün içindedir. Beşinci bölümde Selçuklu Hamamı, Fener, Arap evliyası ve Cilvarda Burnu üzerinde yer alan yapılar dâhildir.

3.1.1.6.Altıncı bölüm

İç Kale altıncı bölümü oluşturur. Altıncı bölüm Sarnıçlı Kale olarak da bilinir. Bu bölümde Selçuklu Sarayı, sarnıçlar ve Bizans Kilisesi yer alır.

3.1.2. Su yapıları ve tarihsel gelişimi

"Yedi Bilgelerden Miletli Thales her şeyin ilk ilkesinin su olduğunu ileri sürdü; Herakleitos ateş, Pers rahipleri su ve ateş, Atinalıların "sahnelerin filozofu" dedikleri, Anksagoras'ın öğrencisi Euripides ise hava ve toprak. Euripides, toprağın gökten yağan

yağmurlarla döllenip gebe kaldığını ve bu dünyadaki tüm insanların, tüm diğer canlıların yavrularının doğurduğunu söyledi (Vitruvius, 2017, s.295)".

İnsanoğlu su kullanımı için binlerce yıldan beri çeşitli su yapıları inşa etmiş, tarım ve yerleşim alanlarına suyun iletilebilmesi için barajlar, kanallar, su kemerleri, tüneller, sarnıçlar, hamamlar, çeşmeler gibi suyun ulaşılabilirliğini ve kullanımını kolaylaştıran sistemler geliştirmiştir. Canlıların içme ve temizlik ihtiyacı için kullanımının dışında su, tarım, taşımacılık, hayvancılık için gereklidir. Kentlerin su ihtiyacının giderilebilmesi için su, toprak, ahşap ve kurşun borular ile iletilmiş, ortaya çıkan ihtiyaçlara göre yeni su yapıları inşa edilmiştir. Yerleşim merkezlerinde yer altı suları kuyular açılarak kullanılmış, su kaynakları konusunda yetersiz yerleşmelerde ise yağmur suları derlenerek açık ve kapalı su sarnıçlarında biriktirilmiştir.

Alt yapı sistemleri gelişmiş kentlerin iyi projelendirilmiş, karmaşık bir su şebekesi vardır (Bildirici, 1994, s. 63). Suyun zararından korunmak ve/veya sudan yararlanmak amacıyla binlerce yıldan beri çeşitli su yapıları inşa edilmiştir. En eski su yapıları, Nil, Fırat-Dicle, İndus, Huang-He havzalarında, İ.Ö. III. Ve II. Binyıllarda özellikle akarsuların kontrol edilmesi ve sulamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir (Öziş, 2007, s.1). Bugün için, en eski su yapısı Ürdün'de İ.Ö. IV. bin yıldan kaldığı düşünülen toprak dolgu Jawa Barajı'dır. Palermo Müzesi'nde sergilenen ve Nil Nehri'nin su seviyelerini gösterdiği düşünülen bir anıtın üzerindeki izlerin, İ.Ö. 3500-3000 yılları arasındaki bir dönemi tarihlendirdiği düşünülmektedir (Öziş, 2007)

Kahire'de Nil Nehri Kıyısında bulunan Ravza Adası üzerinde nehir suyunun seviyesini ölçen Nilometre (Bkz. Görsel 3.2).

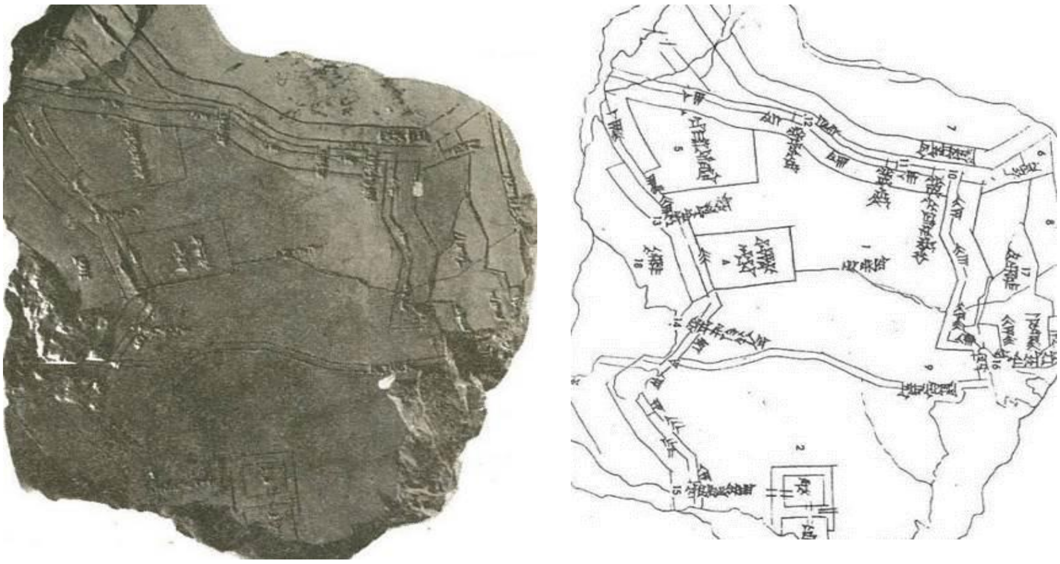
Görsel 3.2. *Kahire'de Nil Nehri Kıyısındaki Ravza(Roda) Adası üzerinde nehir suyunun seviyesini ölçen Nilometre(Berthold Werner)*

İ.Ö. 3000'lerde Kral. Menes'in Memphis'i kurmak amacıyla bir baraj kurduğu Herodot Tarihinde anlatılır (Öziş, 1984, s.3). Herodot Tarihi bölüm 99'da bu olay şöyle yer almaktadır:

> "Rahiplerin bana anlattıklarına göre, Mısır'ın ilk kralı Menes şunları yapmıştır: Önce Memphis'i koruyan bendi yaptırmıştır. Irmak eskiden Libya tarafından kum dağı yönünde akıyormuş, Menes, Memphis'in aşağı yukarı yüz stad kadar yukarısında ve ırmağın güney kolu üzerinde bir bent ördürterek eski yatağı kurutmuş ve ırmağın iki dağ arasından geçmesi için yeni bir kanal kazdırtmıştır. Bugün de Persler, eski yatağına dönmesini önlemek için bu dirseğe çok önem verirler ve bendi her yıl onarırlar; zira ırmak bendi çökertir ve bu yana taşarsa, Memphis olduğu gibi su altında kalmak tehlikesiyle karşılaşır. İşte bu Menes ki, Mısır'ın ilk kralıydı, ırmağı başka yana aktarıp bu toprakları kazandıktan sonra, burada bir kent kurmuştur; bu kent şimdiki Memphis'tir; Memphis bugün de Mısır'ın dar bölümündedir. Bunun arkasından, kentin dışında, kuzey ve batı yörelerinde (zira doğuyu Nil kapatmaktadır) ırmaktan beslenen bir göl kazdırtmış, sonra kentin içinde büyük ve anılmaya değer bir Hephaistos tapınağı yaptırtmıştır (Heredot Tarihi)".

Kahire'nin Garawi Vadisi'nde bulunan ve İ.Ö. 2950-2750 tarihleri arasında inşa edildiği sanılan Sedd-El-Kefere Barajı yakınındaki bir mermer ocağında çalışan işçilere içme suyu temini için yapıldığı ileri sürülmektedir. Bu anlamda içme suyu sistemine sahip en eski baraj sayılmaktadır (Öziş, 1984, s.3). Su yapılarının ilk uygulanmaya başladığı Mısır, Mezopotamya, Filistin, Suriye, Anadolu, Yunanistan, İran ve Yemen gibi ülkelerde doğal olarak sulamaya da çok önem verilmiştir. Mezopotamya'da Sümerler zamanından kalan kanallar, 13. yüzyıla kadar kullanılmıştır (Bildirici,1994, s.82). Muazzez İlmiye Çığ tarafından çevrilen tabletlerden tablet 14'te şu bilgiler yer almaktadır: "Evler tek veya iki katlıdır. Bildiğiniz gibi ülkemizin havası çok sıcak, yağmuru azdır. Gerekli sular nehirlerden ve kanallardan kil künklerle gelir. Hemen her evde şırıl şırıl akan sular hem su gereksinimimizi karşılar hem de evlere serinlik verir (Çığ, 2003, s.82)". Sümer tabletlerinde günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce Sümerlilerin su kültürü ve Nippur Kenti'nin kil tabletler üzerine işlenmiş haritasında su kanalları ve ırmaklara yer verilmiştir (Bkz. Görsel 3.3).

Harita üzerine gösterilen yerlerle ilgili açıklamalar da eklenmiştir. Buna göre 7 rakamı ile gösterilen yer Fırat Nehri, 8: İdnunbirdu Kanalı,9: İdşaura Kanalı'dır (Çığ,2003).

Görsel 3.3. *Sümer tabletlerinde Nippur Şehri Haritası (Çığ, M. İlmiye,2003)*

Doğayı gözlemleyerek çalışmalar yapan Thales, İ.Ö. 624-546 yılları arasında yaşamıştır. Yaptığı çalışmalar ile ilgili Heredot Tarihi'nde şöyle anlatılır: "Karun, ordusu ile Kızılırmak kıyısına geldiğinde ırmağı geçemez. Bunun üzerine Thales bir kanal kazarak ırmağı ikiye ayırır. Ordu ikiye bölünen ırmaktan geçer (Heredot,1973, s.63)". Thales'in ilk hidrolik mühendisi olduğu düşünülmektedir. Omay'a (1978, s.18) göre, Thales bir fizikçi ve mühendistir. Gerek teorik gerek pratik olarak, su ile ilgili çalışmalar yaptığına göre, ilk Hidrolik mühendisinin Thales olduğunu söyleyebiliriz.

Mansel'e (1999) göre, İ.Ö. 2000-1700 yılları arasında Girit, kaldırımlı sokaklar, kanalizasyon ve sıhhi tesisat sistemine sahiptir. Şehir çok katlı ve birbirine bitişik evler ile girintili çıkıntılı sokaklardan oluşmaktadır. Girit sarayları, etrafında duvarlar olmadan bu şehirlerin ortasında yer alır.

Su kullanımının tarım, hayvancılık ve taşımacılıkta önemli bir faktör olmasının yanı sıra kent yaşamında evlerde kullanılan suların sadece iletimi ve dağıtımı için değil, atık suların kanalizasyon sistemleri ile uzaklaştırılması çalışmaları da yapıldığı anlaşılmaktadır. Anadolu'nun en eski yerleşimlerinden olan Çatalhöyük su kaynağı yakınına kurulmuş bir yerleşimdir.

İ.Ö. 7400-6000'lere tarihlenen ve 1951 yılında James Mellaart tarafından keşfedilen Çatalhöyük, Çarşamba Çayı'nın birikinti konisi üzerinde, Eski Konya Gölü kenarında kurulduğu ve yaklaşık iki bin yıl iskân edildiği düşünülmektedir (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2012).

Karakuyu Hitit Barajı, Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi Karakuyu köyü yakınlarındadır. İlk olarak 1931 yılında Hamit Zübeyir. Koşay ile H.H. Von der Osten tarafından bir yüzey araştırması sırasında bulunmuştur. İ.Ö. 1250-1220 yılları arasına tarihlendirilen yazıt,1933 yılında barajın bir planı ile birlikte yayımlanmıştır (http-1).

"Baraj gövdesi U şeklinde gölalanı ise dikdörtgendir. Dolu savağı kuzeyindedir. Gölalanı: 46.250 m^2 Göl hacmi: 323.750 m^3 Von der Osten'e göre baraj yeri ve tekniği iyi seçilmiş, bugünkü mühendislik prensiplerine uymaktadır (Bildirici,2008, s.23)". "Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan ve Urartular döneminden günümüze kadar gelmiş olan su yapılarından Menua (Semiramis/Şamran) Kanalı, Urartu Krallığı (İ.Ö.840-590) döneminde yapılmıştır (Belli, 1997, s.11)".

3.2. Saha Çalışması Bulguları

Tarih Boyunca yaşanan çevrenin doğal yapısına uygun olarak akarsu ve kaynak sularına yakın ya da kaynakların kıt olduğu bölgelerde, eğimli ve düz arazilerde farklı su sistemleri ve yapılar geliştirilmiştir. Alanya Kalesi, kayalık bir yarımadaya kurulmuş surlarla çevrili bir kenttir. Kentin tatlı su ihtiyacının karşılanmasında yağmur suyu etkin olarak kullanılmış ve yağmur suyunun depolanması, korunması, fazlasının kontrollü bir şekilde denize ulaştırılması ile ilgili birçok sistem geliştirilmiştir. Tarihi Yarımada'da, açık alanlar ve çatılardan yağış hasadı yoluyla sarnıçlar doldurulurken, arazide toprak kaybının önlenmesi amacı ile yağmur suyu drenaj kanalları inşa edilmiştir. Eskil Su Sistemi'ne ilişkin su yapıları temiz su kullanım yapıları ve atık suyun kullanım yapılarını da içinde barındırmaktadır. Alanda yapılan kazı çalışmalarında kanalizasyon sistemleri saptanmış ve kayıt altına alınmıştır. Su ve atık su sistemi ile ilgili bu yapılardan bazıları Alanya Kalesi'nde gözle görünür durumdadır. Konut sarnıçları ve ortak kullanılan sarnıçların bir kısmı işler durumdadır. Ayrıca hamam, çeşme, drenaj kanalı, liman gibi su sistemlerinin varlığı da bilinmektedir. Girene, Lifos ve Kırk Merdiven su kaynakları, azalan sularına rağmen bugün de varlığını korumaktadır. Araştırma kapsamında yağmur suyu hasadı, atık su sistemi, evsel ve kamu su kullanım kültürü gibi konularda örnek teşkil edeceği düşünülen su yapıları incelenmiştir.

3.2.1. Alanya kalesi su yapıları

3.2.1.2.Sarnıçlar

Araştırmanın yapıldığı alanda kamu ve evsel kullanım için su temini ve depolama ihtiyacının giderilmesinde sarnıçlar inşa edilmiştir. İçinde yaşamın sürdüğü tarihi şehir; geleneksel konutları, camileri, mescitleri kiliseleri, şapelleri, sarnıçları, çeşmeleri ile Orta

Çağ sokak dokusunu günümüze kadar taşımıştır. Su kaynaklarının kıt olduğu kalede, suyun toplanmasını ve sarnıçlara ulaştırılmasını sağlayan su sistemleri, atık suyun uzaklaştırılması, yağmur suyunun drenaj kanalları ile toprak kaybına neden olmadan denize ulaştırılması, pişmiş toprak borular, sarnıç havalandırma bacaları, sarnıçların bakım ve temizliği ile ilgili birçok örnek, Tarihi Yarımada'da görülebilmektedir.

"Sarnıç kelimesi; "su depolamak üzere yapılmış üstü kapalı veya açık havuz" anlamındaki Arapça sıhricden (çoğulu saharic) gelmektedir. İran'da üstü kubbe örtülü ve havalandırma bacalı sarnıçlara âb-anbar denilmektedir (Bektaşoğlu,2013)". Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının yetersiz ya da bulunmadığı durumlarda yağışların biriktirilebilmesi ve saklanması için sarnıçlar inşa edilmiştir. Dinlendirilmiş ve temiz su elde edilmesi için akarsu ya da kaynaklara yakın yerlerde de sarnıçlar inşa edilmiştir.

Mimarlık Üzerine adlı eserin VIII. Kitabı su üzerinedir. Bu kitapta su bulma yöntemleri, yağmur ve nehir suyu, suların ayırt edici özellikleri, suyun test edilmesi, su terazisi gibi kavramları inceledikten sonra Vitruvius (İ.Ö 90-20) "Su Kemerleri, Sarnıçlar, Kuyular" adlı bölümde su kaynağı olmayan yerlerde sarnıç yapılmasını önermektedir. Vitruvius, (2017, s.324) "zemin sertse veya suyun damarları çok derindeyse, (dipte su damarı yoksa) o zaman Signia harcı (hidrolik çimento/horasan harcı) ile sarnıçlar yapıp içine çatılardan veya daha yüksek yerlerden su birikmesini sağlayacağız" der. Sarnıçlar genel olarak toprak altına kazılmış, taşa oyulmuş ya da yüzeyde inşa edilmiş ve iç duvar yüzeyi ile tabanı geçirgen olmayan sıva ile sıvanmış, yağmur suyunun ya da kaynak suyunun depolandığı farklı büyüklüklerde su depolarıdır.

Yağmur suyu binaların çatılarından ya da açık alanlarda geçirgen olmayan yüzeylerden toplanarak toprak ya da ahşap borular aracılığı ile sarnıçlarda biriktirilmiştir. Yüzey akışına geçen yağış binaların damları, bahçe ve sur duvarları üzeri ya da açık alanlarda oluşturulan temiz su havzalarından pişmiş toprak künk, ahşap oluk ya da kayaya oyulmuş oluklar aracılığı ile sarnıca yönlendirilir. Depolanan su evsel ihtiyaçların giderilmesinde kullanılır.

1922 yılında Alanya Kalesi'nden mübadele ile göç eden Rumlardan kalan konutlar yıkılmış olmasına rağmen sarnıçlar, içlerinde su barındıracak kadar sağlam olarak ayakta kalmıştır. Sarnıç yapımında harç kullanılması ve sarnıç iç yüzeyinin horasan harcı ile sıvanmış olması sarnıcın su sızdırmasını önlerken sağlam mimari yapılar olarak günümüze kadar gelmesini sağlamış olmalıdır. Günümüzde yaşamın sürdüğü evlerde

sarnıçlar genellikle mutfakta yer almaktadır ve sarnıç damı mutfak tabanını oluşturacak şekilde konumlandırılmıştır.

Alanya Kalesi, günümüzde içinde yaşamın sürdüğü 1. Derece Arkeolojik, Tarihi, Kentsel ve Doğal Sit alanıdır (http-2). 1999 yılında hazırlanan, Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda (AKKAİP) sarnıçlar ile ilgili madde şu şekildedir:

> Plan sınırları içerisinde bulunan bütün sarnıçlar tescillidir. Bulundukları parselde gerekli onarımları yapılarak korunacak ve izlenmeleri sağlanacaktır. Sarnıçlar, planda aksi belirtilmediği takdirde herhangi bir yeni kullanıma konu olamazlar, yeni bir kullanıma konu olacak sarnıçlar için, gerekli etütler hazırlanacak ve Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu (AKTVKK) onayı alınmadan uygulamaya geçilmeyecektir (AKKAİP,1999, s.21).

3.2.1.2.1. *Kazı sonuç raporlarında İçkale/sarnıç kalesi su yapıları*

İçkale; sarnıçlarının büyüklüğünden ve çokluğundan dolayı "Sarnıç Kalesi" adını almıştır (Konyalı,1946). Alanya Kalesi kazı ve onarın çalışmalarına, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle ilk defa 1985 kazı mevsiminde başlanmıştır (Arık,1986, s.338).1985 yılında İçkale'de yoğunlaşan çalışmalarda Saray Yapıları 'nın bulunduğu bölüm, İçkale sarnıçlarının çevreleri, bir kısmının içi ve İçkale'nin tamamı temizlenmiştir. Alanya Kalesi Saray Bölümü'nde 1991 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan sarnıcın daha sonra içi temizlendiğinde Bizans dönemine ait olduğu saptanmıştır (Arık, 1996, 531). Selçuklu Sarayı'nın protokol kabul bölümünü oluşturduğu bilinen ön kanadına kuzeybatı köşesinde dıştan eklemlenen sarnıç (Bkz. Görsel 3.4.) ile İçkale Kilisesi arasında yer alan bölümde kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu alanda, su tesisatına ait önemli arkeolojik veriler ortaya çıkarılmıştır (Arık,2005, s.215).

Görsel 3.4. *İçkale Saray Bölümü İhata duvarına bitişik sarnıç ve pişmiş toprak su künkleri (Arık, 2004)*

Aynı bölümde yapılan kazı çalışmalarında fosseptik ve pis su kanallarına da rastlanmıştır.” İçkale’nin doğusunda yer alan asıl kale kapısı ile ilintili olduğu anlaşılan ilk bölüm karşılıklı sıralanmış üçer mekândan oluşmuştur. Söz konusu mekânların mutfak, kiler, helâ, fosseptik ve köşk oda oldukları, bu haliyle sarayın girişini teşkil eden bir üniteyi oluşturduğu anlaşılmıştır (Arık,1998, s.652).” 2003 yılı kazı çalışmalarında İçkale Kilisesi’nin doğusu, İçkale Kapısı/Saray Kapısı ve Tonozlu Koğuş arasında yapılan kazı çalışmalarında pis su deliği ve pis su kanalı bulunan bir fosseptik çukuruna rastlanmıştır (Arık,2004, s.38) (Bkz. Görsel 3.5).

Görsel 3.5. *Pis su kanalı bulunan fosseptik çukuru (Akman, N.)*

İçkale ’de yapılan gözlem ve yüzey araştırmasında su tesisatına ait gözle görülür kalıntıların olduğu anlaşılmıştır. Konyalı’ya (1946, s.197) göre, bütün kale su ihtiyacını sarnıçlarla karşıladığı halde her yerinde örümcek ağı gibi su tesisatı vardır
(Bkz. Görsel 3.6).

Görsel 3.6. *Bizans Kilisesi ile sarnıç arasında pişmiş toprak su künkleri (Akman, N.)*

Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi İçkale Bölümü 435 ada 1 parselde bulunan bir diğer sarnıç; İçkale'nin günümüzde kullanılan ziyaretçi giriş kapısından girildiğinde, yürüyüş yolundan kuzeye doğru yol alındığında yolun batı tarafında karşımıza çıkar. 23.07.1999 yılında Sarnıç olarak tescil edilmiştir. İçkale 'de kırmızı tuğla yapısı ile dikkati çeken sarnıç yapısının üstü düz teras biçimindedir. İki adet havalandırma bacası bulunmaktadır. Ayrıca üstündeki kapak açıldığında merdivenle içine inilebilmektedir. Sarnıçların mevsimi geldiğinde yağmur suyu ile doldurulmadan önce temizlenmesi için bu merdivenlerden içine girilmekte ve sarnıç içi temizlenmektedir. Havalandırma bacaları sarnıç içinde depolanan suyun havalanması sağlanması ve suyun uzun süre temiz ve soğuk kalmasını sağlamaktadır.

Envanter fişinde yer alan bilgilere göre yapı 1966 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Ayrıca tescil fişinde 13. Yüzyıl'a tarihlenmekte ve Selçuklu yapısı olduğu belirtilmektedir (Antalya Kültür Envanteri,2003, s.98) (Bkz. Görsel 3.7).

Görsel 3.7. *İçkale 435 ada 1 Parsel Selçuklu Sarnıcı (Akman, N.)*

3.2.1.2.2. *Çeşmeli Sarnıçlar*

Alanya Kalesi alan araştırmaları ve yazılı kaynak araştırmaları sırasında bazı sarnıçlarda çeşme tesisatının varlığı tespit edilmiştir. 438 Ada 6 Parselde bulunan sarnıç yapısı ve çeşme tesisatının günümüzde de sahipleri tarafından kullanılmış olması çeşmeli sarnıç mimarisi için önemli bir örnektir. Çeşme zeminden aşağıda olduğu için taş basamaklı merdivenle inilmektedir. Sarnıcın suyu yanındaki evin çatısından su oluğu aracılığı ile sarnıca yönlendirilmektedir. Çeşme tesisatı sarnıç suyunun verimli kullanılması için zemine yakın yapılmasının yanı sıra zeminde biriken çamurun çeşmeden akmaması için sarnıç zemininden yaklaşık 20-30 santim yukarıya yapılmıştır. “Süleymaniye Camii Abdestlik Çeşmesi” günümüzde de kullanılmaktadır. Alan araştırmaları sırasında fotoğraflanarak belgelenen çeşmeli sarnıçlar şunlardır:

a-) Tophane Mahallesi Esat Burcu 481 Ada 3 Parsel (Bkz. Görsel 3.8),

b-) Hisariçi Mahallesi 308 Ada 7 Parsel (Bkz. Görsel 3.9),

c-) Hisariçi Mahallesi Süleymaniye Camii Sarnıcı ve Çeşme 309 Ada 3 Parsel (Bkz. Görsel 3.10),

d-) Hisariçi Mahallesi 323 Ada 2 Parsel (Bkz. Görsel 3.11),

e-) Hisariçi Mahallesi 424 Ada 1 Parsel (Bkz. Görsel 3.12),

f-) Hisariçi Mahallesi 438 Ada 6 parsellerde bulunan sarnıçlardır (Bkz. Görsel 3.13).

Görsel 3.8. *Tophane Mahallesi 481 Ada 3 Parsel Esat Burcu Çeşmeli Sarnıcı (Akman, N)*

Görsel 3.9. *Hisariçi Mahallesi 308 Ada 7 Parsel Çeşmeli Sarnıç (Akman, N)*

Görsel 3.10. *Hisariçi Mahallesi 309 Ada 3 Parsel Süleymaniye Camii Sarnıcı ve Abdestlik (Akman, N)*

Görsel 3.11. *Hisariçi Mahallesi 323 Ada 2 Parsel Çeşmeli Sarnıç (Akman, N)*

Görsel 3.12. *Hisariçi Mahallesi 424 Ada 1 Parsel Çeşmeli Sarnıç (Akman, N)*

Görsel 3.13. *Hisariçi Mahallesi 438 ada 6 parsel Çeşmeli Sarnıç (Akman, N)*

3.2.1.2.3. Çeşmeler

3.2.1.2.3.1.Osmanlı dönemi çeşmesi

Hisariçi Mahallesi 432 ada 11 Parselde yer alan çeşme Osmanlı Dönemine ait ve yuvarlak kemerli niş biçimindedir. 23.07.1999 yılında tescillenmiş ve yakın geçmişte onarılarak sıvandığı ve nişin içinin fayans ile kaplandığı belirtilmiştir (Antalya Kültür Envanteri,2003, s.102) (Bkz.Görsel 3.14).

Görsel 3.14. *Hisariçi Mahallesi Osmanlı Dönemi çeşmesi (Akman, N)*

3.2.1.2.3.2.Selçuklu dönemi çeşmesi

Hisariçi Mahallesi 438 Ada 6 Parselde bulunan çeşme Antalya Valiliği –Alanya Kültür Envanterinde; 13. yüzyıl Selçuklu yapısı olarak 23.07.1999 yılında tescil edilmiştir. Tescil fişinde, sağlam durumda olduğu ve bir sarnıca bitişik olduğu ve çeşme zeminden daha aşağıda olduğu için taş basamaklı merdivenle inildiği belirtilmiştir (Antalya Kültür Envanteri,2003, s.103) (Bkz.Görsel 3.15).

Görsel 3.15. *Selçuklu Dönemi Çeşmesi (Akman, N)*

3.2.1.2.3.3.Selçuklu Dönemi Girene Çeşmesi

Tophane Mahallesi 288 Ada 2 Parsel 'de yer alan ve Girene Çeşmesi olarak bilinen çeşme envanter fişinde; 13.yüzyıl Selçuklu yapısı olduğu, yöresel taştan yapıldığı ve bir adet kurnasının bulunduğu belirtilmiştir (T.C. Antalya Valiliği,2003, s.104). 2011 yılında bitişiğinde bulunan ve Tanımsız Yapılar olarak adlandırılan Tarihi Sarnıç yapıları ile birlikte Antalya Rölöve ve Anıtlar Kurulu tarafından yaptırılan uygulama projesinde çimento harcın temizlenmesi önerilmiştir. Restorasyonu yapılan çeşmenin suyu günümüzde de akmaya devam etmektedir.

Evliya Çelebi bu çeşmeyi Alâeddin Keykubâd tarafından yapıldığını anlatır ve şöyle der: "Şehrin üç hanı ve bir hamamı var, altı ay işler altı ay işlemez ve Alâüddin Şahın bir çeşmesi var Emri Huda ile kayadan çıkar bir ayındır (Evliya Çelebi,1935, s.297) (Bkz.Görsel 3.16)".

Görsel 3.16. *Girene Çeşmesi (Akman, N)*

Girene Çeşmesi'nin suyu sur dışındaki kaynaktan surun altından açılan bir kanal ile çeşmeye, hamama ve dükkânlara dağıtılması açısından burada bir su dağıtım sistemi olduğu söylenebilir. Girene Çeşmesi'nin bitişiğinde bulunan ve Tanımsız Yapılar olarak adlandırılan Tarihi Sarnıç yapılarının duvar sıva altında künk düzenekleri gözlenmiştir. Harçlı sıvanın yer yer tahrip olması künk sistemini açığa çıkarmış, restorasyon çalışmasında da sıva tamamlanmamış ve toprak boruların görünürlüğü sağlanmıştır.

3.2.1.2.3.4.Graffitili Çeşme

AKKAİP'na bağlı olarak hazırlanan "Alanya Kızıl Kule-Tophane Eksen Projesi" kapsamında 2011 yılında birinci etap çalışmaları sonunda Kızıl Kule- Tophane arasında yapılan çevre düzenlemeleri sırasında 292 Ada 1 Parsel sınırları içerisinde bir çeşme yapısı ortaya çıkarılmıştır. Çeşmenin üzerinde Alanya Kalesi'nin özgün ayrıntılarından olan Graffitilerin tespit edilmesi nedeni ile çeşme, Graffitili Çeşme olarak adlandırılmıştır (Bkz. Görsel 3.17).

Görsel 3.17. *Graffitili Çeşme (Akman, N)*

3.2.1.3.Alanya kalesi hamam yapıları

Alanya Kalesi tarih boyunca yerleşimin sürdüğü bir alan olması nedeni ile yerleşim alanında yaşayanların su kullanımı ile ilgili, Liman yapıları, hamam yapıları, sarnıçlar, çeşmeler, köprüler, hendek gibi su yapıları inşa edilmiştir. Su yapıları içerisinde hamamlar özel bir yer teşkil etmektedir ve birçok incelemeye konu olmuştur.

Temizlenmenin tarihi farklı coğrafyalarda, farklı kültürler tarafından benzer gelenekler ve ritüellerin geliştirilmesine neden olmuştur. Temizlenmek için en pratik yöntem su ile yapılan temizliktir. Bu nedenle su kenarları temizlenmek için tercih edilmiştir. Yerleşik hayata geçiş temizlenmek için kapalı bir mekâna olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Hamam, suyun ısıtılarak kullanıma sunulduğu tesistir. Yeraltı sularının kullanıldığı bazı yapılara da bazen hamam denilmekle beraber bunlara Türkçede kaplıca ve suyun genellikle tabii olarak sıcak oluşundan dolayı ılıca adı verilir (http-3).

Alanya Kalesi'ndeki hamamlar; Aşağı Kale Hamamı, Selçuklu Hamamı/İçkale Hamamı, Ehmedek Kalesi Dizdar Köşkü Hamamı, İçkale/Sarnıç Kalesi Soğuksu Hamamı ve 2018 yılı kazı çalışmaları kapsamında ortaya çıkarılan ve İçkale 'de yer alan Selçuklu Hamamıdır. Kamu hamamlarının yanı sıra geleneksel konut mimarisinde oda içerisinde banyo yapmak için kullanılan özel bölmeler bulunmaktadır. Bu bölmeler bölgede İçeri olarak adlandırılan odalarda bulunan ahşap dolapların içerisinde yer alırken suya yakınlığı nedeni ile de mutfağa bitişik de olabilmektedir. Ayrıca yazlık dilim içerisinde yer alan örnekler de mevcuttur.

3.2.1.3.1. Aşağı kale hamamı

Kızıl Kule yanında bulunan küçük hamam, hâlihazır harita üzerinde Alanya Kalesi Tophane Mahallesi 291 Ada, 1 Parsel 'de yer almaktadır. Hamam bugün özel mülkiyettedir. Alanya Kalesi, tescilli yapılar grubu içerisindedir.

Aşağı Kale Hamamı 13. Yüzyıl Selçuklu eseridir. Yapının orijinal kullanımı hamamdır. Ortada kubbe örtülü mekânda dört kurna ve "Göbektaşı" vardır. Doğu tarafında iki oda ve güneyinde dışarıda külhan bölümü yer alır. Bugünkü orijinal kullanımı; Anıt yapı, önerilen kullanımı hamamdır (Antalya Kültür Envanteri, 2003, s. 87). 17. Yüzyıl'da (1671-1672) Alanya'yı ziyaret eden Evliya Çelebi Seyahatnamesinde bu bölüm ile ilgili şu ifadelere yer verir: "Ve bir hamamı var. Altı ay işler altı ay işlemez. Ve ancak Alâüddin Şahın bir çeşmesi var. Emri Huda ile kayadan çıkar bir ayındır (Evliya Çelebi, c.9, s.297)".

Aşağı Kale Hamamı üzerindeki ev ile birlikte anılmakta ve “Hamamlı Ev” olarak bilinmektedir. Tescilli yapı Alanya Belediyesi tarafından “Eski Kent” dokusunun korunması amacı ile Alanya Kalesi Alan Başkanlığı ve Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü olarak kullanılmak üzere Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylandıktan sonra 2009 tarihinde hizmete açılmıştır. Aşağı Kale Hamamı’nın Çarşı Hamamı olarak kullanıldığı Alanya Kalesi yaşayanlarınca anlatılmaktadır. Alanya Belediyesi’nde su işlerinde ustabaşı olarak çalışıp emekli olan 1937 doğumlu Sebahattin Kılınçay ile yapılan görüşmede 1950’li yıllarda Aşağı Kale Hamamı’nın çalıştığı bilgisi alınmıştır. Anlatılarında 1956 yılında evlendiğini ve eşinin babasının bir kaşıntı rahatsızlığı nedeni ile eşi ile birlikte bu hamama gittiğini belirtmiştir (S.Kılınçay, kişisel iletişim, Ağustos 2018)(Bkz. Görsel 3.18).

Görsel 3.18. *291 ada 1 parsel Aşağı Kale Hamamı-Hamamlı Ev (Akman, N)*

2009 yılında alanda kazı çalışmaları yapılmış ve yapılan kazı çalışmaları sonucunda Türkmen ve Savaş’a (2010) göre, 288 Ada 2 Parselde 2009 yılında yapılan kazı ve onarım çalışmaları ile çeşmeden kuzeydoğuya ve alta doğru uzanan pişmiş toprak bir künk sırası tespit edilmiştir. Künklerin, güney batıda olduğu söylenen su kaynağı ile hamam arasında bir bağlantı olabileceği düşünülmektedir.

Konyalı bu su kaynağı ile ilgili şu bilgileri vermektedir: Suyu, yol aşırı kaya dibinden kaynayan Girene Membaından gelir. Faal ve mamurdur. İnşa ve malzeme tarzından Selçuk eseri olduğu anlaşılmaktadır. Yapıldığı tarihi gösteren kitabe yoktur, bir

yazılı vesikaya da rastlamadık (Konyalı,1946, s.318). Birinci Bölüm 'de, aşikâr bir şekilde Selçuklu eseri olduğunu gösteren ve her ikisi de Kızıl Kule'nin hemen dibinde bir çeşme (bütün kale içinde tek akarsu kaynağını oluşturmaktadır.) ile bir de küçük bir hamam vardır (Lloyd ve Rice,1989). Hamam günümüzde ziyarete açılmamıştır.

3.2.1.3.2. Hisariçi mahallesi Selçuklu Hamamı

Evliya Çelebi 1671 'de Alanya Kalesi'ni anlatırken güneydeki İçkale/Sarnıçlı Kale ve kuzeydeki İçkale/Ehmedek Kalesi'ni, Süleymaniye Camii'ni Bedesteni /Bezastanı anlatır ve bir de kahvehane bulunduğunu, Kalede bunlardan başka han, hamam ve imaret ve medrese ile ilgili bir iz olmadığını söyler (Çelebi,1935, s.297). Hamam ilk kez Konyalı tarafından yayımlanmıştır. Konyalı (1946, s.317): Hamam İçkale ile beraber Birinci Sultan Alâüddin tarafından kale muhafızları için yapılmıştır. Alâiyye'liler burasını hamam olarak bilmiyorlardı. Buraya "Tol arası" diyorlardı. Burasının hamam olduğunu biz tespit ettik, der (Bkz. Görsel 3.19).

Görsel 3.19. *Hisariçi Mahallesi 427 ada 11 parsel Selçuklu Hamamı (Akman, N)*

Hamamın külhanı İçkale tarafındadır. Suyu toprak künklerle İçkale 'deki sarnıçlardan geliyordu. Hamam İçkale ile birlikte birinci sultan Alâüddin tarafından kale muhafızları için yaptırılmıştır (Konyalı,1946, s.316). Lloyd ve Rice'a göre hamamın suyu, hamamın kuzey-batı tarafındaki sarnıçtan temin edilmektedir (Lloyd-Rice,1989, s.40). Yılmaz Önge ise, Lloyd ve Rice'ın su temini konusunda işaret ettiği kuzey-batı

kenardaki sarnıç ile su deposu arasında su tesisatı görünmediğini belirtir ve sarnıcın suyunun sarnıç ile su deposu arasına yerleştirilmiş bir su dolabı aracılığı ile önce küçük hazneye oradan da su deposuna akıtılmış olabileceğini düşünür. Hamamın doğu duvarındaki niş aracılığı ise yağmur suyunun çatıdan kontrollü bir şekilde sıcak su deposuna indiğini düşünmektedir (Önge,1995) (Bkz. Görsel 3.18). Hamam Hisariçi Mahallesi İçkale Mevkii'ndedir. Hisariçi Mahallesi 427 ada 11 parselde bulunan yapı, maliye hazinesindedir. 2005 yılı, Alanya Kalesi kazı onarım çalışmaları kapsamında kazısı yapılan Selçuklu hamamı ve çevresinde geçici koruma önlemi almak amacı ile tel örgü ile çevrilmiştir.

2005-2006 yılı kazısı kapsamında Hamamın batı cephesinde, binaya bitişik inşa edilmiş su kuyusu boşaltılmış; kuyunun zemine yakın seviyesinde bir künk ortaya çıkarılmıştır. Hamamın kuzeyinde ve sonradan binaya eklendiği anlaşılan dikdörtgen planlı havuzun güney-doğu köşesinde bir künk sistemi de ortaya çıkarılmıştır (Arık,2007, s.91) (Bkz. Görsel 3.20).

Görsel 3.20. *Hisariçi Mahallesi 427 ada 11 parsel Selçuklu Hamamı doğu duvarında bulunan niş.(Akman, N.)*

Alanya Kalesi yaşayanları bu hamamın kullanıldığı ile ilgili bir şey hatırlamamaktadırlar. 1935 doğumlu İsmet Düşün, Hamam'ın kullanıldığını hatırlamadığını, babasının ve dedesinin de bu konuda bir bilgi vermediğini ancak Kaleye Hıdırellez'den suyun toprak künklerle getirildiği ve toprak künklerin basınca dayanamayıp patladığının anlatıldığını aktarmıştır (Düşün, İ.kişisel iletişim,2017). Selçuklu Hamamı ile 427 Ada 7 Parsel 'de bulunan ve kale yaşayanları tarafından

"Keleççe Sarnıcı" olarak bilinen su sarnıcının birbirlerine olan yakınlığı, bu iki yapının hamama su sağlama konusunda destek olduğu ya da asıl su kaynağı olma ihtimalini akla getirmektedir. Su dolabı ve ahşap su olukları bu iş için kullanılmış olabilir.

3.2.1.3.3. Ehmedek Kalesi Dizdar Köşkü hamamı

Alanya Kalesi'nin iki İçkale'sinden birisi olan Ehmedek Kalesi, yarımadanın kuzey tarafında yer almaktadır. Üç büyük sarnıç ve bir hamamın olduğu yapılar gurubunun karmaşık bir planı vardır. Konyalı'nın "Hamam" olarak tanımladığı mimari yapı ve sarnıçlarla ilgili olarak: Lloyd ve Rice (1989) "Evvelâ biçimsiz açık bir avlu ve onun altında da bir su kemerini beslemek gayesiyle yapılmış olan üç büyük sarnıç göze çarpmaktadır. Sarnıçlar bugün hâlâ kullanılmaktadır. Ortadaki holün kuzey-batı köşesinde 1.50 m^{2}'lik küçük, müstakil bir bölme vardır. Konyalı bunun hamam olduğunu söyler". Konyalı'ya (1946) göre, "Dizdar Köşkü'nün hamamı hâlâ ayaktadır.1.50x1.50 m boyutlarında dört köşeli bir plana göre yapılan hamamın yüksekliği 2.80metredir. Üstünü mini bir kubbe örter**".** Hamam olarak adlandırılan yapı günümüzde de varlığını sürdürmektedir Hamam yapısı iç duvarlarında Alanya Kalesi'nde sarnıç ve sur duvarlarında görülen graffitilerden bulunmaktadır. (Bkz. Görsel 3.21).

Görsel 3.21. *Ehmedek Kalesi /Dizdar Köşkü Hamamı (Akman, N.)*

3.2.1.3.4. İç Kale/Sarnıç Kalesi Soğuksu Hamamı

İbrahim Hakkı Konyalı İçkale'yi çevreleyen dokuz burç saydığını, batıdaki burcun yuvarlak, üstünün de bir kubbe ile örtülü olduğunu anlatır. Kubbe altının kasnağında ve

duvar içlerinde su künkleri bulunduğunu, kale muhafızları ve komutanlarının yazın yakıcı günlerinde burada yıkanır guslederlerdi der. (Konyalı,1946, s.198) Lloyd ve Rice (1989) bu yapıyı Konyalı gibi Soğuksu Hamamı olarak adlandırmakla birlikte, yuvarlak planlı kulenin mahallinde pişmiş toprak su künkleri bulunmasına rağmen, duvarların içine gömülü durumda olduğu söylenen künkleri göremediklerini belirtirler (Bkz. Görsel 3.22).

Görsel 3.22. *İçkale Soğuksu Hamamı(Akman, N)*

3.2.1.3.5. 2018 yılı kazısında tespit edilen İçkale Selçuklu Hamamı.

Alanya Kalesi 2018 yılında İçkale Bölümü'nde yapılan kazılar sırasında Selçuklu Dönemine ait bir hamam yapısı ortaya çıkarıldı. Alanya Kalesi Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Osman Eravşar; Selçuklu Hamamı'nın bazı duvarlarının yıkılmış olduğunu ve hamamın Saray kullanımına tahsis edilmiş olabileceğini, Hamam yapısının doğu tarafında "Külhan", ocak kısmı üzerinde "Su Deposu", arkasında "Sıcaklık Mekânı" ve "Özel Yıkanma Odası" nın birbirini takip ettiğini" belirtmiştir (http-4) (Bkz. Görsel 3.23-3.24).

Görsel 3.23. *2018 Yılı Kazılarında ortaya çıkarılan İçkale Selçuklu Hamamı (Eravşar,2018)*

Görsel 3.24. *2018 Yılı Kazılarında ortaya çıkarılan İçkale Selçuklu Hamamı (Akman,N)*

Hamam yapıları, Hidrolik Uygarlıkların önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Tarihi Alanya Kalesi'nde 2018 yılı kazılarında gün yüzüne çıkarılan İçkale Selçuklu Hamamı da dâhil olmak üzere, şu ana kadar beş adet hamam yapısı tespit edilmiştir. Bunlar yukarıda da açıklamaları yapılan, Alanya Kalesi Aşağı Kale Hamamı, Hisariçi Mahallesi Selçuklu Hamamı, Ehmedek Kalesi Dizdar Köşkü Hamamı, İçkale/Sarnıç Kalesi Soğuksu Hamamı'dır.

3.2.1.4.Aşağı Kale Hamam Önü İşlikleri

Mahalle yaşayanları tarafından "Hamamlı" ev olarak adlandırılan yapı, bitişiğindeki Geleneksel Alanya Evi ile bir bütün teşkil etmektedir. Restorasyon çalışmaları sırasında yeni buluntulara rastlanmış ve kazı bir süre daha devam etmiştir (Bkz. Görsel 3.25; Görsel 3.26).

Kazılar sırasında duvarları sıva ile kaplı zemini mazgallı bir görünüme sahip işlikler ortaya çıkarılmıştır. Bu işliklerin yelken bezi, halat gibi gemi malzemelerinin yapımı için kullanıldığı düşünülmüştür(http-5).

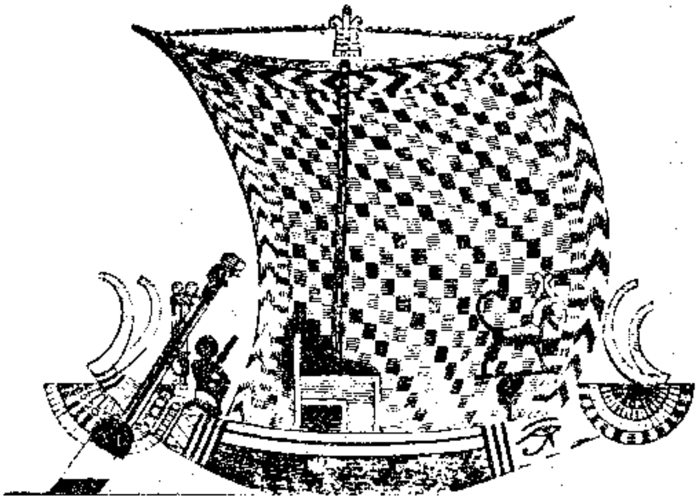
Görsel 3.25. *Aşağı Kale Hamamönü İşlikleri ve Hamamlı Ev(Akman, N)*

Görsel 3.26. *Tophane Mahallesi 291 ada 1 parsel Hamamönü İşlikleri (Akman, N)*

Teknoloji tarihinde en eski mesleklerden biri de dericiliktir. Deriyi işleyerek, ondan çeşitli eşyalar yapmak en eski zanaatlardan biri olmuştur (Yıldız, 1993, s.239). İnsanoğlu doğa koşullarına karşı kendini korumak için yakın çevresinde ulaşabildiği malzemeleri günlük hayatında kullanmak üzere işlemiştir. Deri, giyim eşyası, ev eşyası, savaş araçları, tarım, ulaşım, yelken bezi, müzik araçları, parşömen gibi birçok alanda kullanılmıştır. Yıldız (1993) Roma döneminde I.Caesar'ın eserlerinde anlatılanlara dayanarak gemilerin yelkenlerinin deriden yapıldığını, keten bezinden yapılanların da kenarlarının deri ile sınırlandırıldığını anlatmıştır (Bkz. Görsel 3.27).

Görsel 3.27. *Bezemeli Deri Yelken İ.Ö.1198-1166 III.Ramses'in mezarında bulunan ve öleni öbür dünyaya götürdüğüne inanılan gemi (Yıldız, 1993, s.396)*

Deri tabaklamada su ve tuz önemli faktörlerdir. Deri işliklerinin suya yakın olması ve Hamamönü Kazısı'nda ortaya çıkarılan işliklerin deri işlikleri olabileceği varsayımı üzerinde durulmuş ve kazı sonucunda bu işliklerin yelken bezi, halat gibi malzemelerin yapımında kullanıldığı varsayımı üzerine bu bölümle ilgili araştırma deri ve dericilik konusuna yönelmiştir. Tuzlu deniz suyu ve hamamdan sağlanacak su bu işliklerde kullanılmış olmalıdır.

Derinin bozulmasını önlemede kullanılan tuzlamanın erken dönemlerden beri bilindiği düşünülmektedir. Tuzlama iki şekilde yapılmaktadır; "Kuru Tuzlama" tuz serperek, "Islak Tuzlama" ise tuzlu suya batırmak sureti ile yapılıyordu (Yıldız, 1993, s.243). Tabaklama işlemine alınana kadar derinin bozulmadan depolanması sağlamak amacıyla, çeşitli konservasyon yöntemleri uygulanır. Uzun süreli (altı aya kadar) koruma için tuzlama, tuzlu suya yatırma, kurutma ve tuzlu kurutma yöntemleri kullanılabilir. (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,2017, s.9). Kuşadası'nda 1890'lı yıllarda 22 adet tabakhane mevcuttu. Bu tabakhaneler önceleri kendi isimleri ile anılan Tabakhaneler Sokağı üzerinde bulunuyor, deriler genellikle deniz kenarında doğal tuzlu deniz suyu ile yıkanıyordu (KUYETA, 2010, Sayı:13, s.16;).

Anadolu'da deri tabakhanelerinin varlığı ile ilgili İbn Battûta Seyahatnamesi'nde Genç Ahılara Dair bölümde; Antalya'da dericiler içinde yaklaşık iki yüz zanaatkâra liderlik eden ve fityân denilen ahı gençlerinden birinin kendisini ve yanındakileri yemeğe davet ettiğini ve ağırladığını anlatır (Battûta, İ, 2018, s.276). Alanya Kalesi yaşayanları ile yapılan yüz yüze görüşmeler sırasında yemenicilik ve deri tabaklama işlemleri ile ilgili

bilgilere ulaşılmıştır. Tophane Mahallesi ve Hisariçi Mahallesi yaşayanlarınca "Şırahmene" adı verilen işliklerin varlığı bilinmektedir.

Emekli Müze Uzmanı ve araştırmacı Tevfik Hacıhamdioğlu Şırahmene sözcüğünü; Alanya Ağzından Esintiler kitabında, "Şırakmene/ Şıramene" olarak yazar ve üzüm sıkılan yer şeklinde tanımlar (Hacıhamdioğlu,2009, s.121). Aşağı Kale Hamam Önü Kazısı'nda ortaya çıkan işliklerin Alanya Kalesi'nin tek akarsu kaynağına, denize ve hamama yakınlığı ve alanda ortaya çıkarılan "Şırahmene" yapısının yaşayanlarca bilinir olması bu konu üzerinde araştırma yapma gereğini doğurmuştur. "Şırahmene" kelimesinin sadece üzüm suyu çıkarılan işlik olarak kullanılmadığını ve yemeniciler tarafından deri tabaklama işleminde "Sumaklama" olarak anılan işliklere de "Şırahmene" denildiği saptanmıştır.1934 doğumlu Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi yaşayanlarından Müşerref Kayhan ile 02.03.2019 tarihinde yapılan kişisel görüşmede, Hisariçi Mahallesi 432 Ada 2 Parselde bulunan ve "Halil İbrameelin" Evi olarak bilinen evin bahçesinde biri küçük, diğeri büyük iki adet havuz benzeri mekân bulunduğu belirtilmiştir. Küçük olan işlik mekânının genişliğinin bir metre çapında yüksekliğinin yaklaşık 60-70 cm. olduğu ve bu işlikte kireçleme işlemi yapıldığı, diğer havuzun ise daha büyük olmak suretiyle yaklaşık olarak 1-1,5 metre genişliğinde ve 2,5-3 metre boyunda, yüksekliğinin ise 60-70 cm olduğunu belirtmiştir. Görüşmelerde 'Kireç Yalağı' olarak adlandırılan kireç havuzunda derileri kirece bastıklarını, tüylerinin bu işlem sonunda döküldüğünü ve büyük olan işliği ise Sumaklama/ Şırahmene olarak bildiklerini ve kireçleme yapılan derilerin sonraki aşamada Şırahmene 'de sumaklı suyun içinde bekletildiğini, derileri burada teptiklerini, bu işlemin günlerce sürdüğünü, bu işlemler yapılırken kendilerinin de komşularına sarnıçtan su taşıdıklarını anlatmıştır(M. Kayhan, kişisel iletişim, Mart 2019).Deri işlemeciliği ile ilgili Alanya Kalesi yaşayanları ile yapılan yüz yüze görüşmelerde de anlatılanlar deri tabaklama işi, yemenicilik gibi mesleklerin yakın zamana kadar bilindiğini ortaya çıkarmıştır. "Dünden Bugüne Alanya'da Yaşam" kitabında öğretmen ve araştırmacı yazar Haşim Yetkin; Alanya'da 151 yemeni ustasının bulunduğunu yazmıştır (Yetkin, 2003, s.134-135). Hisariçi Mahallesi yaşayanlarından Yemenici Gugulu Hüseyin Aydoğan'ın oğlu Yemenici 1942 doğumlu Mehmet Aydoğan ve eşi 1946 doğumlu Zahide Aydoğan ile yapılan görüşmede deri tabaklanan Şırahmene 'den bahsetmişler ve göç ettikleri yaylada herkesin kendi "Şırahmene "sinin olduğunu ve Hisariçi Mahallesi 432 ada 2 parselde bulunan ve günümüzde restorasyonu yapılarak turistik işletme noktası olarak hizmet veren mekânın bahçesinde de eskiden iki adet deri

tabaklama havuzu bulunduğunu ancak günümüze kadar gelmediğini anlatmışlardır. Kireçleme denen küçük mekânda (Kireç Yalağı) derilerin bekletildiğini, Şırahmene'nin içine ise dört kişinin girebilecek kadar büyük olduğunu Sumaklama işlemini bazen de derileri tulum oluşturacak şekilde dikerek, açık bırakılan delikten, sıcak suda bekletilmiş ve ılımış sumaklı su ile doldurarak yaptıklarını ve Deri işleme ve yemenicilik ile ilgili çocuk yemeni kalıbı ve deriyi parlatmakta kullanılan ve "Muşta" adı verilen araç gereci de hatıra olarak sakladıklarını da anlatmışlardır (M.Aydoğan ve Z. Aydoğan, Kişisel İletişim, Aralık 2018) (Bkz. Görsel 3.28).

Görsel 3.28. *Yemenici Mehmet Aydoğan'a ait Çocuk Yemeni Kalıbı ve Muşta (Muşta, deriyi parlatmak için kullanılan alet) (Akman, N.)*

Bu yöntem ile ilgili yapılan araştırma sonucunda deri tabaklamada küçük işliklerde bu yöntemin uygulandığı bilgisine erişilmiştir. Doç. Dr. Nuray Yıldız Eski Çağda Deri İşlemeciliği adlı çalışmasında bu konuda şöyle bir saptama yapmıştır:

En basit tabaklama yöntemi olarak, tabaklanacak deri basitçe dikilerek, torba haline getirilerek, içine tabaklama sıvısı doldurularak, bu sıvıyı emmesi için asıldığından, geniş yerlere ihtiyaç duyulmamış olabilir. Ayrıca bu işlerin yapılması için suyun bulunduğu yerlerin araştırılması gerekir (Yıldız, 1993). Alanya Kalesi yaşayanlarından 1942 doğumlu Hasan Marçıl babası Yemeni Ustası Hüseyin Marçıl ile birlikte deri tabaklama

işini Halk arasında Durbannas Yaylası olarak bilinen (Alanya Deretürbelinas Köyü/Mahallesi) yaylada yaptıklarını, “Kireçleme” ve “Sumaklama” olarak bilinen havuzların da yaylada bulunduğunu belirtmiştir. Derileri öncelikle Muharbaşı/Pınarbaşı/Dokuzoluk denilen suda ıslattıklarını, yumuşayan derileri ‘Kireçleme Havuzu’nda tüyleri dökülene kadar beklettiklerini ve derilerin ‘Şırahmene’de sumak ile ıslatıldığını ve günlerce teptiklerini anlatmıştır. Sumak için Taşatan Mevkii’ndeki Çakıllıca’ya gittiklerini ve topladıkları Sumak Çalılarını yaylaya eşek ve atlarla götürerek kuruttuklarını, kuruyan sumakları toz haline getirerek deri tabaklamakta kullandıklarını ve yaylada yaklaşık yirmi ailenin bu işi yaptığını ve deri tabaklama işi yapılan yere Debbane/Dabbağne /Debbağhane /Tabakhane dediklerini belirtmiştir. Hisariçi Mahallesi 432 ada 2 parselde bulunan komşularının bahçesinde Şırahmene bulunduğunu ve deri tabaklama işini burada yaptıklarını anlatmış ve aynı zamanda komşularının ipek iplik, yün ve pamuk gibi dokuma ürünlerini de boyadıkları ve zarflar içinde hazır boya sattıklarını belirtmiştir. Bu eve ait yemenicilik ile ilgili malzemelerden bir kısmı günümüzde turistik hizmet noktası olarak kullanılan mekânda sergilenmektedir (Bkz. Görsel 3.29).

Görsel 3.29. *Hisariçi Mahallesi 432 ada 2 parselde bulunan yemenici Halil İbrahim /Ali ve Halit İlhan’a ait yemeni kalıbı ve Örs (Akman, N)*

Yine aynı mahallede 325 ada 4 parselde bulunan evin bahçesinde üzüm yetiştirildiğini ve bu evin bahçesinde de Üzüm Şırahmene’si olduğunu bahçede bol miktarda üzüm bulunduğunu ancak bu Şırahmene’nin dericilikte kullanılmadığı belirtilmiştir. Restorasyon sonrası bu Şırahmene’nin yerinde olmadığı anlatılmıştır (H. Marçıl, kişisel iletişim, Mart 2019). Hisariçi yaşayanlarından Galip Dizdaroğlu Durbannas Yaylası’nda deri tabaklama işi yapılırken komşuların da yardımcı olduğunu

tabaklama işi bitince hep birlikte tabaklama işi bitenin adı ile tekerleme söylediklerini ve: ”Hartuldu, hurtuldu Gugulu kurtuldu” ya da “Hartuldu, hurtuldu Marçıl kurtuldu” şeklinde tekerleme söylediklerini anlatmıştır (G.Dizdaroğlu, kişisel iletişim, Mart 2019).

Alanya Kalesi Tophane Mahallesi 288 ada 2-3-4 parsellerde 19.10.2009-01.12.2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında alanda yapılan bitki temizliği sırasında Kızıl Kule ’den batıya doğru devam eden sur duvarına bitişik bir mekân ortaya çıkarılmıştır. Mekân Kızıl Kule önünden Tophane Mahallesi’ne Meyyit Kapısından geçerek ulaşımı sağlayan yolun sağ tarafındadır Halk arasında “Şırahmene” olarak anılan yapı ile ilgili Alanya Kızıl Kule – Tophane Eksen Projesi Kazı Çalışmaları kapsamında Alanya Müze Müdürü Seher Türkmen ve Arkeolog Belgin Savaş’ın yapmış olduğu değerlendirmede mekân hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

> “Tophane Mahallesi’ne ulaşımı sağlayan yolun üst kotunda sur dibindeki alanın alttaki alanlar ile bir bütünlük sağladığı anlaşıldığından buradaki verileri ortaya koymak ve duvarlara zarar veren ağaç köklerinin temizlenmesi amacıyla da çalışılmış, bir işlik ve bitişik bir mekânın varlığı tespit edilmiştir. İşlik kare planlı olup, Kızıl Kule’den Tophane’ye giden sur duvarına bitişiktir. Güney, batı ve kuzey duvarları kısmen korunmuştur. Batı duvarı ise tespit edilememiştir. Güney ve batı duvarları doğal kaya üzerine oturtulmuştur ve önünde de yaklaşık 60 cm. yükseklikte kayadan bir platform bulunmaktadır. Batı yönündeki platformda 2, kuzey platformda 3 adet, önünde pişmiş topraktan yapılmış akıtacak bulunan sığ tekneler tespit edilmiştir. Gerek bu bulgular ve gerekse yerel halktan alınan bilgiler bağlamında alanda bir “Şırahane” (üzüm ezme) veya “Şırahmana” (pekmez kaynatma) işliğinin bulunduğu söylenebilir. Az sayıda ele geçen buluntular ise 19.-20. yy.’lara ait seramik parçalarıdır. Şırahaneye bitişik olan mekânın sadece güney ve batı duvarı kısmen korunmuştur. Duvarlar araları ahşap hatıllı moloz taş örgülü kireç harç sıvalıdır. Ahşap hatıllar çürümüş boşlukları kalmış, sıvalar ise büyük çapta dökülmüştür. Burada zemininde de ahşap döşeme olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır (Türkmen ve Savaş, 2010;) (Bkz. Görsel 3.30).

Tersanenin kuzey giriş kapısı önünde Kızıl Kule –Tophane Eksen Projesi kapsamında inşa edilen ahşap yürüyüş yolu altındaki deniz hareketi sonucu ortaya çıkan işlik benzeri yapılar da bu kapsamda dikkate değer incelenmesi gereken mimari yapı elemanlarıdır (Bkz. Görsel 3.31).

Görsel 3.30. *Tophane Mahallesi 480 ada 1 parsel sur duvarına bitişik "Şırahmene" mekânı (Akman, N.)*

Görsel 3.31. *Tersane Yürüyüş Yolu altında deniz dalgalarının ortaya çıkarttığı işlik benzeri yapılar (Akman, N.)*

Mehmet Ali Bozkuş, yayımlanmamış doktora tezi “Orta Çağ’da Alâiyye (Alanya)” çalışmasında, kale içerisinde bir boyahane bulunduğu ve bu boyahanede dokuma ürünlerinin işlenip boyandığı, Alanya ve Antalya limanlarından ihraç edilen ürünler arasında ipek dokumalar ve keçi derisinin de bulunduğu ve 1320’lerde şehirde

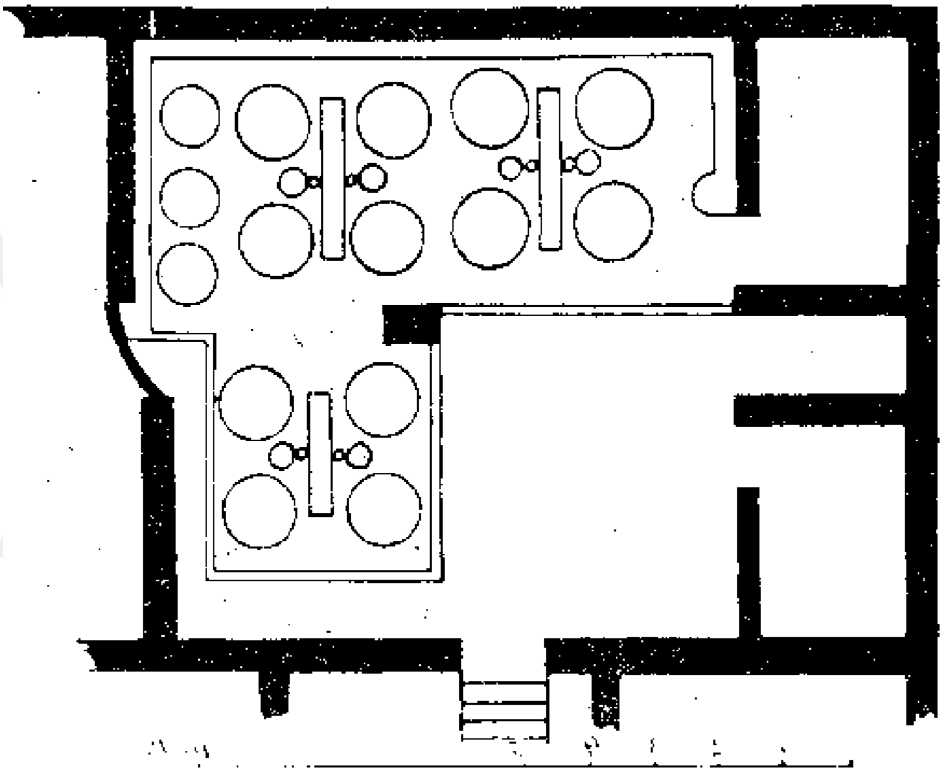
işlenmemiş, ham keçi derisinin satıldığı anlatılmaktadır. İpeklilerin ve diğer dokumaların boyanmasında kökboya, safran ve meşe mazısının kullanıldığı ve boya sabitleyici olarak kullanılan şap madeninin ise Anadolu'nun çeşitli yerlerinden çıkarılarak Alanya ve Antalya limanlarından Kıbrıs, Suriye ve Mısır'a ihraç edildiğini belirtilmektedir (Bozkuş, 2017, s.78).

Floransalı tüccar Pegolotti de Türkiye'de keçi derisinin bolca üretildiğinden ve Türkiye'de revaçta olan keçi kılının da Türkler tarafından elbise ve atları için halat yapımında kullanıldığından bahsediyordu (Pegolotti, 1936, s. 379).

Bölgenin engebeli coğrafi yapısı keçi yetiştirilmesine daha elverişli olduğu için keçi yetiştiriciliği tercih edilmiştir (Özkan,2011, s.100). Plan ve işleyiş açısından Antik çağdaki tabakhanelere ilişkin fikir veren en önemli örnek Pompeii'de 1873 yılında, kent duvarı'nın yakınında ortaya çıkarılmış olan tabakhanedir (Yıldız, 1993, s.271). Doç. Dr. Nuray yıldız Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi adlı çalışmasında Pompeii'de ortaya çıkarılan işlik mekânlarının yapı malzemesi ve planı ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir (Bkz. Görsel 3.32).

> Bu tabakhane 8,5x9 m.lik bir alan kaplıyordu. Bu yapıda bir hol ve bir atriumdan geçtikten sonra, asıl tabakhane, peristille çevrili bir avluda yer alır. Bu eski atrium, derilerin ilk, mekanik işlemlerinin yapıldığı yer olarak nitelenmiştir. Deriler onluk desteler halinde geliyor, kıllar ve diğer pislikler burada kazınıyordu. Tabakhane olarak kullanılan mekânın ortasındaki sütun, damı destekliyordu. Arkadaki odadan alçak bir duvarla ayrılmış olan bu mekânda, iki duvar boyunca, daire şeklinde 15 çukur veya kuyu bulunmaktadır. Bunlar 1.25x1.60 m. Çapında ve 1.50 m. Derinliğinde olup dörtlü setler halinde yerleştirilmiştir. Bu yuvarlak kuyuların duvarlarında, işçinin kuyulara inerek, onu temizlemesi için iki basamak vardır. Bu kuyuların arasında üç adet, uzunlamasına yerleştirilmiş, dört köşeli ve 0.50 m. Derinliğinde diğer kuyular (dolia) yer alır (dolia: Antik Yunan'da gemi ile yapılan taşımacılıkta, ticareti yapan bazı ihracatçıların küplerin yerine kullandıkları, kilden 2 metre çapında ve yüksekliğinde konteynır benzeri büyük kaplar. Dolia'lar boş olarak ağırlığı1 ton, hacmi ise 4000 litredir). Bu dört köşeli çukurlar eskiden tahta ile kaplanmışlardı. Bunların her birinin iki yanında da toprağa gömülmüş birer kil (seramik) kap bulunuyordu. Ayrıca güney-doğu köşesinde ve yuvarlak çukurun yanında bu kil kaplardan bir tane daha (yedinci) vardır. Bu kaplar ile uzun ve dört köşeli kuyular arasında silindir şeklinde delikler yer alır. Buradan çıkan bir kanal, üç büyük doliadaki sıvıyı aktarmak için bölmelerin çevresini dolaşıyordu. Avluya yerleştirilmiş olan tezgâh üzerinde kazındığı sanılan deriler, sonra, bu kuyulardaki tabaklama için gerekli kimyasal banyolarda ve yıkama yerlerinde işlem görüyordu. Yuvarlak kuyuların bitkisel, dörtgen şekilli olanların ise mineral tabaklama için kullanıldıkları düşünülmüştür. Dikdörtgen kuyuların yanındaki kil kaplarda ise taze tabaklama maddelerinin depolandığı anlaşılmıştır. Çünkü kil kapların içinde madde

atıklarına rastlanmıştır. Bu varsayımların içlerindeki madde kalıntılarının analizleri ile yapıldığını düşünmek normaldir. Bu kil kaplardan, dik duran borular ile tabaklama maddeleri kuyulara iletiliyordu. Yapının arkasındaki, bahçeye açılan porticusda solüsyon fermantasyonu ve tabaklama karışım (infüzyon) hazırlanıyordu. Yapının çevresinde, duvarla çevrilmiş bir kuyudan, bu sıvılar iki delik aracılığı ile daha alçak bir kuyuya geliyordu. Yukarıda tarif edilen duvar boyunca devam eden bir suyolu aracılığı ile iletilmiş oluyor ve kil kaba aktarılıyordu. Daha sonra da gerekli kuyu ve kaplara geçirilebiliyordu (Yıldız, 1993).

Görsel 3.32. *Pompeii'de ortaya çıkarılan işlik mekânlarınınplanı(Yıldız,1993, 441)*

Alanya Kalesi eskil su yapılarına benzer başka yerleşimler ile ilgili literatür taramalarında Güneybatı Anadolu'da Muğla ili, Fethiye ilçe merkezine 8 km uzaklıkta yer alan ve eski adı Levissi olan Kayaköy'deki tarihi taş mekânlarda bulunan ve bölgede "Alaf" olarak bilinen mimari yapı elemanları ile Alanya Kalesi Aşağı Kale Hamamı önünde ortaya çıkan işliklerin benzerliği dikkate değer görülmüştür.

Mimar Hilal Alyanak tarafından yapılan araştırmada, "Alaf" adı verilen mimari yapı elemanlarının bölgede yaygın olan dericilik ile ilgili günümüze gelen iz olduğu saptanmıştır. Alyanak yapmış olduğu tez çalışmasında, günümüzde terk edilmiş ve yaşanmayan bir yerleşim yeri olan Kayaköy'deki konutlar mimari açıdan incelendiğinde ortaya çıkan varsayımlarla kentin dokusuna ait izlerin tanımlanabileceğini belirtir.

Levissi/Kayaköy evlerinin bodrum katlardaki en tipik mimari eleman moloz taştan inşa edilen ve yerel adı 'alaf' olan 50-60 cm derinliğinde yapı elemanlarıdır. Bölgede yapılan görüşmelerde ‘Alaf'ların deri üretiminde kullanıldığı saptanmıştır. Her üç evden birinde olan 'Alaf' Kayaköy yerleşkesinde önemli deri üretiminin göstergesidir (Alyanak, 2012, s.42) (Bkz.3.33).

Görsel 3.33. *Kayaköy/Levissi'de deri üretiminde kullanılan yapı elemanları, Alaf (Alyanak, 2012)*

Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu "Kaybolan Meslekler" çalışmasında dericilikte kullanılan malzemeler ve araç gereçler arasında saydığı ve "Alefi" olarak adlandırdığı malzemeyi şöyle tanımlar:" Alefi: Kitre, mermer tozu, sabun ve balık yağı karışımı olup derinin iç tarafına sürülür (http-6). Deri tabaklamada kullanılan bu yönteme dayanarak "Alaf" adının kullanıldığı düşünülebilir. Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu ile yapılan görüşmede bu iki terimin aynı olabileceği belirtilmiştir (Diyarbakırlıoğlu,M. A..kişisel iletişim,2019).

Pompeii'de ortaya çıkarılan işlik mekânlarının yapı malzemesi ve planı, günümüzde Kayaköy'de bulunan "Alaf"lar, Alanya Kalesi'nde tanımlanamayan işlikler ve Şırahmene yapısı, Orta Çağ'dan günümüze kalan yöntemler ile deri işçiliği yapılan Fas'ın Fes şehrindeki tabakhane yapılarının araştırma sırasında benzerlikleri dikkat çekici bulunmuştur. Fes kentinde bugün turistik olarak mutlaka görülmesi gereken yerler arasında sayılan ve eski kent dokusu içinde yer alan tabakhaneler, derileri topraktan yapılmış büyük havuzlarda işlemektedir. Hasan Söylemez'in CNN Türk internet sayfasında yayımlanan haber ve fotoğrafları konu ile ilgili bir fikir vermesi açısından yazar tarafından dikkate alınmıştır (http-7) (Bkz. Görsel 3.34; Görsel 3.35).

Tabaklama işlemine yatırmadan önce derinin bozulmadan korunması için tuzlama ve tuzlu suya yatırma yöntemlerinin kullanılması ve Kuşadası'nda yakın zamana kadar

debbağların deniz suyunu bu işlem için kullanmış olmaları ve Hamamönü işliklerinin su ve deniz suyu ile yakınlığı bu işliklerin dericilik için kullanılmış olabileceği varsayımına neden olmaktadır.

Görsel 3.34. *Fas deri tabakhanelerinde derilerin derede ıslatılarak yumuşatılması, kirlerin giderilmesi ve havuzda tüylerinin temizlenmesi (Söylemez, H. 2016)*

Görsel 3.35. *Fas deri tabakhanelerinde yünleri ve kalıntıları temizlenmiş derilerin havuzda boyanması (Söylemez, H. 2016)*

3.2.1.5.Yağmur Suyu Drenaj Kanalları

Günümüzde kentlerin topraksız alanlarla kaplanması ile yağmur sularının yeraltı sularına karışması mümkün olmamakta bu nedenle kısa süreli yağmurlarda seller ve su baskınları ortaya çıkmaktadır. Yağmur suyunun drenaj kanalları aracılığı ile kontrol altına alınması, hızının yavaşlatılması ve toprak kaybına neden olmadan uzaklaştırılması yağmur suyu tahliye kanalları aracılığı ile mümkündür. Toprak kaybının azaltılması ile bitki örtüsünün korunması suyun yeraltı sularına karışmasını sağlayacaktır. Çatılardan hasadı yapılan ve depolanan yağmur suyu; suyun korunması ve kullanılmasının yanı sıra

su taşkınları, kuraklık gibi sorunları ortadan kaldırarak doğal nem dengesinin korunmasını da sağlayacaktır.

Kentleşme ile birlikte suyun temini, iletimi, dağıtımı, drenajı kısacası tüm bunların kapsayacak şekilde su yönetiminin izleri bugüne kadar gelmiştir. Alanya Kalesi yerleşiminde su yönetimi izleri alanda yapılan gözlemlerde tespit edilmiştir. Henüz kazı yapılmamış alanlarda yapılan gözlem sonucunda su yapılarına rastlanmıştır.

3.2.1.5.1. Meyyit Kapısı Drenaj Kanalı

Kızıl Kule'den batı yönüne doğru çıkan surlarla sınırlanan bu bölümden ikinci bölüme geçişi sağlayan Meyyit Kapısı bulunur. Meyyit kapısına tırmanılan yolun altında taş döşeli büyük bir su kanalı bugün de işlevini sürdürmektedir. 2011 yılında alanda yapılan çalışmalarda restore edilmiştir (Bkz. Görsel 3.36).

Görsel 3.36. *Tophane Mahallesi Meyyit Kapısı Drenaj Kanalı* (Akman, N.)

Llloyd ve Rice, bu su kanalı ile ilgili; Kapıdan (Meyyit Kapısı'ndan) girilir girilmez sağda büyük bir taş su kanalı vardır ki, bu, yukarı şehrin drenajı için ana çıkış yolu olsa gerektir, diye belirtmiştir (Lloyd ve Rice, 1989, s. 23).

3.2.1.5.2. Alanya Kalesi Drenaj Kanallarına Örnekler

Alanya Kalesi alan araştırmaları sırasında yağmur suyu tahliye kanalları ve sarnıçlarla bağlantılı su kanallarına rastlanmıştır. Alanda henüz kazı çalışmaları

yapılmamış olması nedeni ile tespit edile su yapılarından bir kısmı örnek olarak paylaşılacaktır (Bkz.Görsel 3.37; Görsel 3.38; Görsel 3.39). Tersane yapısının güney-doğu çıkış kapısından devam edildiğinde deniz kıyısında kayalıkların arasına gizlenmiş ve kayaya oyulmuş bir "Dehliz" bulunur, henüz araştırılmamış olması nedeni ile ileride yapılacak çalışmalarda yararlanılması amacı ile fotoğraflarının araştırmaya dâhil edilmesi düşünülmüştür.

Görsel 3.37. *Tophane Mahallesi 421 ada 63 parselde bulunan drenaj kanalı (Akman, N.)*

Görsel 3.38. *Tophane Mahallesi 284 ada 2 parsel, 409 ada 21 parsel drenaj ağzı (Akman, N.)*

Görsel 3.39. *Tophane Mahallesi 423 ada 1 parsel drenaj ağzı (Akman, N.)*

Tersane'nin güney kapısından çıkıp Tophane Kulesi'ni yaklaşık elli metre kadar geçtikten sonra denize dik kayalıklardan aşağıya deniz kıyısına inildiğinde, kayalıklara oyulmuş tünele benzer bir yapı vardır. Bu yapının içine girilince 3-4 metre kadar ileriye gidilebilir. Henüz kazı yapılmamış bir alan olması nedeni ile dehliz yapısının orijinal büyüklüğü hakkında kesin bilgi vermek mümkün değildir. Dehlizin ağız kısmında harç ile yapılmış küçük bir yalak bulunmaktadır. Bu yapının yağmur suyu deşarjı için mi kullanıldığı yoksa Kırk Merdiven Su Kaynağı'ndaki gibi bugün kurumuş olan küçük bir su kaynağı mı olduğu henüz belirgin değildir (Bkz. Görsel 3.40).

Görsel 3.40. *Tophane Mahallesi 298 ada sınırları içerisinde kıyı kayalıklarında yer alan dehliz (Akman, N.)*

3.2.1.6.Su Terazisi

Suyun kaynağından dağıtım sistemi aracılığı ile kullanıma sunulabilmesi için tarih boyunca su sistemleri geliştirilmiştir; su alma yapıları, suyolları, su dağıtma yapıları, uzaklaştırma sistemleri gibi. Su Terazileri bu sistemlerin dikkat çekici yapılarındandır. İnşaat Y. Mühendisi Mehmet Bildirici 2005 yılında İMO (İnşaat Mühendisleri odası) dergisi için hazırlamış olduğu Kadıköy Eski Su Sisteminde Depolu Su Terazisi başlıklı çalışmasında, Suyun basınç altında iletilmesi durumunda suyolu üzerine yapılan 20-30 metre yüksekliğinde inşa edilmiş kule şeklinde yapıları su terazisi olarak tanımlar. Su terazisinin görevi, su hattı içinde basıncı düşürmek, hava kabarcıklarını dışarı atmak ve üzerinde bulunan küçük havuzlar ile suyu iki-üç kola bölmektir diye belirtir (Bildirici,2005).

Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi Bedesten Mevkii'nde 318 ada 1 parselde yer alan yapı kalıntısı "Su Terazi'si/Sarnıç" olarak tescillenmiştir (Bkz. Görsel 3.41).

Görsel 3.41. *Hisariçi Mahallesi 318 ada 1 parsel Su Terazisi (Akman, N.)*

3.2.1.7.Alanya Kalesi Yağmur Suyu Hasat Yöntemleri

Yağmur hasadı, yağmur suyunun tutularak yeryüzünde ve/veya yer altında, toprakta ve/veya depolarda biriktirilmesi yöntemidir (Tokuş, C. M. ve Özdemir, G. ed. 2017). Tarihi yarımadada sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal yapılarda farklı su hasat yöntemleri tespit edilmiştir. Su hasadının yapılabilmesi için arazinin konumu, yapının mimari özellikleri, çevresindeki diğer yapılar ile ilişkisi incelenmiş ve su hasadında her türlü koşulun verimli kullanıldığı saptanmıştır. Yağmur suyu hasat sistemi bileşenleri, pişmiş toprak künk ya da diğer adı ile terrakotta borular ahşap oluk ve borular, taş binalarda ise harçlı yağmur olukları ve çörten örnekleri Alanya Kalesi'nde günümüzde de alanda görülebilmektedir (Bkz. Görsel 3.42-3.43).

Görsel 3.42. *Terrakotta boru ve ahşap su oluğu (Akman, N.)*

Görsel 3.43. *Kargir yapı çatı oluğu ve çörten (Akman, N.)*

Açık arazide duvarla çevrili temiz su havzaları oluşturulmuş, sarnıç yüzeyi düzleştirilerek oluşturulan yüzeyden su hasadı yapılmış, bitişiğindeki başka bir yapının damı su hasadı yapılmak için düzleştirilmiş ve bakım altına alınmıştır. Çatılardan, açık araziden, bahçe ve sur duvarları üzerinden su, pişmiş toprak künkler, ahşap borular ya da duvar ve surlarda harç ve sıva ile oluşturulmuş su kanalları ile sarnıçlara yönlendirilmiştir. Sarnıç ve sarnıç suyu hasat alanlarının bakımı yakın zamana kadar mahalle muhtarının görevlendirmesiyle gençler arasından yetenekli ve güçlü olanlar seçilerek imece usulü ile çözülmüştür. Kışın her Pazar iki genç sarnıç su hasat alanlarının toprak yüzeyini silindirle sıkıştırırlar. Sarnıcın içine toprak da gider. Su bitince sarnıç dibinde biriken toprak sarnıcın içine inilerek temizlenir. Merdivenli sarnıçlarda merdivenden, merdiven yoksa ip ile sarnıca girilir.

3.2.1.7.1. Konut Çatı Yüzeyinden Yağmur Suyu Hasadı

Konut sarnıçlarının su tedariki yönteminde genel olarak evin kendi çatısı üzerine düşen yağmur suları, yağmur olukları aracılığıyla sarnıca yönlendirilmektedir. Hasat çatının bir bölümünden yapılmakta, çatı yüzeyine düşen yağışın bir kısmı sarnıca yönlendirilmekte böylece taşma riski ortadan kaldırılmaktadır. Evlerin düz toprak dam yüzeyi ya da kiremit çatı yüzeyinin bir bölümünde çatı oluk sistemi oluşturulmaktadır. Toprak dam ya da kiremit damdan su, oluklara yönlendirilmeden önce çatı bakımı ve temizliği yapılır. Toprak dam ilk yağmurlarda bakıma alınır. Her toprak damda bulunan ve bölgede "Yuvak" olarak adlandırılan silindir biçimindeki taş ile çatı yüzeyindeki toprak sıkıştırılır. Bölgede "Yuvak" olarak adlandırılan bu taş, "Loğ Taşı" olarak da bilinir (Bkz. Görsel 3.44).

Görsel 3.44. *Yuvak Taşı (Akman, N.)*

Böylece hem evin damından odalara su sızması önlenir hem de sarnıca giden suya toprak karışımı engellenir. İner ve Çağlarer'e (2013) göre, toprak çatı sisteminde kil oranı yüksek toprak kullanılır. Killi toprak, su ve samanın karışımıyla oluşturulan çamur dama serilir. Çamurun üzerine ise çakıl serilebilir. Son olarak da "yuvak taşı", ya da "loğ taşı" denen silindirik taş gezdirilerek toprak sıkıştırılır.

Alanya Kalesi Tophane Mahallesi'nde yer alan kültür varlığı ve geleneksel yapı olarak tescil edilen evlerde bulunan sarnıçlarda su sistemleri bazı değişikliklerle günümüze kadar gelmiştir. 294 ada 14 parseldeki Kültür Varlığı (KV) yapıda bulunan sarnıç ve su iletim sistemi ev restorasyon öncesi araştırmacı tarafından fotoğraflanmıştır. Sarnıç su sistemi, yağmur suyunun çatıya ve yapıya zarar vermeden uzaklaştırılmasını sağlamak ve sarnıç suyunun tedarik edileceği biçimde tesisat oluşturulmuştur. Tesisatta günün koşullarına uygun olarak ahşap malzeme kullanılmıştır (Bkz. Görsel 3.45).

Görsel 3.45. *Tophane Mahallesi 294 ada 14 parsel ahşap çatı oluğu (Akman, N.)*

Yatay ve düşey yağmur olukları aracılığı ile çatıdan uzaklaştırılan sular ilk yağmurlarda sarnıçlara bırakılmaz. Öncelikle çatı yüzey temizliğinin sağlanması için bol yağışlı mevsim beklenmektedir. Yağmur suyunun çatıdan sarnıca aktarımını sağlayan ahşap oluk çatının tamamından gelen suyu sarnıca vermez. Genelde sarnıcın bulunduğu taraftaki toprak dam yüzeyinden, ya da kiremit örtülü kısımdan su kontrollü olarak içeriye alınır (Bkz. Görsel 3.46).

Görsel 3.46. *Yağmur suyunu çatıdan sarnıç sistemine aktaran ahşap su oluğu*

(Akman, N.)

Sarnıca suyun iletilmesini sağlayan ahşap oluk, içeride de devam eder. Yörede "Sarnıç Ağzı" ya da "Sarnıç Bacası" olarak adlandırılan sarnıç girişindeki toprak künkle bağlantıyı sağlayan koni biçimindeki bileşen, bazı evlerde sacdan, bazı evlerde de topraktan ya da ahşaptan imal edilmiştir (Bkz. Görsel 3.47).

Görsel 3.47. *Çatı yağmur suyu sisteminin sarnıç bağlantısı (Akman, N.)*

Çatıda oluşturulan sistem ile su, yağmur mevsiminde sarnıçlarda depolanır (Bkz. Görsel 3.48).

Görsel 3.48. *Çatı yağmur suyu sisteminin sarnıç bağlantısı (Akman, N.)*

3.2.1.7.2. Eski Pazar Kapısı Sarnıcı ve Temiz Su Havzası

Açık alanlarda yağmur suyu hasadının yapılabilmesi için, meyilli arazide oluşturulan temiz su havzalarından gelen yüzey akışı ve sarnıç damından derlenen yağış, oluklar ve borular aracılığı ile sarnıca yönlendirilmektedir. Alanya Kalesi'nde bugüne

kadar tespit edilebilmiş iki büyük sarnıca ait su toplama havzası vardır. Bunlar; “Eski Pazar Kapısı Sarnıcı” ve “Keleççe Sarnıcı” olarak bilinen sarnıçlardır.

Tophane Mahallesi 284 ada 1 parselde mülkiyeti Alanya Belediyesi’ne ait sarnıç AKKAİP’nda; doğal nitelikleri korunarak hizmet verebilecek alan ve yeni işlev verilebilecek sarnıç olarak geçmektedir. Otakbaşı Kapısı’nda bulunan Eski Pazar Kapısı Sarnıcı’nın su tedariki Tophane Mahallesi 282 Ada 3 Parsel Temiz Su Havzası’ndan elde edilmektedir (Bkz. Görsel 3.49).

Görsel 3.49. *Alanya Kalesi 282 ada 3 parsel Temiz Su Havzası (Akman, N.)*

Konyalı’nın Alanya Kitabında bu bölüm ile ilgili: Otakbaşı Kapısı’nın iç tarafında ve hemen önünde 20*20 metre ebadında muazzam ve muhteşem bir sarnıç vardır. Sarnıç iki bölümden oluşmaktadır. Büyük sarnıçlar ihtiyati tedbir olarak böyle yapılırdı. Bir tarafı arızalanırsa diğer tarafı kullanılırdı (Konyalı,1946, s.188) demektedir.

Kuzeyde bulunan sur duvarına bitişik olarak çevrili alana insan ve hayvan girişi engellenerek sarnıca giden suyun temizliği sağlanmıştır. Duvar ile çevrili bu alanda yüzey akışına geçen su derlenerek sarnıca aktarılmaktadır (Bkz. Görsel 3.50).

Görsel 3.50. *Alanya Kalesi 284 Ada 1 Parsel Eski Pazar Kapısı Sarnıcı ve 282 ada 3 parsel Temiz Su Havzası (Akman, N.)*

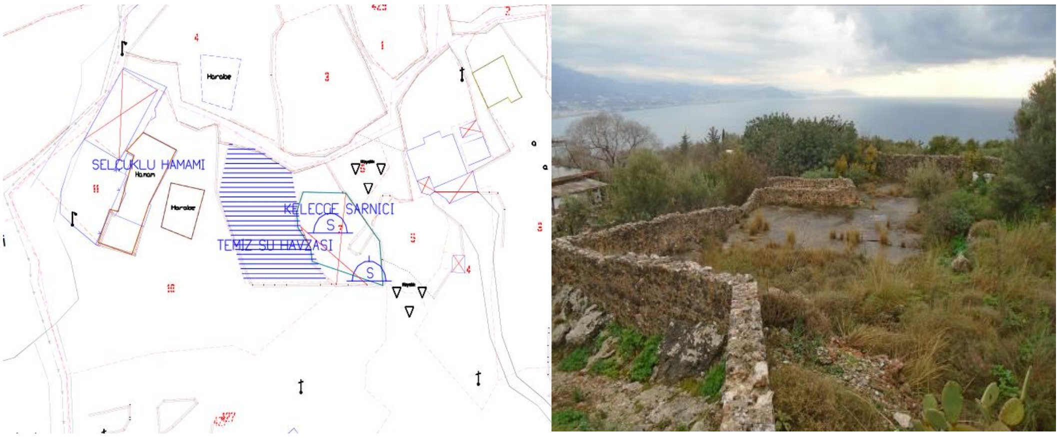
Sarnıç yakın zamana kadar şebeke suyu ile doldurularak depo olarak kullanılmıştır. 03.03.2019 tarihinde Alanya Kalesi Tophane Mahallesi Muhtarı Halit Erdoğan ile yapılan görüşmede; 1969 yılında açılan Alâeddin Keykubâd İlkokulu öğrencilerinin su ihtiyacının karşılanması için Eski Pazar Kapısı Sarnıcı'nın su deposu olarak kullanılmaya başlandığını ve bu sarnıç ile okul arasına çekilen su borusu ile okulun su ihtiyacının karşılandığını anlatmıştır. Temiz su havzasının temizlik ve bakımının okulun öğrencileri tarafından yapıldığını belirtmiştir. Kendisinin de 1969 yılında ilkokul üçüncü sınıfı bu okulda okuduğunu ve okulda öğrenciler için sarnıçtan gelen suyun doldurulduğu bir su küpü bulundurulduğunu suyu bu küpten içtiklerini anlatmıştır (H.Erdoğan, kişisel iletişim, Mart 2019) (Bkz. Görsel. 3.51).

Görsel 3.51. *Su Küpü (Akman, N.)*

3.2.1.7.3. Keleçce Sarnıcı ve Temiz Su Havzası

Alanya Kalesi 427 ada 7 parselde bulunan ve mülkiyeti hazineye ait sarnıç kale yaşayanları tarafından "Keleçce Sarnıcı" olarak adlandırılmaktadır.756 m²'lik bir alanı kaplayan sarnıç, Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda; yeni işlev verilebilecek sarnıç olarak belirtilmiştir (Bkz. Görsel 3.52-3.53).

Görsel 3.52. *Hisariçi Mahallesi 427 ada 7 parsel Keleçce Sarnıcı ve Temiz Su Havzası (Akman, N.)*

Görsel 3.53. *Hisariçi Mahallesi 427 ada 7 parsel Keleçce sarnıcı su alma bölümü ve sarnıç ağzı (Akman, N.)*

Sarnıç sağlam durumdadır ve içinde depolanan su, kale yaşayanlarınca bahçe sulamakta kullanılmaktadır. Hisariçi Mahallesi yaşayanlarından Mehmet Aydoğan ve eşi Zahide Aydoğan ile kişisel iletişim görüşmesi yapılmıştır. Sarnıcın adının "Keleçce Sarnıcı" olduğunu belirtmişlerdir. 1950'li yıllarda Alanyalı Tevfik Azakoğlu tarafından sarnıcın üstünün temizlettirilerek, yüzeyinin beton sıva ile düzleştirildiğini, 1973 yılında da mahalleli tarafından sarnıcın içinin temizlenerek sarnıç zeminine ince bir sıva yapıldığını anlatmışlardır (M.Aydoğan ve Z. Aydoğan, kişisel iletişim, Aralık 2018).

Sarnıcın kendine ait merdiveni vardır. Mehmet Aydoğan sarnıcın yanında bulunan evin su ihtiyacını şebeke suyu bağlanıncaya kadar bu sarnıçtan karşılandıklarını anlatmıştır.

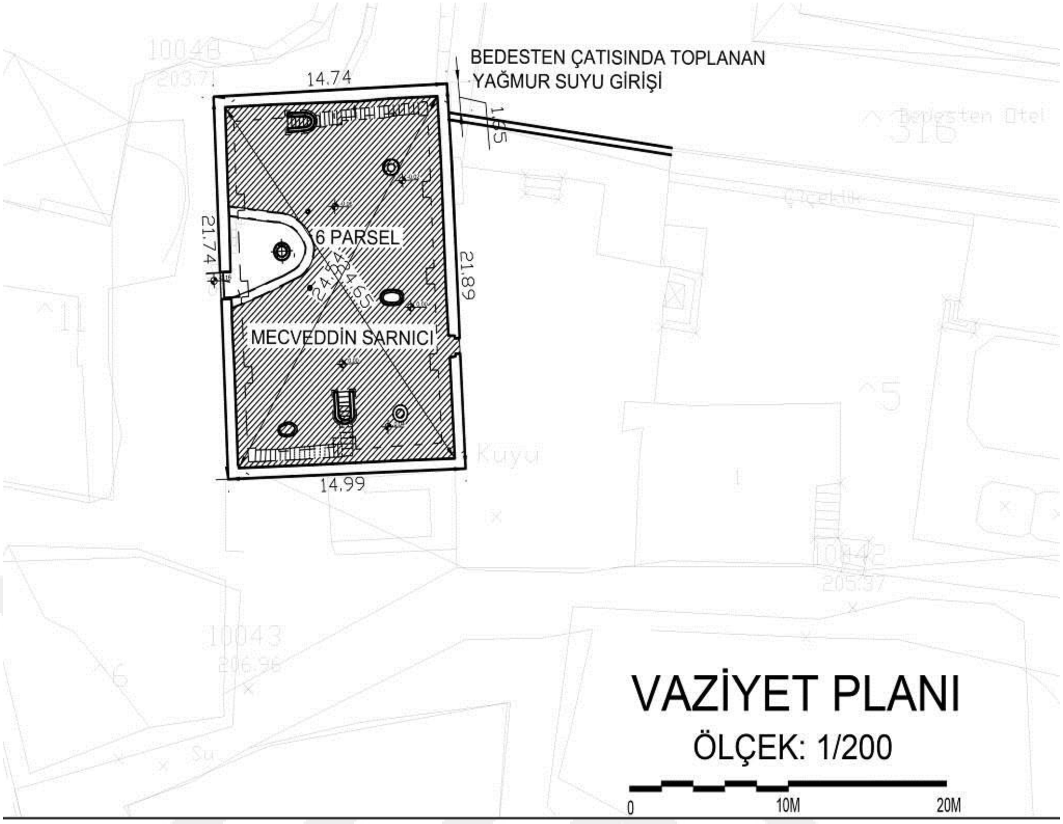
3.2.1.7.4. Mecveddin/Meccüddin Sarnıcı Su Toplama Sistemi

Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi, Camiönü Mevkiinde bulunan ve mülkiyeti hazineye ait olan, Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda 316 ada 6 parselde 317 m²lik bir alanı kaplayan Mecveddin Sarnıcı, özel proje alanı ve yeni işlev verilebilecek sarnıç olarak tanımlanmaktadır. 2010 yılında Hazine mülkiyetinde olan sarnıç Alanya Belediyesi'ne tahsis edilmiştir. Restorasyonu yapılarak yeniden işlevlendirilmiş ve ziyarete açılmıştır. Sarnıcın içinde ahşap yürüme platformu ve aydınlatma sistemi oluşturularak dolaşım imkânı sağlanmıştır (Bkz. Görsel 3.54).

Görsel 3.54. *Yeni işlev verilmiş Mecveddin Sarnıcı (Akman, N.)*

Bu sarnıç Orta hisar içinde Akşebe mescidi ile Bedesten arasındadır. Halk ağzındaki adı “Mecvedin Sarnıcı”dır. Eni 13, uzunluğu 22 metredir. Sarnıç çok derindir. İçhisar’daki evler sularını buradan temin ederler. Sarnıç faal haldedir (Konyalı,1946, s.318). Evliya Çelebi sarnıcı “Necmeddin Sarnıcı” olarak adlandırmaktadır (Evliya Çelebi,1935, s.299). Mecveddin Sarnıcı su hasadı, Bedesten Yapısı üzeri ve sarnıç damı yüzeyinden yönlendirilmektedir, mimar Şükran Ural’ın hazırladığı vaziyet planında su girişi gösterilmiştir. (Bkz. Görsel 3.55).

Görsel 3.55. *Hisariçi Mahallesi 316 ada 6 parsel Mecveddin Sarnıcı su girişi (Ural, 2011)*

Mecveddin Sarnıcı'na kuzey ve güney yönlerde bulunan iki ayrı merdivenle inilebilmektedir. İçte birbirine bağlı kemerli tonozlarla kapalı iki büyük mekân vardır. Doğal kaya üzerine inşa edilmiş yapı 13mx22.20 m ölçülerinde dikdörtgen planlıdır ve 317 m^2lik bir alana sahiptir. Sarnıcın su çekme bacası sarnıç damı yüzeyinden duvar ile yalıtılmıştır. Su çekme/alma kısmı sarnıcın su hasat bölümünden ayrılmıştır. Bu şekilde sarnıcın içine su alınan yüzeyinin kirlenmesi önlenmiştir. Ayrıca sarnıcın üst yüzeyi etrafını çeviren yaklaşık 1,5 metre yüksekliğinde inşa edilmiş duvar ile de koruma altına alınmıştır. Sarnıç damında bulunan havalandırma bacaları sarnıcın içinde hava akımını sağlamakta ve sarnıç suyu soğuk ve temiz kalmaktadır.

Sarnıçtan su alırken dışarıya dökülen suların yönlendirildiği küçük bir yalak vardır. Bu yalakta biriken su ile de hayvanlar sulanır. Sarnıçtan alınan su çok kıymetlidir ve tek bir damlası bile boşa harcanmaz (M. Kayhan, kişisel iletişim, Mart 2019).

Suyun sınırlı olması, kullanımı konusunda da tasarruf ön planda tutularak kullanım yöntemleri konusunda farklı çözüm üretilmesine neden olmuştur. Mecveddin Sarnıcı'ndan suyun alınması ile ilgili olarak Konyalı (1946, s.319) şöyle anlatır: Su,

(Mecveddin Sarnıcı'ndan) kova ile alınır. Alâiyye'liler sarnıçlara tulumba kurulmasını hoş görmüyorlar. Su kova ile dövüldükçe durulur ve dinlenirmiş.

Şehir şebeke suyunun bağlandığı 1960'lı yıllara kadar sarnıç kullanılmaya devam etmiştir. Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi'nde muhtarlık yapmış 1934 Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi doğumlu Galip Dizdaroğlu ile yapılan yüz yüze görüşmede Mecvedin Sarnıcı'nı Le'biderya olarak tanımlamıştır. Le'biderya; Türk Dil Kurumu Türkçe sözlükte deniz kenarı olarak tanımlanmaktadır. Dizdaroğlu Le'biderya tanımını yaparken deniz, dere, çay gibi suların hareketli olduğu için temiz su olduğunu sarnıcın büyüklüğünden dolayı bir tarafından suya dokunulduğunda suyun dalgalandığını ve bu nedenle Le'biderya olduğunu ve suyunun temiz ve soğuk olduğunu anlatmıştır.

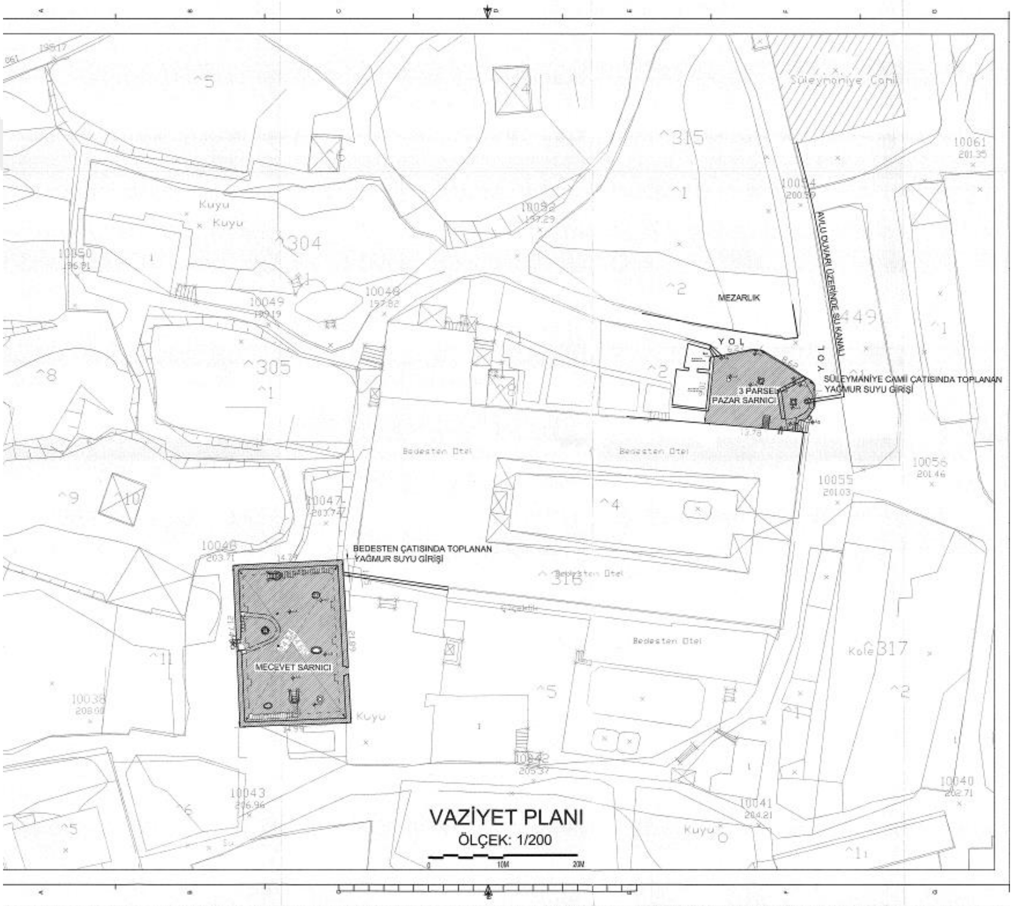
Galip Dizdaroğlu, büyük sarnıçların mahalle halkı tarafından yağmurlar başlamadan Ekim-Kasım aylarında temizlediklerini anlatmıştır. Mecveddin Sarnıcı'nın yakınında evi bulunan Alirıza Kayhan'ın anneannesi Fatma Hanım ya da mahallede söylenen adı ile Anakadın'ın, sarnıçtan su alanları kontrol ettiğini, fazla su alınmasını engellediğini ve herkesin eşit su almasını sağladığını hatırlamaktadır (G. Dizdaroğlu, kişisel iletişim, Ağustos,2018).

Müşerref Kayhan ile yapılan görüşmede; "Ebekadın" olarak bilinen "Anakadın Teyze" sarnıçtan alınan suyun eşit dağıtılmasını sağlardı. İç Kale'nin bir aile tarafından tapulanacağı bilgisi geldiğinde Anakadın hükümetten tespite gelenlerin karşısına çıkar ve: "Kale bizim malımız, feda olsun canımız, bu İçkale elden giderse denize iner kanımız (M. Kayhan, kişisel iletişim, Mart 2019) der."

Hisariçi Mahallesi'nde derler ki Anakadın hükümet yetkililerinin karşısına çıkıp bunu söylediği için İçkale hükümette kalmıştır. 1934 Hisariçi Mahallesi doğumlu Müşerref Kayhan, 19 Haziran 1969 yılında Cevdet Sunay Alanya'ya geldiğinde kalenin kadınlarını toplayıp karşısına çıkar ve dileklerini dile getirir; "Su isteriz." Su kaynakları yetersiz Alanya Kalesi yaşayanları için su hazine niteliğinde kıymetlidir. Eski Kale Muhtarı 1935 doğumlu İsmet düşün; kadınların çamaşır yıkamak için İçkale 'deki sarnıçların suyunu kullandıklarını ve kadınların bir araya gelerek İçkale 'ye gittiklerini ateş yakıp sarnıçtan aldıkları suyu kazanlarda ısıttıklarını çamaşırları yıkadıktan sonra çalıların üstüne sererek kuruttuklarını ve en son da çocukları yıkadıklarını anlatmıştır. Çamaşır günü için kadınlar arasında sıra kuralı olmadığı, kadınların kendi aralarında komşuları, arkadaşları ile toplanarak çamaşırları yıkamaya gittiklerini belirtmiştir. (Düşün, İ. kişisel iletişim,2017).

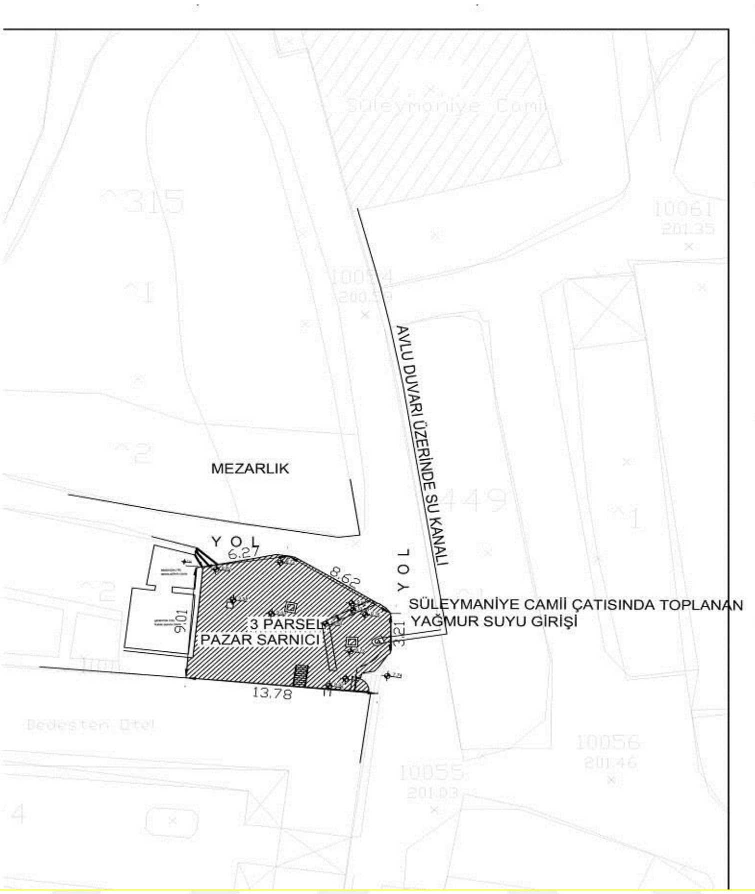
3.2.1.7.5. *Pazar Sarnıcı Su Toplama Sistemi*

Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi, Camiönü Mevkiinde bulunan ve mülkiyeti hazineye ait olan, Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda 316 ada 3 parselde 127 m²'lik bir alanda yer alan Pazar Sarnıcı özel proje alanı olarak geçmektedir. Kültürel amaçlı kullanılmak üzere Alanya Belediyesi'ne tahsisi gerçekleştirilen sarnıcın rölöve-restorasyon projesi Antalya Kültür Varlıkları Bölge Koruma Kurulu tarafından onaylanmış ve restorasyonu tamamlanmıştır. Pazar Sarnıcı ve Mecveddin Sarnıcı su hasat sistemi aşağıda plan üzerinde gösterilmiştir (Bkz. Görsel 3.56).

Görsel 3.56. *Hisariçi Mahallesi Mecveddin ve Pazar Sarnıcı su hasat tesisatı (Ural, 2011)*

Pazar Sarnıcı su hasat sistemi şu şekildedir. Yakınındaki Süleymaniye Camii'nin çatısından toparlanan yağış, camii çatısındaki oluklardan künkler aracılığı ile caminin yanındaki avlu duvarı üzerindeki su oluğuna, oradan da ahşap su olukları ile Pazar Sarnıcı'na verilmektedir. Sarnıç Bedesten yapısının kuzey-doğu köşesine birleşiktir (Bkz. Görsel 3.57).

Görsel 3.57. *Hisariçi Mahallesi 316 ada 3 parsel Pazar Sarnıcı su hasat sistemi (Ural, 2011)*

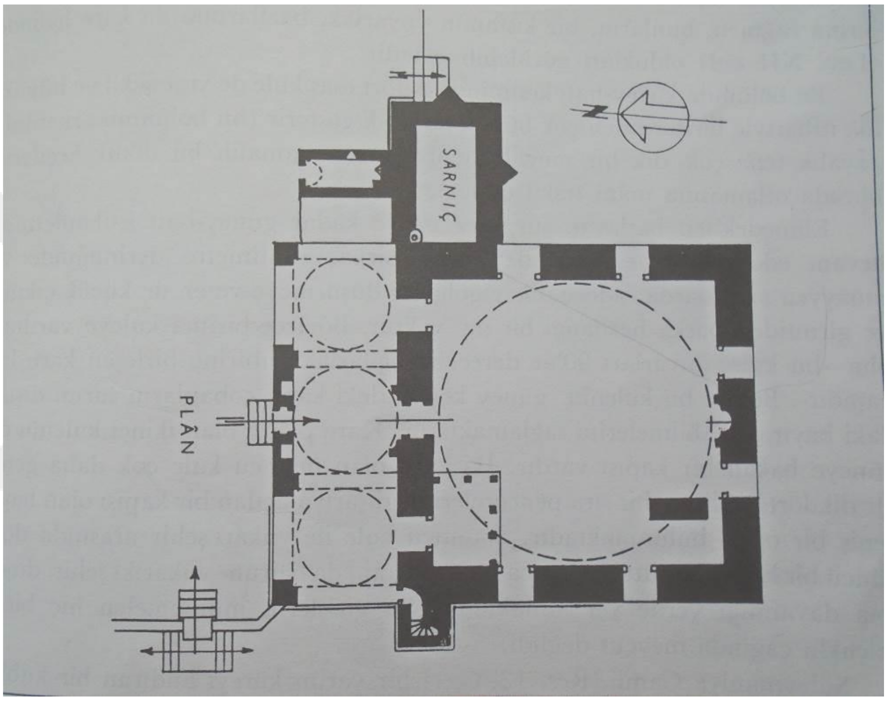
Süleymaniye Camii çatı yüzeyinden yağmur olukları ile toplanan su, Camii'nin bitişiğinde bulunan avlu duvarı üzerindeki oluk sistemi ile sarnıca taşınmaktadır Günümüzde de sistem varlığını sürdürmekte ancak bahçe duvarı ile sarnıç arasında bağlantıyı sağladığı düşünülen ahşap oluk bulunmamaktadır. (Bkz. Görsel 3.58).

Görsel 3.58. *Hisariçi Mahallesi Pazar Sarnıcı avlu duvarı su iletim sistemi (Akman, N.)*

3.2.1.7.6. Süleymaniye Camii Sarnıcı su hasadı ve Abdestlik İlişkisi

4. Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi 309 ada 3 parsel Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde bulunan Süleymaniye Camii'nin kuzey-doğu köşesine bitişik bir sarnıç ve sarnıca bitişik üstü kapalı bir abdestlik vardır. Camii çatısından aktarılan su ile beslenen sarnıç bulunduğu yer itibarı ile sarnıç, abdestlik ve abdestlik çeşmeleri ile su tesisatı açısından farklı bir örnektir. Günümüzde şebeke suyu bağlanan abdestlik ibadet için gelenlere hizmet veren önemli bir kültür mirasıdır (Bkz. 3.59; 3.60).

Görsel 3.59. *Hisariçi Mahallesi 309 ada 3 parsel Süleymaniye Camii ve Sarnıç (Lloyd ve Rice, 1964)*

Görsel 3.60. *Hisariçi Mahallesi 309 ada 3 parsel Süleymaniye Camii Sarnıcı ve Abdestlik (Akman, N.)*

4.1.1.2.1. *Esat Burcu Sarnıcı Su hasat sistemi*

Esat Burcu/Esed Burcu; Alanya Kalesi bugünkü Tophane Mahallesi sınırları içinde kalan burç 481 Ada 3 Parsel numaralı sur duvarı üzerinde yer alır. Esat Burcu'ndan Uğrun Kapı olarak bilinen ikinci kuleye doğru tırmanan surların üzerinde bulunan burç aynı zamanda sarnıçtır (Bkz. Görsel 3.61). Sarnıç, Alanya Kalesi'ndeki Çeşmeli sarnıçlardandır. Burcun adına Esed ya da Esat Burcu denmesi ile ilgili kesin bilgi edinilemese de halk arasında Esat Burcu olarak anılmaktadır. Alanya Kalesi'nde yaşamın bugün de sürmesi ve kalede yaşayanların köklerinin eskilere dayanması nedeni ile kültür sürekliliğinin izlerinin görülmesi açısından önemli bir örnektir. Esat Burcu adı verilen yerde bulunan sarnıcın su besleme sistemi sur duvarı üzerinde harç ile oluşturulmuş bir oluk vasıtası ile yapılmaktadır (Bkz. Görsel 3.62). Sur duvarı üzerindeki oluk vasıtası ile sarnıca yönlendirilen su, sarnıç ağzına başka bir düzenekle devam eder (Bkz. Görsel 3.63).

Görsel 3.61. *Tophane Mahallesi Esat Burcu Sarnıcı (Akman, N.)*

Görsel 3.62. *Tophane Mahallesi 481 ada 3 parsel sur duvarında yağmur suyu hasat kanalı (Akman, N.)*

Görsel 3.63. *Tophane Mahallesi 481 ada 3 parsel sur duvarında yağmur suyu hattı (Akman, N.)*

Akışa geçen ve sarnıca yönlendirilen su, sarnıcın su giriş ağzından sarnıç gövdesine akar (Bkz. Görsel 3.64) Depolanan suyu çekmek için sarnıç ağzı ya da sarnıç bacası denen kısım kullanılır (Bkz. Görsel 3.65).

Görsel 3.64. *Tophane Mahallesi 481 ada 3 parsel sur duvarında yağmur suyu sarnıç girişi (Akman, N.)*

Görsel 3.65. *481 ada 3 parsel sur duvarında yağmur suyu hasadı sarnıç girişi (Akman, N)*

4.1.1.3.Geleneksel Alanya Evleri Islak Hacimleri

4.1.1.3.1. Geleneksel Alanya Evleri Bölümleri

Alanya evleri, kent içinde iki farklı bölgede yoğunlaşmıştır. Bunlar Alanya Kalesi surları içinde kalan Tophane ve Hisariçi mahallelerini içeren bölge ile sur dışında kalan bölgedir (Ceylan,1996, s.2). İkinci Bölüm (Tophane Mahallesi) tepenin alt yamaçları Osmanlılar dönemi evler ile kaplıdır (Lloyd ve Rice,1989, s.27).

1974 yılında Dr. Hasan Şener tarafından Alanya Kalesi Tophane Mahallesi'nde 13 geleneksel konut üzerinde yapılan araştırma sonucunda bu konutların tümünde ortak ve belirgin mekânsal ayrım dikkat çekmiştir. Yazlık Dilim ve Kışlık Dilim olarak adlandırılan mekân organizasyon özellikleri saptanmış ve şu değerlendirilmelere yer verilmiştir:

"Hayat, Çağnişir, Mabeyn, Küçük İçeri ve Çardak hacimleri manzara yönündeki dilimi "Yazlık Dilim", Ebeveyn Yatak Odası (Büyük İçeri), Mutfak ve bazen de Küçük İçeri hacimlerinin bulunduğu dilimi" Kışlık Dilim" olarak tanımlamak mümkündür (Şener,1984, s.11)".

Alanya Kalesi'nde yer alan "Geleneksel Alanya Evleri" çoğunlukla iki katlı yapılardır. Eski Alanya evlerinde birinci kat asıl yaşam alanı, zemin kat ise hayvanların barınağı ve depo olarak kullanılmaktadır. Bu bölüm Alanya'da "Gedey" olarak adlandırılır.

Üst katlarda manzara yönündeki yazlık dilimde Çağnişir, Hayat ve Çardak bulunur. Bu bölümün gerisinde kalan kışlık dilimde ise Büyük İçeri (Ebeveyn Yatak Odası), Küçük İçeri (çocukların ya da birlikte yaşanan erkek evlat ve eşinin odası) ve mutfak bulunmaktadır.

El yıkama (abdestlik) ve tuvalet (helâ) bazı evlerde kışlık dilim içinde bazı evlerde de yazlık dilim içerisinde yer almakla birlikte bazen ilave edilen bir bölüme de konumlandırılabilir. Hayat bölümünde bazen bir el yıkama yeri ile birlikte bir Gusülhane de bulunabilir. Bazı evlerde su ve ocağa yakınlığı nedeni ile mutfak bölümüne açılan küçük bir bölme banyo olarak düzenlenmiştir.

4.1.1.3.2. Banyo/Gusülhane

Türk Evi plân tipinde hamamlar, bina planı içinde yer alırlar. Helâlar ise, en eski tiplerde ekseriya evin haricindedirler. Evin içine alındıkları zaman sofanın ucuna veya bir ilâvesine yerleştirirler. Musluk da sofanın bir tarafına gelir (Eldem,1954, s.14).

Hamamlar evin içine alındığında ocağa ve suya yakın bir yere eklenir. Çoğu zaman mutfağa yakın bir bölme hamam olarak düzenlenir (Bkz. Görsel 3.66).

Görsel 3.66. *Tophane Mahallesi 407 ada 4 parsel mutfak ve banyo ilişkisi not: köşedeki küçük kapı banyo /gusülhane (Akman, N.)*

Hayat kısmı ev ahalisinin birlikte vakit geçirdiği, yemek yenen, sohbet edilen ve evin diğer bölümleri ile çevrilen bölümdür. Küçük İçeri olarak kullanılan odalar aslında bir oda olmanın ötesinde aynı çatı altında ikinci bir hane gibidir. "İçeri" lerde genel olarak ısınmak ve su ısıtmak için ocaklık bulunur. Ayrıca gündüz toplanan, akşam serilen yer yatakların toplandığı ve "Yüklük" olarak adlandırılan dolaplar ve dolabın gözlerinden birisi "Gusülhane" (banyo)olarak ayrılmıştır. Yıkanma, gusülhane adı verilen bu banyolarda yapılmaktadır.

"Gusülhane adı verilen bu küçük ıslak hacimler babanın abdest alması ya da yıkanması için düzenlenir. Bu düzenleme İslami bir zorunluluğu yerine getirmek için düşünülmüştür. İslami kurallara göre durgun suda yıkanılmadığından, küvet yerine dışarıdan taşınılan su dökünerek yıkanılır (Kuban,1995, s.118) (Bkz. Görsel 3.67)".

Görsel 3.67. *Hisariçi Mahallesi 310 ada 2 parsel yüklük hamam ilişkisi (Akman, N.)*

4.1.1.3.3. Mutfak Kullanımı ve Su Yönetimi

Genellikle sarnıçların üstü, mutfak zemini olarak kullanılmakta ve sarnıçtan su alınan sarnıç bacası/ sarnıç ağzı genel olarak mutfakta ya da mutfağa yakın bir yerde bulunmaktadır.

Mutfaklar, fırınlar ev içinde olmadığı zaman kendiliğinden plan harici kalmakta ve dolayısıyla ev planı üzerine bir tesirleri olmamaktadır. Ev içinde oldukları zaman ise, alt kattadırlar ve bu sebepten dolayı yine plan tipi üzerinde tesirleri yoktur (Eldem,1954, s.14). Geleneksel Alanya evlerinde "Hayat" bölümü mutfak olarak da kullanılmak üzere düzenlenmiş gibidir. Yemek pişirmek için bir ocak mevcuttur. El yıkama yerine de yakındır. Genelde iyi hava koşullarında yemek pişirmek için bahçede bulunan ocaklık kullanılır. Ev içinde bir ocaklık mekânının bulunmasının yanı sıra bahçede açık ya da kapalı bir mekân mutfak olarak kullanılmaktadır.

4.1.1.3.4. Tuvalet Kullanımı ve Atık Su Yönetimi

Bölgedeki bazı evlerde ıslak hacimlerin alt bölümünün, birinci kat döşemesinden zemine kadar taş duvar olarak yapılan ve kanalizasyon görevi gören bir mekândan oluştuğu görülmüştür (Hacıkura,2000, s.208). Kışlık ya da yazlık dilim içerisinde bulunan tuvaletlerin kanalizasyon sistemi yoktur. Tuvaletlerin alt katta tuvalet çukurları bulunur. Tuvalet çukurlarının dışa açılan üst kotta havalandırma ve temizleme penceresi, alt kotta da havalandırma ve temizleme penceresi bulunmaktadır. Şiddetli yağmurlarda üst ve alt kottaki havalandırma/temizleme pencereleri birlikte açılarak yağmur sularının üst pencereden girerek alt pencereden atıklar ile birlikte akıp gitmesinin sağlandığı ve Alanya Kalesi'nin meyilli arazisinde yer alan konutlardan bırakılan atıkların evlerin arasındaki yollardan ve sokaktan denize kadar aktığı sözlü olarak anlatılmaktadır. Eğimli arazide olmayan konutlarda ise alt kotta bulunan havalandırma/temizleme penceresinden başka daha küçük ve zemine birleşik bir delik bulunur. Bu deliğin önü kayrak ya da say taşı olarak adlandırılan düz ince bir taş ile kapatılır. Bu delik zaman zaman açılır ve tuvalet çukurunun dışına atıkların çıkması sağlanır (Bkz. Görsel 3.68). Bu atıklar bahçede gübre olarak kullanılırdı. Tophane Mahallesi yaşayanlarından 1970 doğumlu Hüseyin Ayan ile yapılan sözlü iletişimde bu tuvaletlere bölgede "Lap Lap Tuvalet" dendiğini aktarmış ve kendilerinin de tuvalet çukurunu boşaltmak için say taşını açtıklarını ve boşalttıklarını, atıkları bahçedeki fidanları gübrelemekte kullandıklarını anlatmıştır. Tuvalet çukurunda mutfak ve sularının, tuvalet suyu ile aynı yere akmasını önlemek için çukur içinde iki ayrı bölüm oluşturulduğunu böylece mutfak atık sularının tuvalet atıklarına değmeden toprak

zeminde emildiğini belirtmiştir (Hüseyin Ayan, Kişisel İletişim, Ekim,2017) (Bkz. Görsel 3.69).

Görsel 3.68. *Hisariçi Mahallesi 311 ada 3 parsel konut tuvaleti bahçe ilişkisi (Akman,N.)*

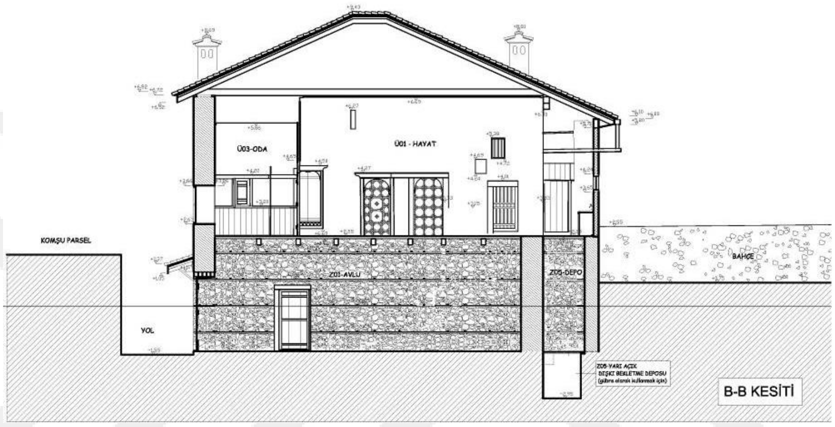

Görsel 3.69. *Hisariçi Mahallesi 311 ada 3 parsel konut tuvalet çukuru içerisindeki kademeli yapı (Akman, N.)*

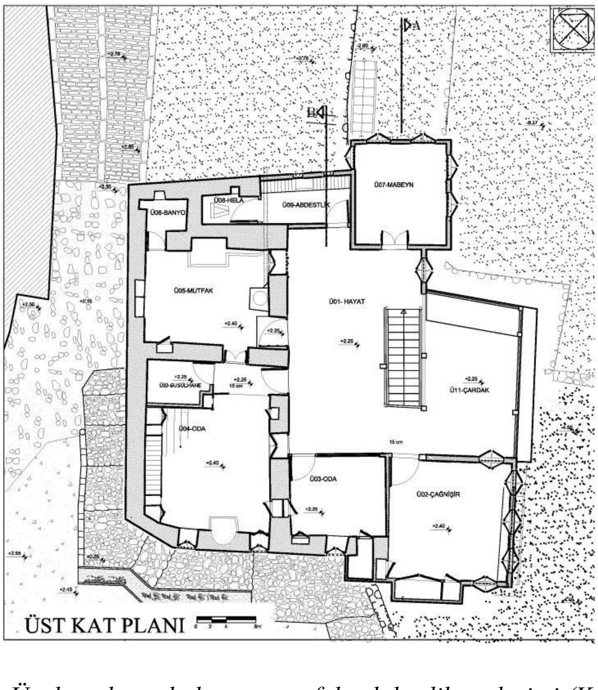
Yunanistan'ın Atina yakınlarındaki Nea Ionia'da bulunan "Alanyalılar Derneği" başkanı Kosta Çobanakis'in evlerde süren yaşam ile ilgili Murat Koçak ve Emine Koçak'a anlatımlarından, evlerin fosseptik çukurlarının kapaklarını çok yağan yağmurlarda açtıklarını ve yağmur suyunun fosseptik odasının üst kotta bulunan havalandırma/temizleme penceresinden içeriye girdiğini aktarmıştır. İçerideki atıkların sel suyu ile birlikte alt kotta bulunan havalandırma/temizleme penceresinden çıktığını ve yokuş aşağı sokaklardan denize kadar aktığını öğreniyoruz. Zaman zaman mahallede yaşanan salgın hastalıklar ile ilgili "Ölek Geldi" denildiği de anlatılanlar arasındadır. Fosseptik çukurlarının temizliğinde izlenen bu sistemin hastalıklara sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca açıktan atan bu atıkların yeraltı sularına sızması ve Girene

Çeşmesi ve Lifos Suyu'nu da kirletme olasılığı dile getirilmiştir (M.Levent Koçak, kişisel iletişim, Şubat 2019).

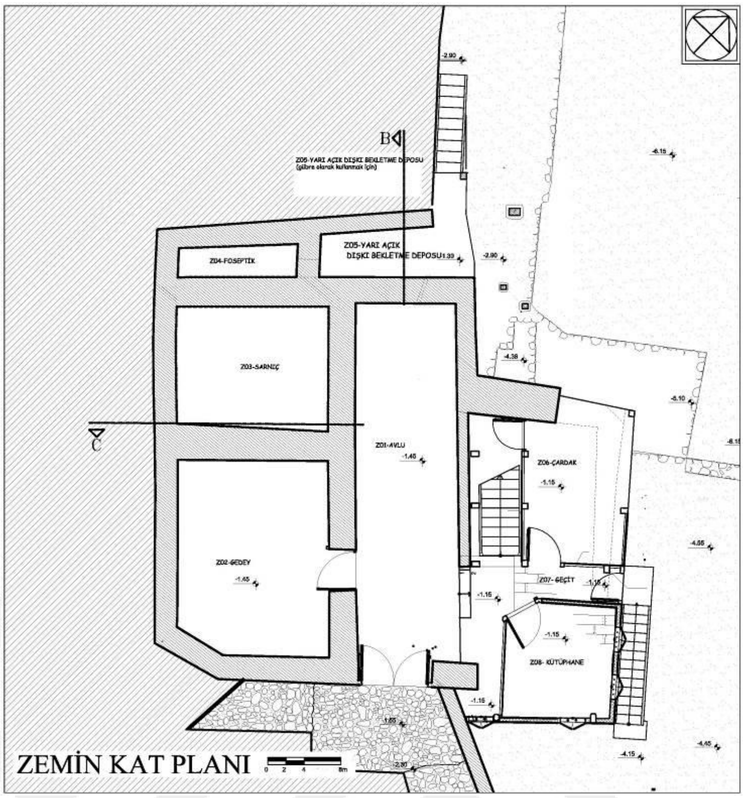
Restoratör Mimar Emine Cimrin Koçak da Alanya Kalesi'nde yaptığı restorasyon çalışmalarında bu sistemin varlığını tespit etmiş, tarihi şehirde yaşayanlarla yaptığı görüşmelerde edindiği bilgiler doğrultusunda, yağmurların yoğun yağdığı ve sel oluştuğu zaman mahallede tuvalet çukurlarının havalandırma/temizleme pencerelerinin açıldığı ve sokaklardan atıkların aktığını aktarmıştır (E. Cimrin Koçak, kişisel iletişim, Şubat 2019) (Bkz. Görsel 3.70; 3.71; 3.72).

Görsel 3.70.*Yarı açık dışkı bekletme deposu (dışkının bahçede gübre olarak kullanılmak üzere bekletilmesi) (Koçak, 2016)*

Görsel 3.71. *Üst kat planında banyo, mutfak, abdestlik yerleşimi (Koçak, 2016)*

Görsel 3.72. *Zemin katta fosseptik ve yarı açık dışkı bekletme deposu (Koçak, 2016)*

Tarihi Alanya Kalesi'nde kanalizasyon çalışmaları 2006 yılında başlamış ve Tophane Mahallesi'ne kanalizasyon sistemi 2006 yılında tamamlanmıştır. Hisariçi Mahallesi kanalizasyon sistemi ile ilgili çalışmalar 2018 yılında başlamış ve 2019 yılında halen devam etmektedir.

Su tedarik yöntemleri ve tuvalet atıklarının temizlenmesi ile ilgili benzer bir durumun Muğla'nın Fethiye İlçe sınırları içinde yer alan Kayaköyü/Levissi'de de uygulandığı bilinmektedir. Oktay Ekinci "Kayaköyü Dostluk Barış Köyü Olsun" adlı çalışmasında mübadele yıllarında göç eden Niko Amca ile yapılan söyleşiye yer vermiştir. Niko Amca, günlük yaşam ve evlerle ilgili şu bilgileri vermiştir:

> Tuvaletler evin dışında ve basit malzemeyle yapılı idi. Altında bir büyük çukur, fosseptik rolünü oynuyordu. Kanalizasyon yoktu. Tuvaletlerin yola bakan yüzlerindeki delikler, büyük yağmurlarda, selin yönünü tuvalete doğru çevirip fosseptiği temizlerlerdi. Su o deliklerden içeri girer ve pisliği alıp götürürdü. İki çeşmeden başka çeşme yoktu. Çeşmeden içme suyu ve sarnıçtan kullanma suyu alınırdı. Su satıcıları yoktu. Herkes kendi suyunu, çeşmeden taşırdı. Yağmur suyunu içmezdik. Ovada beş-altı kuyu herkesin sulama ihtiyacını karşılardı. Soğutma için yalnız su kullanırdık. Levissi'de üç-dört evden fazla kiremitli ev yoktu. Evin ortasında bir direk, taa çatıya kadar çıkardı. Sonra bunun üstüne tahta döşeyip kapatırlardı. Tahtaların üstüne, hafif ve kolay dağılan taşlardan elde edilen bir toprak sererler

ıslatıp ıslatıp bir taş silindirle ezerler, sertleştirip su geçirmez vaziyete getirirlerdi. Bunun üstüne akan yağmur suları, bir boru ile sarnıca akıtılırdı (Ekinci,1997, s. 39).

4.1.1.4.Alanya Kalesi Su Kaynakları

4.1.1.4.1. Tersane Kuyusu

Birinci bölüm, Alanya Kalesi'nin doğrudan deniz ile iç içe geçtiği yegâne bölümdür. Bu bölümde su ile olan ilişki; günlük ihtiyaç dâhilinde içme ve kullanma suyu, günlük ihtiyacın dışında da ticari faaliyetlerde kullanım olarak gözükmektedir. Deniz, su kültürünün önemli bir parçası olarak bu alanda ulaşım ve ticaretin de başlıca kaynağı olarak kullanılmıştır. İbnBattûta Anadolu seyahatine Alanya'dan başlamıştır. Seyahatnamesi'nde "Alanya deniz kıyısında bir şehirdir, Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarları bu şehre gelip alışveriş ederler. Kerestesi bol olduğu için buradan yüklenen balyalar İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderilir der (İbn Batuta)".

Alanya Kalesi yaşayanları ile yapılan görüşmelerde, kale yaşayanlarının balıkçılık, inşaat ustalığı, yemenicilik, kaptanlık gibi meslekleri yaparlar. Limana yanaşan gemileri evlerinden gören Alanyalılar, kaleden limana iner ve gemilerin yüklerini taşırlar.

Konyalı (1946) Tersane Kuyusu ile ilgili şu bilgileri verir: Alâiyye Tersanesi, Alâiyye koyunun batısında aşağı hisarın doğu eteğinde ve Kızıl Kule'nin güneyindedir. Tersane denize açılan beş göz, bir depo, bir muhafız ve memurlar odası ve bir mescitten oluşmaktadır. Üçüncü gözün kara tarafında bir pınar kaynar, kuyu haline konan bu tatlı su tersanedekilerin su ihtiyacını karşılardı (Bkz. Görsel 3.73).

Görsel 3.73. *Selçuklu Tersanesi su kuyusu (Akman, N.)*

Eksen Projesi kapsamında 2011 yılında birinci etap çalışmaları sonunda, Kızıl Kule- Tophane arasında yapılan çevre düzenlemeleri kapsamında Selçuklu Tersanesi içinde üçüncü gözde bulunan âtıl su kuyusu temizlenmiştir. Alanya Kalesi

Yaşayanlarından 1945 Tophane Mahallesi doğumlu Atiye Doydu, Tersane içindeki su kuyusu ile ilgili hatırladıklarını anlatırken Tophane Mahallesi'nde şebeke suyu olmadığı için yer örtülerini deniz kıyısına götürüp yıkadıklarını anlatmıştır. Kuyunun oldukça derin olduğunu, kovalarla suyu çektiklerini ve evlerde kullanılan pamuklu kumaştan dokunan ve bölgede "Çaput Dokuma Yolluk" olarak adlandırılan dokuma yer örtülerini deniz suyunda yıkadıktan sonra Tersane kuyusundan çektikleri tatlı su ile duruladıklarını anlatmıştır. Kıl ve yün dokumaların tatlı su ile durulanmasına gerek olmadığını ama Çaput Dokuma Yolluk'ların durulanmazsa çok sert olduğunu belirtmiştir. Tersane kuyusunun suyunu içtiklerini ama suyun biraz yavan olduğunu da anlatmıştır (A.Doydu, kişisel iletişim,2019).

4.1.1.4.2. Girene Çeşmesi Su Kaynağı

1963 yılında Alanya Belediyesi Su İşleri'nde ustabaşı olarak çalışan 1937 doğumlu Sebahattin Kılınçay ile Ağustos 2018 tarihinde yapılan görüşmede Girene Çeşmesi kaynağının Mahalle Kapısının (Tophane Kapısı/Aşağı Kapı) dışında olduğunu anlatmıştır (Bkz. Görsel 3.74). Bu su kaynağından Girene Çeşmesi'ne gelen suyun kesilmesi nedeni ile "Girene Çeşmesi'nin arkasındaki su kanalını temizlediğini anlatmıştır. Bu kaynağın aynı zamanda Aşağı Kale Hamamı'nın ve "Lifos Suyu"nun da kaynağı olduğunu düşündüğünü belirtmiştir (S.Kılınçay, kişisel iletişim, 2018). "Girene Çeşmesi" Su Kaynağı bugün de varlığını sürdürmektedir. İhtiyaç dışı kalması nedeni ile kaynak yeri bakımsız ve harap durumdadır.1935 doğumlu İsmet Düşün, Girene Suyu'nu Tophane Mahallesi yaşayanlarının kullandığını Lifos suyunu ise gemicilerin kullandığını anlatmıştır (Düşün, İ. kişisel iletişim,2017).

Görsel 3.74. *Girene Çeşmesi Su Kaynağı (Akman, N.)*

4.1.1.4.3. Lifos Suyu

1970'li yılların sonuna kadar deniz kıyısında kayalıkların arasında denizle neredeyse iç içe bulunan Lifos Su Kaynağı iskeledeki balıkçılar için tatlı su kaynağıdır.

Alanya Kalesi yaşayanları da su konusunda sıkıntıya düştüklerinde bu sudan yararlanmışlardır (Bkz. Görsel 3.75). Lifos Suyu'nun bağırsak gevşetici etkisi olduğu da yöre halkı arasındaki söylencelere konu olmuştur.2000'li yılların başında Tarih öğretmeni Oğuz Korum'un teşvikleri ile Lifos Suyu'nun yeri belirlenmiş ve Alanya Belediyesi tarafından etrafında düzenleme yapılmıştır. Bu kaynak günümüzde, denizin doldurulması sebebi ile bugünkü gezi teknelerinin hareket ettiği balıkçı barınağı ile arada kalan yolun batısında bulunur. Lifos suyu ile ilgili bugün yaşayanlarca anlatılanlara göre yakın zamana kadar bu su kaynağının kullanıldığı anlaşılmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, Kâtip Çelebi'nin (1609-1657) Alanya'yı anlatırken" Alâiyye'nin Bağdad kadar kalesi vardır ve gayet metin üç kattır, kapuları denize açılır İçinde sarnıcı vardır, akarsuyu yoktur. Taşra kalesi önünden, taştan bir su çıkar, ayağı denize akar" dediğini aktarır ve Kâtip Çelebi'nin hata ettiğini belirtir (Konyalı,1946, s.320)". Kâtip Çelebi'den aktarılan bu bilgide sözü geçen kaynak Lifos Suyu ile ilgili olabilir.

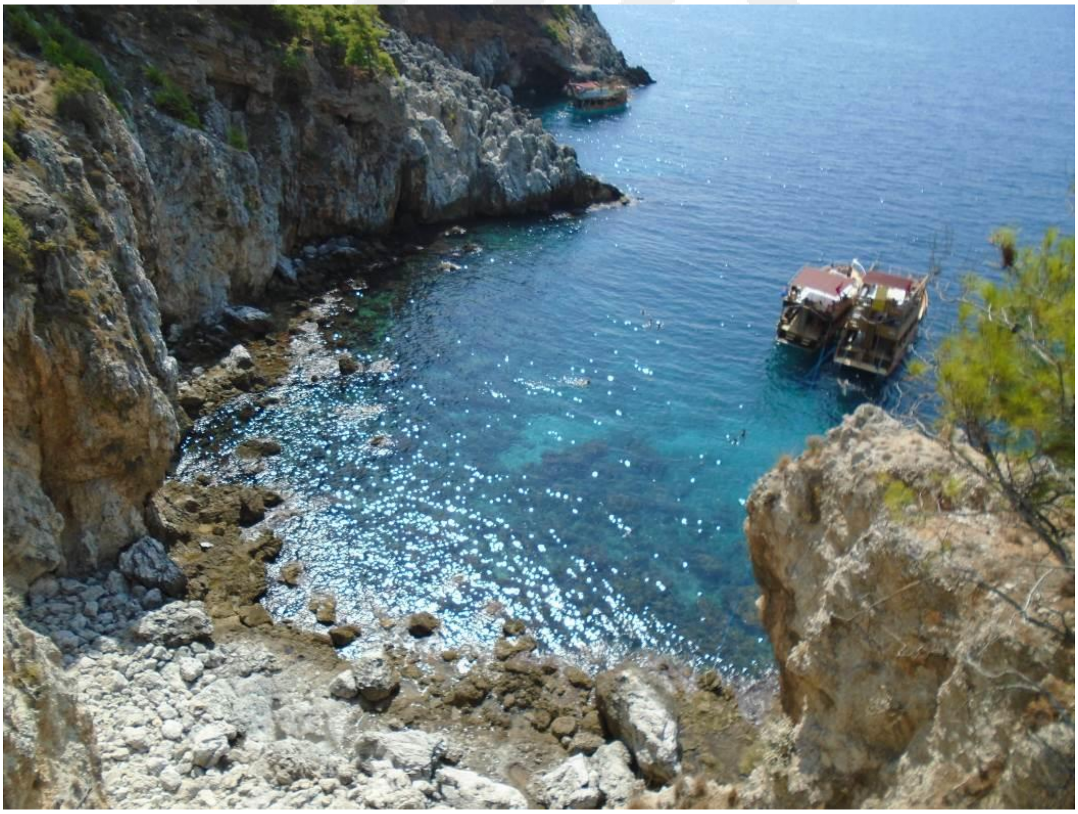
Görsel 3.75. *Lifos Suyu (Akman, N)*

Vasos Voyacoğlu Alanya kitabında Lifos suyunu: "Limanda gümrüğün yanında Lifos Kuyusu derler bir kuyu vardı buradan tekneler için pompa ile su çıkarırlardı (Voyacoğlu,2002, s.35) diye anlatır." Aynı su kaynağı ile ilgili Murat Koçak Alanya'dan Nea Ionia'ya kitabında: "Lifos çok eski bir kaynaktır. Ligori'nin evinin (İskeledeki bu ev

Kabaklar Evi olarak bilinir) biraz ilerisindedir. Tekneler uzun süre bu kaynaktan su aldılar" şeklinde bahseder.

4.1.1.4.4. Kırk Merdiven Su Kaynağı

Kırk Merdiven ya da Cleopatra Havuzu olarak bilinen koy, Alanyalıların "Kalearkası" olarak adlandırdıkları mevkidedir. Ehmedek İçkale'sinden denize dik inilen bugünkü ormanlık alanda kayalıkların hemen üstünde kayaya oyulmuş bir tünelden geçerek, basamaklı bir merdiven aracılığı ile deniz kıyısına kayalıklara inilir. Deniz kıyısına çıkmadan önce merdivenlerin bittiği yerde küçük bir in, bir mağara yapısı vardır. Mağara yapısından deniz kıyısına doğal bir kapı ile çıkılır. Bu doğal kapıdan çıkmadan hemen önce zeminde merdivenlerin bitiminde su kaynağı ve su kaynağından çıkan suyun birikmesini sağlayan küçük bir küveti andıran yaklaşık bir metreye bir metre havuz biçiminde bir yapı kalıntısı mevcuttur. Alanyalılar buraya Kırk Merdiven, Kırk Merdiven'in deniz ile buluştuğu küçük koya da Cleopatra Havuzu derler. Cleopatra'nın burada denize girdiğine inanılır (Bkz. Görsel 3.76).

Görsel 3.76. *Cleopatra Koyu (Akman, N.)*

Dizdar Kulesi'nden sahildeki Kırk Merdiven denilen kaynağa gizli bir yol vardı. Zamanla bu yol bozulmuştur. Aşağı taraflarda bazı parçalarını görmek mümkündür. Bu yoldan kuleye su alınırdı (Konyalı,1946, s.192). Çalışmanın yapıldığı alanda mahalle

sakinleri ile yapılan kişisel iletişim görüşmelerinde birbirini destekleyen anlatımlara rastlanmıştır.

Denizciler için su kaynaklarına ulaşmak önemli bir konudur. Alanya'da bu bölgeye balık tutmaya gelenler tarafından anlatılanlar tatlı su kaynağının kullanıldığını göstermektedir. 1940 Alanya doğumlu emekli öğretmen Mehmet Akman balık tutmak için bu bölgeyi kullandıklarını ve Merdivenlerden inerek kaynaktan su içtiklerini anlatmıştır. (Akman, M. Kişisel iletişim, 2018) (Bkz. Görsel 3.77).

Görsel 3.77. *Kırk Merdiven su kaynağına inen merdivenler (Akman, N)*

Alanya Kalesi eski muhtarlarından 1935 doğumlu İsmet Düşün bu su kaynağı ile ilgili bilgilerini şu şekilde aktarmıştır:" Kırk Merdiven'e ormanın içinden inerdik, tünelden geçer, merdivenden aşağıya deniz kıyısına inerdik. Denizde yüzer sonra suyun çıktığı yalağın içindeki çakılları elimizle kenara alırdık, avucumuzla suyu alır içerdik" diye anlatmıştır (Düşün, İ. kişisel iletişim,2017) (Bkz. Görsel 3.78).

Görsel 3.78. *Kırk Merdiven Su Kaynağı (Akman, N.)*

Su, günlük ihtiyaçların giderilmesi dışında söylencelere de konu olmuştur. Kırk Merdiven ’deki su kaynağında bir Ejderha vardır. Halk her yıl bir genç kızı ejderhaya kurban vererek bu kaynaktan su alabilmektedir. Sıra Kale'nin sultanının kızına geldiğinde herkes çok üzülür. Genç kız halkı tarafından çok sevilmektedir. Hep birlikte dua ederler. Avcıların piri Agıos Georgios (Aya Yorgi) Tarsus Silifke üzerinden Alanya’ya gelerek ejderha ile savaşır. Ejderha kuzeye doğru kaçar. Aya Yorgi atı ile ejderhanın peşine düşer. Atının ayağı Şekerhane Mahallesi’nin birkaç yüz metre kuzeyinde yere değer ve atın ayağının değdiği yerden bir su çıkar. Burası “Sekiçce Ayazması” olarak anılmaktadır. Atın ayağı ikinci kez Çiçekler’in evinin yakınında bir yere değer. Buradaki çeşme günümüzde “Çiçekler Çeşmesi” olarak anılmaktadır. Üçüncü olarak bugünkü Hıdırellez Mevkii’ne ulaşır ve ejderhayı orada öldürür. Efsaneye göre Aya Yorgi’yi burada bir çoban atının üstünde görür. Bu üçüncü noktada da bir su fışkırır. Bugün bu suyun bulunduğu yerde bir çeşme vardır. Ortodokslar için burası kutsal bir mekândır. Günümüze kadar gelen ve restorasyonu Alanya Belediyesi tarafından yapılan Hıdırellez Kilisesi, Hıdırellez Suyu’nun yakınındadır.1922 yılında Alanya’dan mübadele ile Nea Ionia’ya yerleştirilen Eski Alanya yaşayanlarının çocukları burada bulunan Hıdırellez Kilisesi’ni ziyarete gelmektedir. Ortodoks camiada” Başın dara düşünce

Alanya'daki Aya Yorgi'den (mekân ve makam olarak) yardım dile" inanışı vardır. Nea Ionia, Alanya'nın Kardeş kentlerinden birisidir. Alanya'ya geldikleri zaman bu kiliseyi ziyaret ederler (Koçak,2004). Scott Redford da Şekerhane Mahallesi'nde bulunan bir ayazmadan bahsetmektedir: "Belirli membalara, sularının özel kalitelerine göre itibar edilmekteydi. Bunlardan sadece bir tanesinin bahsi, seyyahların metinlerinde geçmektedir. Bu memba iyileştirici gücünden dolayı belirtilmişti. Şekerhane'nin birkaç yüz metre kuzeyinde yer almaktadır (Redford, S.2008, s.41).

Hıdrellez Mevkii'ndeki kaynak suyunun Alanya Kalesi'ne getirilmesi ile ilgili rivayetler halk arasında anlatılmaktadır. Dinek Mevkii'nde bulunan "Dinek Taşı" olarak adlandırılan yapı kalıntısı ve "Kızlar Pınarı Çeşmesi'nin de Hıdrellez Suyu ile bağlantılı olduğu söylencelerde anlatılmaktadır. Alanya Kalesi eski muhtarları Galip Dizdaroğlu ve İsmet Düşün babalarından, dedelerinden duydukları söylenceleri şu şekilde aktarmışlardır:" Dinek de bir su dikisi var kule gibi. Çok eskilerden Hıdırellez'den suyu toprak künklerle getirmek istemişler. Suyu getirip Selçuk Hamamı ile sarnıçlara dökmüşler ama toprak borular patlamış. Galip Dizdaroğlu'ndan önceki muhtar Arif Dizdaroğlu (Galip Dizdaroğlu'nun babası) Hıdırellez Suyu'nu kaleye getirmek için uğraşmış ancak başarılı olamamış. Ölçüm yaptırmış, bu adam delirdi demişler.

Kalede bu söylencenin yaygın olarak görülmesi nedeni ile Dinek Mahallesi yaşayanları ile de görüşmeler yapılmış, aynı söylencelere orada da rastlanmıştır. Dinek Mevkii'nde bulunan yapı kalıntısından dolayı Dinek olarak adlandırılan bölgedeki yapı "Dinek, Asar, Kale, Terazi" gibi terimlerle anılmaktadır (Bkz. Görsel 3.79).

Görsel 3.79. *Dinek Mevkii Su Terazisi olarak anılan yapı (Akman, N.)*

Dinek Mahallesi yaşayanlarından 1965 doğumlu Murat İhtiyar Dinek Taşı olarak bilinen yapı ile ilgili annesinin ve nenesinin kendisine anlattıklarından Alanya Kalesi'ne Hıdırellez suyunu götürmek için yapıldığını söylediğini aktarmıştır (İhtiyar, M. Kişisel iletişim,2018). Dinek Mevkii'nde çiftçilik yapan 1940 doğumlu Mehmet Uyaroğlu Dinek

Taşı ile ilgili olarak bu yapıyı Su Terazisi diye bildiklerini Hıdırellez Suyu'nu Kaleye götürürken suyun dengelenmesi için yapıldığının bölgede anlatıldığını aktarmıştır (Uyaroğlu M. Kişisel iletişim,2018). Kızlarpınarı Mahallesi, Dinek Mevkii'nde 1162 ada, 1 parselde bulunan, Alanya Müze Müdürlüğü uzmanlarınca tespit edilen örme sütun korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak 23.07.2015 tarihinde Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil edilmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırmada tarih boyunca kullanılan eskil su sistemleri Alanya Kalesi ölçeğinde incelenmiştir. Birbirinin ardından farklı kültürlerin yerleşkesi olan Alanya Kalesi'nde su yapıları günümüz su teknolojileri için önemli veriler sunmaktadır.

Eskil su sistemleri sadece tarihi eser olarak değerlendirilmemeli, günümüz ve gelecek için sürdürülebilir su politikaları oluşturulmasında örnek olarak alınmalıdır.

Su temini ve kullanımı konusunda, geçmişten gelen geleneksel bilgiden yararlanılarak, elde edilen verilerin bugünün teknolojisi ile birleştirilmesi ve kullanım alanlarının genişletilmesi, sürdürülebilir çevre yaklaşımına da katkı sağlayacaktır. Henüz kazıların tamamlanmadığı tarihi şehirde, yüzey araştırması ile gözlemlenebilen su yapıları mevcuttur. Kazı yapılan alanlarda ortaya çıkan su yönetimi ile ilgili sistemlerin kayıt altına alınması ve her bir su bileşeninin birbiriyle ilintili değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çatı yüzeylerinde ve açık alanlarda yüzey akışına geçen yağmur sularının tamamı depolanmamış, ihtiyaç duyulmayan suyun fazlası binaya zarar vermemesi için uzaklaştırılmıştır. Açık alanlarda da ihtiyaç fazlası suyun toprak kaybına neden olmadan uzaklaştırılması için drenaj kanalları geliştirilmiştir. Temiz suyun derlenerek depolanmasını ve kullanılmış suyun yaşam alanından uzaklaştırılıp doğaya geri dönüştürülmesini sağlayan bu su yapıları insanlık tarihinin ortak mirasıdır.

Anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri bakımından zengin bir "Açıkhava Müzesi" görünümündeki Alanya Kalesi, günümüzde içinde yaşayanların ihtiyaçlarının yanı sıra yoğun turistik dolaşımının da etkisi ile günübirlik ziyaretçilerin de sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Birinci derece sit alanı olan Tarihi Yarımada'da su ve atık su yönetimi yapılması, eskil su sistemlerinin işler duruma getirilmesi ve bu alanların haritalandırılarak ziyaretçi ve yaşayanlar için yeniden işler ve gözlemlenebilir olması, geçmiş ile bugünün bağlantısını kuracaktır.

5.2. Tartışma

Tarihi Alanya Kalesi'nde Su: Elde Edilmesi ve Kullanımı konulu araştırma, Alanya Kalesi su yapılarının tamamını kapsayan bir araştırma değildir. Seçilmiş su yapılarının su hasat yöntemleri ve su deşarj yöntemlerinin yanı sıra su kullanımı konusunda alanda yaşayanlar taraf geliştirilen su kullanım kültürüne de değinilmiştir. Kalıntılar ile ilgili

literatür taraması, yaşayanlar ile yapılan görüşmeler farklı su kullanım alanlarının varlığına da işaret etmiştir.

Aşağı Kale Hamamönü kazısında ortaya çıkan işliklerin Kayaköy evlerinde bulunan ve yörede “Alaf” olarak bilinen deri işliklerine benzemesi, Alanya Kalesi yaşayanları ile yapılan kişisel iletişimde deri işlenen işliklerin varlığı ve bu işliklere “Şırahmene” adının verildiği belirlenmiştir. Kızıl Kule yakınında yapılan kazı çalışmaları kapsamında ortaya çıkarılan ve bölgede “Şırahmene” olarak anılan yapı araştırılmıştır. Hamamönü kazısında ortaya çıkarılan işlikler ve yerleşimde yoğun olarak bulunan yemeniciler, Hamamönü işliklerinin deri işlikleri olduğunu düşündürmüştür.

Alanya Kalesi’nin su ile ilişkisi deniz taşımacılığında ve ticaret ağındaki yeri ile ilgili olarak ön plana çıkarken, tuzlu deniz suyunun günlük hayatta pratik kullanım yöntemlerinin geliştirildiğini göstermektedir. Tarihi yarımada üzerinde yağmur suyu hasat yöntemleri ile ilgili geliştirilen sistemler araştırılmış ve sur duvarı üzerinde bulunan su kanalından, çatılardan, açık arazilerden toparlanan ve çeşitli sistemlerle yönlendirilen suyun kullanım için depolanması ve fazlasının deşarj hattı ile alandan uzaklaştırılması ile ilgili su yapıları tespit edilmiştir.

Banyo, mutfak ve tuvalet atık sularının giderilmesi yarımadanın coğrafi yapısına uygun geliştirilen yöntemler ile çözülmüştür. Eğimli arazide bulunan konutlarda, üst kotta bulunan havalandırma penceresi vasıtasıyla yoğun yağışların olduğu günlerde üst havalandırma penceresinden fosseptik çukurunun içine yönlendirilen yağmur suyunun, çukurun içindeki pislikleri de alarak alt kotta bulunan pencereden akması ve fosseptik çukurunun temizlenmesi sağlanmıştır. Eğimli olmayan düz arazideki konutlarda ise, fosseptik çukuru ile aynı düzeyde bulunan küçük pencerenin zaman zaman açılarak bahçeye kaba pisliğin akıtılması ve atıkların gübre olarak kullanılması yöntemi uygulandığı saptanmıştır. Banyo ve mutfak suları ise fosseptik çukuruna karıştırılmadan bahçeye akıtılmaktadır.

5.3. Öneriler

Su yapıları inşa edildikleri dönemlere ilişkin günlük yaşamı ve zamanının mimarlık ve mühendislik bilgilerini de anlatmaktadır. Sarnıç, çeşme, hamam gibi su yapıları, iletim ve uzaklaştırma sistemleri ile farklı yapı örnekleri olmalarına rağmen bir arada işleyen bir bütünün parçalarıdır. Bu nedenle “Alanya Kalesi Su Sistemi” bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Alanda restorasyon ve restitüsyon çalışmalarının yapılması, bu yapıların inşa edildiği ve kullanıldığı döneme ilişkin mimari ve mühendislik çalışmalarının anlaşılması açısından önemlidir.

Bu çalışmalar diğer restorasyon çalışmalarının kapsamından ayrı değerlendirilmeli, projelendirilmeli ve uygulanmalıdır.

Erozyon ve heyelanın önlenebilmesi için eskil su sistemleri ve modern teknoloji ile oluşturulan atık ve yağmur suyu sistemleri birlikte değerlendirilmelidir.

Yarımadanın günümüzde Açıkhava müzesi konumunda olması ve bütün alanda serbestçe gezilmesi tarihi mirasın kaybolmasına neden olmaktadır. Bunun önlenebilmesi için Alanya Kalesi su yapıları ile ilgili kapsamlı bir haritalandırma çalışması yapılmalı ve bu alanlarda denetimli gezi güzergâhları oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı, 1999, KA-BA Eski Eserler Koruma ve Değerlendirme –Mimarlık Ltd,Ankara s.21

Alyanak,H.(2012) Mimaride Enerji Etkin İyileştirme Kayaköy Örneği , T.C. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Enerji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Muğla s.42

Antalya Büyükşehir Belediyesi (2017), Antalya İli Alanya İlçesi 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Hükümleri,Antalya s.5

Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları (2010), Dünden Bugüne Antalya (1.baskı-cilt.1) Antalya, s.256

Antalya Valiliği; Antalya Kültür Envanteri, (2003) Alanya s.87-103

Arık, O. (2007), Alanya Kalesi 2005-2006 Yılı Çalışmaları, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı,Cilt 1,Kocaeli,s.91

Arık,O.(1986)Alanya Kalesi 1985 Yılı Kazı Çalışmaları,VIII.Kazı Sonuçları Toplantısı II,Ankara,T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü s.338

Arık,O,Alanya Kalesi 1995 Yılı Çalışmaları,1996, XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Kültür Bakanlığı Yayınları Yayın No: 1880, Ankara, s.531

Arık, O. (1998) Alanya Kalesi 1996 Yılı Çalışmaları Raporu, XIX. Kazı Sonuçları, s.65

Arık, O. (2005). Alanya Kalesi 2003 Yılı Çalışmaları, 26. Kazı Sonuçları Toplantıları Cilt (2), Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi

Arık, O. (2005) Alanya Kalesi 2004 Yılı Çalışmaları, 27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. cilt, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Yayın No:3054-2, s.215

Arslan,M. (2002), Pseudo-Skylaks: Periplous", MJH, II/1

Bektaşoğlu, M. (2013), Anadolu'da Su Medeniyetleri Dizisi:1, Anadolu Şehrinin Su Yapıları, Ankara, SFN Yayıncılık, s.97

Belli, O. (1997) Doğu Anadolu'da Urartu Sulama Kanalları, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s.11

Bildirici, M. (1994). "Tarihi Su Yapıları: Konya, Karaman, Niğde, Aksaray, Yalvaç, Side, Mut, Silifke." Devlet Su İşleri, 40. Kuruluş Yılı Yayını, Ankara, s.63

Bildirici, M. (2008) 5. Dünya Su Forumu Bölgesel Hazırlık Süreci Türkiye Bölgesel Su Toplantıları/Tarihi Su Yapıları Konferansı, DSİ II. Bölge Müdürlüğü, İzmir, Güneş Ofset, s.23

Bozkuş, M.A. (2017) Orta Çağ'da Alâiyye (Alanya) ve Alâiyye Beyliği, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Genel Türk Tarihi) Anabilim Dalı

Ceylan, O. (1996) Geleneksel Alanya Evleri Üzerine Bir Değerlendirme, Araştırmalar III., İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Anabilim Dalı,İstanbul,s. 2

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ÇED Alanında Kapasitesinin Güçlendirilmesi için Teknik Yardım Projesi/Ham Deri İşleme Tesisler (2017) Ankara, s.9

Çığ, M.İ. (2003), Sumerli Ludingirra, Ludingirra'nın Yaşamöyküsü Tablet 14, İstanbul, Kaynak Yayınları, s.82

Demir, G.; Türkmen, S. (2018) Antalya İli Alanya İçlesi, Değirmendere Mahallesi Kadıini Mağarası Çalışmaları,Yayımlanmamış bildiri

Ebül Fida (2017) Ebül Fida Coğrafyası, İstanbul, Yeditepe, s.303

Ekinci, O. (1997) Kayaköyü Barış ve Dostluk Köyü Olsun, Birinci Baskı, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul,Çizgi Basım Yayın,s.39

Eldem Sedat, H. (1954) Türk Evi Plân Tipleri,İstanbul, Pulhan Matbaası,s.14

Evliya Çelebi (1935) Evliya Çelebi Seyahatnamesi Anadolu, Suriye, Hicaz (1671-1672),9.cilt, İstanbul, Devlet Matbaasıs.297-299

Güleç, E. Kuhn, S. L,Sevim Ayla, Pehlevan C. (1997),1996 Yılı Antalya-Antakya Yüzey Araştırması, VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara, s.250

Hacıhamdioğlu, T. (2009) Alanya Ağzından Esintiler (Sözcükler-Deyimler-Dualar-Atasözleri), Alanya Kültür Sanat veTurizm Vakfı Yayınları-V,Hür Ofeset,Konya,s.121

Hacıkura, N, Alanya'da Müftüoğlu Evi Restorasyon Projesi,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,s.208

Hellenkemper, H.-F.Hild,(2004), Tabula Imperii Byzantini 8, Lykien und Pamphylien, Wien,s.587-589

Herodotos-Herodot Tarihi (1973) (Çev. M.Ökmen,Yunanca aslıyla karşılaştıran ve sunan, A.Erhat)İstanbul, Remzi Kitabevi,s.63

İbn Battûta (2018) İbn Battûta Seyahatnâmesi (1304-1368), İstanbul,Yapı Kredi Yayınları,s.273-277

İbn Haldun (2018) Mukaddime, (Yayına hazırlayan:Süleyman Uludağ),İstanbul, Dergah Yayınları,s.635-638

İbn-Bibi (1996) El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye,1281 (Selçuknâme) (Çev:Prof. Dr. Mürsel Öztürk)Ankara,T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı Basımevi,s.255

İner, G. Ve Çağlarer, E. (2013) Doğal Yaşam Örüntüsü-Toprak Dam, SDÜ Uluslararası Teknolojik Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s.56-63

Karamut, İ. Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri 1992,1993.1994.1995, 1996 Alanya, s.285

Koçak, M.L. (2004) Alanya'dan Nea Ionia'ya, Günizi Baskı, Alanya, s.68

Konya Büyükşehir Belediyesi (2012), Dünya Miras Listesinde Bir Neolitik Kent "Çatalhöyük", Konya, s.4

Konyalı, İ.H. (1946) Alanya (Alâiyye) Tarihi, İstanbul, Ayaydın Basımevi

Kökten, K. (1958) Tarsus Antalya Arası Sahil Şeriti Üzerinde ve Antalya Bölgesinde Yapılan Tarihöncesi Araştırmalar Hakkında. Türk Arkeoloji Dergisi Sayı VIII-2 Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, s.12

Kuban, D. (1995) Türk "Hayat"lı Evi, İstanbul, MTR Yayıncılık, s.118

KUYETA (Kuşadası Yerel Tarih Dergisi (2010), İzmir, Yeniyol Matbaası, s.16

Kültür ve Turizm Bakanlığı, (1984.) Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, Ankara, Başbakanlık Basımevi, s.9

Lloyd, S- Rice D. S. (1989) Alanya (Alaıyya), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları

Manisa, K. (2002) Turizm ve Mimarlık Penceresinden Alanya Kent Kimliği, Akdeniz Kültürleri Araştırma Derneği Yayını:4 Araştırma, İstanbul-Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi., s.39

Mansel, A.M. (1999), Dünya Tarihi- Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, Atatürk kültür Dil ve Türk Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi

Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu (9 Nisan 2018 Antalya- 27.), Alanya İlçesi, Değirmendere Mahallesi- Kadıini Mağarası Çalışmaları

Omay, E. (1978), İlk Hidrolik Mühendisi:Thales, Türkiye İnşaat Mühendisliği 7. Teknik Kongresi 25-27 Ekim, Ankara,s.18

Önge,Y.(1995)Anadolu'da XII.-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları,Ankara,Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları,s.40

Öziş, Ü. (2007) 5. Dünya Su Forumu Bölgesel Hazırlık Süreci Türkiye Bölgesel Su Toplantıları Tarihi Su Yapıları Konferansı. Devlet Su İşleri II. Bölge Müdürlüğü Yayını, İzmir, s.1

Öziş, Ü. (1984) Su Mühendisliği Tarihi Açısından Anadolu'daki Eski Su Yapıları, İzmir, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Basım Ünitesi, s.3

Özkan, S. H. (2011) XVI. Yüzyılda Alâiye Sancağında Dokuma ve Tekstil Sanayisinde Kullanılan Ürünlerin Üretimi, ARIŞ Dergisi 5, Ankara**,** Press House and Date, s.100

PEGOLOTTI, F. B. (1936). La Pratica Della Mercatura, ed. A. Evans, Medieval Academy of America 24, New York, Cambridge Unv. Press, Mass, s.379

Redford,S.(2008) Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye/Alanya),İstanbul,Eren Yayınevi

Seydioğulları,S.(2010)Alanya,İstanbul,Hat Baskı Sanatları,s.25

Strabon(2000). Antik Anadolu Coğrafyası Geographika:XII-XIII-XIV] Arkeoloji ve Sanat Yayınları ,İstanbul,s.197

Şener, H. (1984) Alanya'da Geleneksel Konutlar, İstanbul, Fak Baskı Atölyesi, s.11

Tokuş, C. M. ve Özdemir, G. 2017. Yağmur Hasadı Uygulamalarına Giriş Rehberi:İklim Değişikliğine Uyum Kapsamında Bir Çözüm Önerisi, Peyzaj Araştırmaları Derneği, Ankara,s.7

Türkmen, S ve Savaş, B, (2010-8) Alanya Kızıl Kule – Tophane Eksen Projesi Kazı Çalışmaları, ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2010-8, Antalya

Umar, B. (1993), Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul, s.368

Vitruvius (2017) Mimarlık Üzerine, (Çev: Çiğdem Dürüşken) İstanbul, Alfa Basım Yayım

Voyacoğlu,V.(2002)Alanya, Alanya, Günizi Matbaacılık,s.35

Yetkin,H.(2003) Dünden Bugüne Alanya'daYaşam, Çali Grafik Matbaacılık, İstanbul,s.134-135

Yıldız, N. (1993) Eski Çağda Deri Kullanımı ve Teknolojisi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayın No: 540/Fen Edebiyat Fakültesi Yayın No: 31

İNTERNET KAYNAKLARI

http-1: http://www.hittitemonuments.com/index-t.htm (Erişim Tarihi,30.12.2018, sa.21.00

http-2: http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR-67819/alanya-kalesi.html (Erişim Tarihi,05.01.2019,s.23.10)

http-3: https://islamansiklopedisi. org.tr/hamam#1 (Erişim tarihi:20.04.2019,sa.23.00)

http-4: https://www.alanya.bel.tr/S/485/Hamam-Onu-Kazisi (Erişim Tarihi 24.03.2019, saat. 20.25)

http-5:https://www.arkeolojikhaber.com/haber-alanya-kalesinde-selcuklu-donemi-hamami-bulundu-16169 (Erişim Tarihi, 23.05.2019, sa. 21)

http-6: http://diyarbakırlıoğlu.com/tabaklik-sepicilik-debbaglik (Erişim tarihi 23.05,2019, sa.24)

http-7:https://www.cnnturk.com/yasam/10-tllik-derinin-milyar-dolara-giden-yolculugu?page=3 (Erişim tarihi:26.03.2019,sa.23.00)

KİŞİSEL İLETİŞİM

Atiye Doydu ile 10 Şubat 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim

Emine Cimrin Koçak ile 24 Şubat 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Galip Dizdaroğlu 5 Mart 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Galip Dizdaroğlu ile 7 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Halit Erdoğan ile 3 Mart 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Hasan Marçıl ile 9 Mart 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Hüseyin Ayan ile 6 Ekim 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

İsmet Düşün (Bilinen ismi Hüseyin) 21 Haziran 2017 tarihinde yapılan kişisel iletişim

M. Levent Koçak ile 24 Şubat 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Mehmet Akman, (Öğretmen)5 Şubat 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu ile 17 Mart 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Mehmet Aydoğan ile 2 Mart 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Mehmet Uyaroğlu, 23.08.2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim

Murat İhtiyar, 21 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim

Müşerref Kayhan ile 2 Mart 2019 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Sabahattin Kılınçay ile 11 Ağustos 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

Zahide Aydoğan ile 2 Mart 2018 tarihinde yapılan kişisel iletişim.

EKLER

Ek-1: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Öğrenci Yüzey Araştırması İzin Belgesi

Ek-2: Kültür ve Turizm Bakanlığı Alanya Kalesi Başkanlığı Öğrenci Yüzey Araştırması İzin Belgesi

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Sayı : 94949537-161.05-E.58050 19.01.2018
Konu : Öğrenci Yüzey Araştırması

Sayın Nilgün AKMAN
Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü

İlgi : a) Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 26.12.2017 tarih ve 19214183-74463259-302-99(17-19) sayılı yazısı.
b) Nilgün AKMAN'ın 12.01.2018 tarihli yazısı.

Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, yüksek lisans programı öğrencisi Nilgün AKMAN'ın, Prof. Dr. Erol R. SAYIN danışmanlığında yürüttüğü "Tarihi Alanya Kalesinde Su: Elde Edilmesi ve Kullanımı " konulu tez çalışması kapsamında, Antalya İli, Alanya İlçesi, Alanya Kalesi'nde 2018 yılında gerçekleştirmek istediği çalışmaya ilişkin ilgi (a) ve (b) yazılar incelenmiştir.

Söz konusu çalışmanın; Alanya Müzesi Müdürlüğü denetiminde yapılması ve Müze Müdürlüğü'nün belirleyeceği şartlara uyulması, alanda bulunan kültür varlıklarına fiziki müdahalede bulunulmaması, Alanya Kalesi Kazı Başkanı Prof. Dr. Osman ERAVŞAR'dan izin alınması, kazı ve araştırma başkanlarının yayın haklarının saklı kalması koşullarıyla gerçekleştirilmesinde sakınca görülmemektedir.

Çalışmalara ilişkin olarak "Kültür Ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzey Araştırması, Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge, (Ek 6, Ek 7)" kapsamında hazırlanacak Öğrenci Çalışması Müze Raporu ve Öğrenci Çalışması Raporu" nun çalışmanın tamamlamasını takiben 3 ay içinde Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Yapılacak çalışmanın yayımlanması söz konusu olduğunda tez çalışmasının ilgili juri tarafından onaylanmasının ardından, talep Bakanlığımızca ayrıca değerlendirilecektir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Köksal ÖZKÖKLÜ
Bakan a.
Daire Başkanı V.

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama Kodu : SGVNMZUQXOTVJQUVEUHG Evrak Takip Adresi: http://belgedogrulama.kultur.gov.tr/
II. TBMM Binası Yanı, ULUS - ANKARA
Telefon: (312) 508 61 50 Fax: (312) 508 61 59
www.kulturvarliklari.gov.tr, kazilar@kulturturizm.gov.tr

Bilgi için:Ahmet ERZURUMLU
Arkeolog

Türkiye

1 / 2

Ek: 1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Öğrenci Yüzey Araştırması İzin Belgesi

06/02 2018 9:48AM FAX 0001/0001

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Alanya Kalesi Başkanlığı

Sayı: 3 7/02/ 2018
Konu: Alanya İlçesi, Alanya Kalesi kazı çalışmaları

Sayın Nilgün AKMAN

İlgi: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 19.1.2018 tarih ve 94949537-161.05-E.58050 sayılı yazısı.

Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, yüksek lisans program, öğrencisi Nilgün AKMAN'ın, Prof. Dr Erol SAYIN danışmanlığında yürüttüğü "Tarihi Alanya Kalesinde Su: Elde Edilmesi ve Kullanımı " konulu tez çalışması kapsamında, Antalya ili, Alanya İlçesi, Alanya Kalesi'nde 2018 yılında gerçekleştirmek istediği çalışmaya ilişkin ilgi yazısı incelenmiştir.

Söz konusu çalışmanın; Alanya Müzesi Müdürlüğü denetiminde yapılması ve Müze Müdürlüğü'nün belirleyeceği şartlara uyulması, alanda bulunan kültür varlıklarına fiziki müdahalede bulunulmaması koşuluyla Kazı Başkanlığımızca yapılmasında sakınca bulunmamaktadır. Çalışma tamamlandıktan sonra bir örneğinin kazı başkanlığımıza iletilmesi hususunda gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr.Osman ERAVŞAR
Kazı Başkanı

Adres:
Kazı sezonunda: Alanya Müzesi Müdürlüğü Alanya-ANTALYA
Kazı sezonu dışında: Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ortaçağ Arkeolojisi Ana Bilim Dalı Başkanı- Konyaaltı-ANTALYA Tel: 0242 310 6200 Fax: 0242 6213

Ek 2 Kültür ve Turizm Bakanlığı Alanya Kalesi Başkanlığı Öğrenci Yüzey Araştırması İzin Belgesi

ÖZGEÇMİŞ

AdıSoyadı : Nilgün AKMAN

YabancıDil :İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Sorgun / 25.01.1966

E-Posta :nilgunakmann@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 1988, Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü Lisans, İzmir
- 2010'dan günümüze Alanya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
- 1998-2008 Okyanus Turizm Ticaret, Active Divers